

Literatūra I

**Pamatkursa programmas paraugs
vispārējai vidējai izglītībai**

Valsts izglītības satura centrs | ESF projekts Nr.8.3.1.1/16/I/002
Kompetenču pieeja mācību saturā

Literatūra I

Pamatkursa programmas paraugs vispārējai vidējai izglītībai

Pamatkursa programmas paraugs ir izstrādāts Eiropas Sociālā fonda projektā "Kompetenču pieeja mācību saturā" (turpmāk – Projekts).

Mācību satura izstrādi pirmsskolas, pamatizglītības un vispārējās vidējās izglītības pakāpē Projektā vadīja **Dace Namsone** un **Zane Oliņa**.

Pamatkursa programmas parauga izstrādi un sagatavošanu publicēšanai Projektā vadīja **Inga Krišāne**.

Pamatkursa programmas paraugu izstrādāja **Inese Lāčauniece**, **Lita Silova**, **Māris Bušmanis**, **Maija Burima**.

Pamatkursa programmas parauga izstrādē piedalījās: **Signe Ābola**.

Pamatkursa programmu izvērtēja ārējā eksperte – zinātniskā recenzente **Zanda Gūtmane**, mācību satura recenzente **Vija Cerusa**.

Projekts izsaka pateicību visām Latvijas izglītības iestādēm, kas piedalījās mācību satura aprobācijā.

ISBN 978-9934-540-79-0

Saturs

levads	4	Pielikumi	71
Mērķis un uzdevumi	6	1. pielikums. Mācību priekšmetu kursu programmu paraugos lietotie kodi	71
Mācību saturs	7	2. pielikums. Pamatkursā Literatūra I plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti	72
Mācību sasniegumu vērtēšanas formas un metodiskie paņēmieni	8	3. pielikums. Plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti caurviju prasmēs, beidzot vispārējās vidējās izglītības pakāpi	75
Vērtēšanas saturs, kritēriji, formas un metodiskie paņēmieni	10	4. pielikums. Skolēnam attīstāmie ieradumi literatūrā vispārējā vidējās izglītības pakāpē	77
Ieteikumi mācību darba organizācijai	11	5. pielikums. Kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību jomas pamatkursu tematu pārskats	78
Mācību satura apguves norise	13	6. pielikums. Mācību satura apguvei izmantojamie mācību līdzekļi un resursi	80
Literatūra I. Pamatkursa programma	16		

Ievads

Pamatkursa programmas struktūra

Pamatkursa Literatūra I programmas (turpmāk – programma) paraugs ir veidots, lai palīdzētu skolotājiem īstenot Ministru kabineta 2019. gada 3. septembra noteikumus Nr. 416 “Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības programmu paraugiem” (turpmāk – standarts) noteiktos plānotos skolēnam sasniedzamos rezultātus kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību jomā.

Programmā iekļauti:

- kursa mērķis un uzdevumi;
- mācību saturs;
- mācību sasniegumu vērtēšanas formas un metodiskie paņēmieni;
- mācību satura apguves norise;
- ieteikumi mācību darba organizācijai.

Katram programmas tematam piedāvāti gan plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti, gan to apguvei aptuveni paredzētais laiks, izmantojamās mācību metodes un nepieciešamie mācību līdzekļi. Mācību satura apguvei izmantojamo mācību līdzekļu apkopojošs uzskaitījums pievienots 6. pielikumā.

Programmā mācību saturs ir veidots atbilstoši standartā noteiktajiem kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību jomas plānotajiem skolēnam sasniedzamajiem rezultātiem, no tiem atvasinot kursā Literatūra I apgūstamos plānotos skolēnam sasniedzamos rezultātus optimālajā mācību satura apguves līmenī.

Mācību satura apguves norisē parādīts, kā pakāpeniski tiek sasniegtas standarta prasības zināšanu apguvē, izpratnes veidošanā, kā arī prasmju un vērtībās balstītu ieradumu attīstīšanā. Ieteicamā mācību satura apguves norise veidota ar detalizētiem tematiem. Katrā tematā ir norādīti plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti, to skaitā **ziņas** (apraksta nozīmīgākās temata apguves rezultātā iegūtās zināšanas un izpratne par mācību jomas lielajām idejām), **prasmes**, **vērtībās balstīti ieradumi** un **kompleksi sasniedzamie rezultāti** (raksturo skolēna spēju koordinēti lietot zināšanas, prasmes un ieradumus jaunās, neierastās situācijās). Katra temata ietvarā iekļautas arī nozīmīgākās skolēna darbības, kādas nepieciešamas

šo rezultātu sasniegšanai. Kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību jomas pamatkursu tematu pārskats pievienots 5. pielikumā.

Programma veidota, paredzot, ka kursa apguvei vidējās izglītības pakāpē tiks atvēlētas aptuveni puse no pamatkursu Latviešu valoda I un Literatūra I apguvei atvēlētajām 420 mācību stundām. Katra skola/skolotājs var noteikt citu mācību stundu skaita proporciju Latviešu valoda I un Literatūra I pamatkursu apguvei vai mācīt tos integrēti kā vienu kursu. Tāpat skolai ir iespējams mainīt (palielināt vai samazināt) kopējo mācību stundu skaitu šajos abosursos, taču to nesamazinot vairāk par 15%. Ieteikumus mācību darba organizācijai skatīt programmas sadaļā “Ieteikumi mācību darba organizācijai”.

Programmas paraugam ir ieteikuma raksturs. Skolotāji var izmantot šo programmu vai arī pēc šī parauga izstrādāt savu programmu.

Mācību satura un pieejas akcenti

Vispārējās vidējās izglītības satura īstenošanas mērķis ir lietpratīgs skolēns, kurš apzinās savas personiskās spējas un intereses mērķtiecīgai personiskās un profesionālās nākotnes veidošanai, kurš ciena sevi un citus, padziļina zināšanas, izpratni, prasmes un turpina nostiprināt vērtības un tikumus atbilstoši saviem nākotnes mērķiem, atbildīgi, inovatīvi un produktīvi darbojas paša, ģimenes, labklājīgas un ilgtspējīgas Latvijas valsts un pasaules veidošanā. Vidējās izglītības pakāpes loma ir dot iespēju jauniešiem mācīties iedziļinoties atbilstoši viņu interesēm un nākotnes mērķiem, padziļinot un vispārinot pamatzinātni apgūto (10./11. klase), un mācoties dziļāk, šaurākā mācību jomu lokā (11./12. klase).

Lietpratība jeb kompetence ir indivīda spēja kompleksi lietot zināšanas, prasmes un paust attieksmes, risinot problēmas reālās dzīves mainīgās situācijās. Tā ir spēja adekvāti lietot mācīšanās rezultātu noteiktā kontekstā (izglītības, darba, personiskajā vai sabiedriskajā politikā). Lietpratība jeb kompetence ir kompleksa – tā ietver zināšanas, izpratni, prasmes un ieradumus, kas balstīti vērtībās.

Lai katrā mācību priekšmetā un kursā ikvienam skolēnam nodrošinātu mūsdienīgas lietpratības izglītību, būtiski ikvienam skolotājam neatkarīgi no mācību priekšmeta plānot un vadīt skolēna mācīšanos, izvirzot skaidrus sasniedzamos rezultātus, izvēloties atbilstošus

un daudzveidīgus uzdevumus, sniedzot atbalstošu un attīstošu atgriezenisko saiti un iespēju mācīties iedziļinoties – skaidrot darbību gaitu, domāt par mācīšanos un sasniegto rezultātu; veidot fiziski un emocionāli drošu mācību vidi; regulāri sadarboties ar kolēģiem, kopīgi plānojot mācību satura īstenošanu un sekojot katra skolēna attīstības dinamikai, un veikt nepieciešamos uzlabojumus mācību procesā, ņemot vērā katra skolēna individuālās mācīšanās un attīstības vajadzības.

Mācīšanās mērķu sasniegšanai skolotāji izmanto daudzveidīgas mācību darba organizācijas formas atbilstoši skolēna mācīšanās vajadzībām, to skaitā optimālā un augstākā mācību satura apguves līmeņa rezultātu sasniegšanai nozīmīgu daļu laika mācību procesā atvēlot mērķtiecīgi atbalstītam skolēna patstāvīgajam – pētnieciskajam, sabiedriskajam vai jaunrades – darbam. Šajā izglītības pakāpē skolotājiem svarīgi rosināt skolēnus laikus un mērķtiecīgi apzināties savas intereses, turpmāko studiju un profesionālās darbības virzienus un iespējas, piedāvājot daudzveidīgas darbības un karjeras izglītības pieredzi mācību procesā.

Kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību jomas satura apguve skolēnam vidējā izglītības pakāpē turpina pamatzglītībā aizsāktu kultūras un mākslas izpratnes veidošanu, tāpēc tā apguvē svarīgi ņemt vērā šādus mācību satura un pieejas akcentus:

- mācību saturs veidots, ņemot vērā kultūras izpaušmju un to izpratnes veidošanu skolēnam pašam piedzīvojot, analizējot un reflektējot par savu kultūras un radošā darba pieredzi;
- radošajā darbībā skolēns izmanto pamatzglītības pakāpē iepazīto mākslas veidu apgūtās specifiskās prasmes, padziļinot un nostiprinot arī teorētiskās zināšanas par šiem mākslas veidiem;
- satura apguvē akcentēta skolēna personības identitātes veidošanās procesa izpēte un attīstība.

Pamatkursa Literatūra I programma veidota, īpaši ņemot vērā šādus mācību satura un pieejas akcentus:

- mācību saturs un tā apguvei plānotais mācību process veidots, ievērojot kultūras laikmetu nozīmīgākos akcentus, meklējot atsauces laikmetīgajā literatūrā;
- mācīšanās primāri plānota kā kultūras piedzīvošana klātienē, gan iepazīstot literatūru tās profesionālajās izpaušmēs mūsdienās un vēsturiskā attīstībā, gan skolēnam pašam

mērķtiecīgi darbojoties un veidojot izpratni par literatūras kā mākslas veida izteiksmes līdzekļu nozīmi ideju atklāsmē pašizpaušmē;

- attīstot jaunrades un uzņēmējspējas, sadarbības un pašvadītas mācīšanās caurviju prasmes, liela nozīme ierādīta sociāli emocionālajam mācīšanās procesam; pārējās caurviju prasmes attīstot mācību procesā pakārtoti un atbilstoši mākslas veida specifikai, veidojot estētisko, emocionālo, radošas darbības un mērķtiecīgas sadarbības pieredzi;
- sniedzot mērķtiecīgu atbalstu, īpaša nozīme pievērsta regulāram, sistemātiskam un jēgpilnam skolēna un skolotāja refleksijas procesam.

Vidējās izglītības pakāpē notiek pāreja no ieinteresētā lasītāja, kurš guvis daudzveidīgu žanru lasīšanas un radošas apguves pieredzi, uz zinīgo lasītāju. Zinīgais lasītājs vidējās izglītības pakāpē

- patstāvīgi lasa, izmēģina dažādas teksta izpratnes, interpretācijas, analīzes stratēģijas un mērķtiecīgi tās izvēlas;
- daudzveidīgi darbojoties ar tekstu, izzina atšķirīgus literatūras un folkloras žanru piemērus, žanru un vērtību pieredzi izmanto kultūras laikmetu un laikmetīgās literatūras apguvē;
- veido izpratni par augstvērtīgu literatūru, dažādu kultūras laikmetu zīmēm laikmetīgajā literatūrā, eksperimentāli iedziļinoties atsevišķos saturiskos vai mākslinieciskos jautājumos;
- apzinās vadītas vai patstāvīgas izvēles priekšrocības, veido lasītāja iespaidu kopu atbilstoši kultūras laikmetu spilgtāko pārstāvju, tendenču un māksliniecisko pazīmju izpratnei;
- mērķtiecīgi izmanto mācību nolūkam vai patstāvīgām interesēm atbilstošas lomas: lasītājs – eksperts; lasītājs – kritiķis, lasītājs – interpretētājs, lasītājs – rakstītājs, lasītājs – redaktors, lasītājs – tulkotājs, lasītājs – producents u. c.;
- radoši izmanto citu mākslas veidu (mūzikas, kino, arhitektūras, tēlotājmākslas u. c.) elementus literāru darbu interpretācijā, pārdomātā māksliniecisko līdzekļu mijiedarbē analīzes vai pašizpaušmes procesā;
- saprot un pilnveido gan savas rīcības un emociju kontekstu, gan teksta interpretācijā noskaidrotās atziņas; bagātina savu lasītāja pieredzi.

Mērķis un uzdevumi

Pamatkursā Literatūra I skolēni apgūst kultūras izpratnes un pašizpausmes mākslā mācību jomā ietvertos sasniedzamos rezultātus optimālajā mācību satura apguves līmenī.

Kultūras izpratnes un pašizpausmes mākslā mācību jomas apguves mērķis skolēnam ir

- skaidrot kultūras artefaktus, kultūras mantojuma daudzveidību un pārradīšanas iespējas;
- apzināties savu kultūras piederību un identitāti, kopjot un attīstot to; iepazīt laikmetīgo mākslu un kultūru kā sabiedrības vērtību izpausmi;
- mākslinieciski radošā darbībā mērķtiecīgi izmantot apgūtās specifiskās prasmes dažādos mākslas veidos un piedzīvot prieku radošajā darbībā;
- iegūtās mākslinieciskās jaunrades pieredzi saistīt ar personisko izaugsmi un profesionālo mērķu sasniegšanu.

Pamatkursa Literatūra I uzdevumi ir dot iespēju skolēnam

- pilnveidot kritiskās domāšanas un jaunrades prasmes teksta lasīšanas un radīšanas procesā;
- attīstīt emocionālo pasauli un paplašināt literāro pieredzi;
- pētīt iepriekšējo kultūras laikmetu atsauces laikmetīgajā literatūrā;
- veidot ieradumu literāra teksta izvēlei, lasīšanai un interpretācijai atbilstoši personiskajiem mērķiem;
- piedzīvot radošu procesu literāros eksperimentos.

Mācību saturs

Tāpat kā pamatizglītībā, arī vidējās izglītības pakāpē mācību saturs ir veidots, fokusējoties uz skolēnam būtiskāko, lai veidotos lietpratība (kompetence) kā komplekss skolēna mācīšanās rezultāts ilgākā laika periodā. Mācību saturs ir organizēts saskaņā ar mācību satura būtiskākajiem pamatjēdzieniem jeb lielajām idejām (Li), kas skolēnam jāapgūst, lai veidotos vienota izpratne par apkārtējo pasauli un sevi tajā. Lielās idejas veido obligātā mācību satura strukturālo ietvaru; tām atbilstoši aprakstītas prasības mācību satura apguvei jeb plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti, pabeidzot noteiktu izglītības pakāpi.

Kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību jomas saturs ir strukturēts četrās lielajās idejās, kuras tiek kopīgi attīstītas visos mācību jomasursos, to skaitā arī kursā Literatūra I, un kuras turpina mācību jomas satura struktūru no pamatizglītības pakāpes. Katra lielā ideja satur kompleksus sasniedzamos rezultātus. Sasniedzamie rezultāti formulēti no skolēna pozīcijām, akcentējot likumsakarības un skolēnam nozīmīgus mērķus.

- 1. Lielā ideja** *Katru laikmetu un sabiedrību raksturo tai specifiskas kultūras pazīmes, kas radoši tiek izteiktas dažādos mākslas veidos turpina un padziļina pamatizglītībā aizsākto katra mākslas veida specifisko izteiksmes līdzekļu iepazīšanu, skatot to no kultūras un sabiedrības attīstības aspekta un sasaistot ar kopīgo katras sabiedrības kultūras pazīmju kopumu. Lielā ideja pamatizglītībā – Katram mākslas veidam ir tam raksturīgi izteiksmes līdzekļi.*
- 2. Lielā ideja** *Kultūras procesi un mākslas darbi pauž sabiedrības vērtības, to pārmantojamību un transformāciju, veido intelektuālo, estētisko un emocionālo pieredzi padziļina pamatizglītībā apgūto ar visas sabiedrības vērtību apzināšanās dimensiju. Lielā ideja pamatizglītībā – Ideju, emociju un viedokļa paušanā nepieciešama drosmē, neatlaidība un gatavība izmēģināt dažādas pieejas.*
- 3. Lielā ideja** *Radošajā procesā, iedvesmojoties no kultūras konteksta un sabiedrības vajadzībām, paplašinās kultūras pieredze, rodas jaunas idejas un inovācijas akcentē kultūras konteksta nozīmi paša skolēna radošajā darbībā, kultūras pieredzē un apzinātā jaunrades procesā. Lielā ideja pamatizglītībā – Radošajā darbībā cilvēks pēta un pauž savu identitāti, izprot atšķirīgus pasaules uzskatus un tradīcijas, novērtē mantojumu un mākslinieciskas inovācijas.*

- 4. Lielā ideja** *Kultūras procesi rada pārmaiņas sabiedrībā. Mākslas darbiem ir mākslinieciska, sociāla un ekonomiska vērtība padziļina pamatizglītībā aizsākto kultūras procesu nozīmes pētniecību un izpratnes veidošanu par kultūru kā tautsaimniecības nozari. Lielā ideja pamatizglītībā – Mākslas darbi rodas noteikta laikmeta un kultūras mijiedarbībā, tie veido daudzveidīgu pieredzi, attīsta estētisko un kultūras izpratni un spēj radīt pārmaiņas sabiedrībā.*

Lielās idejas palīdz skolēnam uztvert apkārtējo pasauli un kopsakarības, ļauj fokusēties uz būtiskāko un, jau no pirmsskolas pēctecīgi attīstot izpratni, skaidri saprast, ko viņš mācās un kur viņam šīs zināšanas un prasmes noderēs. Lielās idejas ir ietvars, kas ļauj gan skolēnam, gan skolotājam pievērst uzmanību galvenajam.

Standartā plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti mācību jomā un no tiem atvasinātie sasniedzamie rezultāti programmā ir kompleksi – galarezultāts veidojas darbībā, kura ietver gan vienas vai vairāku mācību jomu zināšanas, izpratni un prasmes, gan caurviju prasmes, gan vērtībās balstītus ieradumus. Katra mācību priekšmeta skolotāja viens no uzdevumiem ir visu to attīstīt.

Kursā plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti saskaņā ar vispārējās vidējās izglītības standartu (sk. 9. pielikumu Ministru kabineta 2019. gada 3. septembra noteikumiem Nr. 416.) iekļauti programmas 2. pielikumā.

Standartā plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti caurviju prasmēs vispārējās vidējās izglītības pakāpes noslēgumā iekļauti programmas 3. pielikumā.

Skolēnam attīstāmie ieradumi literatūras mācību priekšmetā atrodami 4. pielikumā.

Konkrētās mācību programmas autoru izvēlēto literāro avotu un folkloras krājumu saraksts, kā arī iespējamā papildu literatūra un citi materiāli nosaukti mācību satura izklāstā. Ikvienam skolotājam ir patstāvīga un mērķtiecīga iespēja izvēlēties arī citu autoru darbus, citus dažādu folkloras žanru piemērus, lai realizētu daudzpusīgu un aktuālu literatūras mācību priekšmeta apguves procesu.

Mācību sasniegumu vērtēšanas formas un metodiskie paņēmieni

Vērtēšanas pieeja un pamatprincipi

Viens no svarīgākajiem priekšnoteikumiem, īstenojot mūsdienīgu izglītību, kuras rezultāts ir patiesa izpratne, spēja izmantot skolā apgūto neierastās situācijās un lietpratība, ir esošās vērtēšanas prakses pārvērtēšana, atbilstoši saskaņojot vērtēšanas mērķi, formu un saturu.

Vērtēšanas uzsvars mainās no skolēna mācību sasniegumu novērtēšanas uz vērtēšanu, lai uzlabotu mācīšanos. Vērtēšana, lai uzlabotu mācīšanos, ir efektīvas atgriezeniskās saites sniegšana skolēnam, dodot viņam iespēju un laiku uzlabot savu sniegumu atbilstoši plānotajiem skolēnam sasniedzamajiem rezultātiem un vērtēšanas kritērijiem.

Vērtēšana primāri ir neatņemama mācīšanās sastāvdaļa, kas gan skolotājam, gan skolēnam ļauj plānot uzlabojumus mācību procesā. Vērtēšana nav tikai vērtējuma izlikšana, piemēram, atzīmes veidā.

Vērtēšanas uzsvaru maiņa ir svarīga arī skolas līmenī. Kļūst nozīmīgi veidot sistēmas, kuras ļauj sekot līdzi katra skolēna izaugsmei un sniegt atbalstu tieši tajā laikā un vietā, kad un kur tas ir nepieciešams.

Vērtēšanai standartā ir noteikti šādi pamatprincipi.

1. Sistēmiskuma princips – mācību snieguma vērtēšanas pamatā ir sistēma, kuru raksturo regulāru un pamatotu, noteiktā secībā veidotu darbību kopums.
2. Atklātības un skaidrības princips – pirms mācību snieguma demonstrēšanas skolēnam ir zināmi un saprotami plānotie sasniedzamie rezultāti un viņa mācību snieguma vērtēšanas kritēriji.
3. Metodiskās daudzveidības princips – mācību snieguma vērtēšanai izmanto dažādus vērtēšanas metodiskos paņēmienus.
4. Iekļaujošais princips – mācību snieguma vērtēšana tiek pielāgota ikviena skolēna dažādajām mācīšanās vajadzībām, piemēram, laika dalījums un ilgums, vide, skolēna snieguma demonstrēšanas veids, piekļuve vērtēšanas darbam.
5. Izaugsmes princips – mācību snieguma vērtēšanā, īpaši mācīšanās posma noslēgumā, tiek ņemta vērā skolēna individuālā mācību snieguma attīstības dinamika.

Kursa apguvē plānota skolēnu darbība dažāda apjoma pētnieciskos, sabiedriskos un jaunrades projektos, kuru ļoti svarīgi vērtēt procesā – sniedzot regulāru atgriezenisko saiti snieguma uzlabošanai, izpratnei katra projekta posma (plānošanas, īstenošanas un izvērtēšanas) nozīmei rezultāta sasniegšanā.

Vērtēšanas norises laiku mācību procesā un biežumu, saturu, uzdevuma veidu, vērtēšanas formu un metodiskos paņēmienus, vērtēšanas kritērijus, vērtējuma izteikšanas veidu un dokumentēšanu izvēlas atbilstoši vienam no trim vērtēšanas mērķiem – diagnosticējošā, formatīvā vai summātīvā vērtēšana. Informācija par tiem ir apkopota tabulā.

Vērtēšanas veidi Vērtēšanas aspekti	Diagnosticējošā vērtēšana	Formatīvā vērtēšana	Summatīvā vērtēšana
Vērtēšanas mērķi	Noteikt skolēna apgūtās zināšanas, izpratni, prasmes, vērtībās balstītus ieradumus un kompleksus sasniedzamos rezultātus (turpmāk – plānotos skolēnam sasniedzamos rezultātus) mācību procesa plānošanai un pilnveidei, piemēram, turpmāko plānoto skolēnam sasniedzamo rezultātu precizēšanai, mācību uzdevumu izvēlei.	Noteikt skolēna apgūtos sasniedzamos rezultātus atgriezeniskās saites sniegšanai skolēnam un skolotājam, lai uzlabotu skolēna sniegumu un plānotu turpmāko mācību procesu. Veicināt skolēna mācību motivāciju attīstīt pašvadītas mācīšanās prasmes, iesaistot viņu vērtēšanas procesā.	Noteikt skolēna apgūtās zināšanas, izpratni, prasmes, vērtībās balstītus ieradumus un kompleksus sasniedzamos rezultātus (turpmāk – plānotos skolēnam sasniedzamos rezultātus) mācību rezultāta novērtēšanai un dokumentēšanai. Summatīvās vērtēšanas rezultātus var izmantot arī, piemēram, lai uzlabotu skolēna sniegumu, izvērtētu mācību procesā izmantotās metodes, pieņemtu lēmumus par turpmāko darbu.
Norises laiks mācību procesā un biežums	Ieteicams veikt temata, mācību kursa sākumā.	Veic mācību procesa laikā. Skolotājs to organizē pēc nepieciešamības.	Veic mācīšanās posma (piemēram, temata, vairāku tematu vai temata loģiskās daļas, izglītības posma vai pakāpes) noslēgumā.
Vērtēšanas saturs	Saturu veido iepriekšējā mācīšanās posmā plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti, kuri nepieciešami turpmākā mācību satura apguvē.	Saturu veido plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti mācīšanās posma laikā.	Saturu veido plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti mācīšanās posma noslēgumā.
Vērtēšanas uzdevumu veidi	Uzdevuma veidu skolotājs izvēlas atbilstoši plānotajam skolēnam sasniedzamajam rezultātam. Tas var būt, piemēram, atbilžu izvēles uzdevums, īso atbilžu uzdevums, strukturēts uzdevums, esejas tipa uzdevums, uzdevums, kurā skolēns var demonstrēt savu sniegumu darbībā vai izstrādājot produktu.		
Vērtēšanas formas un metodiskie paņēmieni	Mutiski, rakstiski, praktiski vai kombinēti. Novērošana, saruna, aptauja, uzdevumu risināšana, darbs ar tekstu, demonstrējums, vizualizēšana, esēja, projekts, diskusija, etīde u. tml.		
Vērtētājs	Skolotājs un/vai skolēns atbilstoši izstrādātajiem vērtēšanas kritērijiem.		
Vērtēšanas kritēriji, to izveide	Kritēriji nepieciešami vērtēšanas objektivitātes nodrošināšanai. Kritērijus izstrādā skolotājs atbilstoši plānotajam skolēnam sasniedzamajam rezultātam, vērtēšanas formai un metodiskajam paņēmenam. Kritēriju izstrādē un vērtēšanā var iesaistīt skolēnus, lai pilnveidotu skolēna pašvadītas mācīšanās prasmes.		
Vērtējuma izteikšanas veids un dokumentēšana	Vērtējumu izsaka, dokumentē un komunicē atbilstoši mērķauditorijai (piemēram, skolēns, kolēģis, atbalsta personāls, skolas vadība, vecāks), lai mērķtiecīgi atbalstītu skolēna mācīšanos un sekotu līdzi skolēna sniegumam ilgtermiņā. Vērtējumu var izteikt apguves līmeņos, procentos, punktos, ieskaitīts/neieskaitīts u. tml.	Vērtējumu vidējās izglītības pakāpē izsaka 10 ballu skalā katrā mācību priekšmeta kursā atbilstoši plānotajiem skolēnam sasniedzamajiem rezultātiem.	

Vērtēšanas saturs, kritēriji, formas un metodiskie paņēmieni

Pamatkursā tematu vai moduļu ietvaros paredzēti četru veidu plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti: ziņas, prasmes, vērtībās balstīti ieradumi, komplekss sasniedzamais rezultāts. Plānojot vērtēšanu, skolotājam svarīgi izvēlēties plānotajam skolēnam sasniedzamajam rezultātam atbilstošus kritērijus, metodiskos paņēmienus un uzdevumu vērtēšanas veidu.

Ziņu apguve parāda skolēna izpratni. Tā attiecas uz standartā plānotajiem skolēnam sasniedzamajiem rezultātiem, kuri parasti sākas ar darbības vārdiem “apraksta”, “skaidro”, “pamato” u. c. Piemērs: “Atšķir kultūru raksturojošās pazīmes nozīmīgākajos kultūrvēsturiskajos periodos un dažādos pasaules reģionos. Raksturo katra kultūrvēsturiskā perioda, reģiona un mūsdienu kultūru dažādību un mākslas starpdisciplināritāti. Saskata paralēles un atšķirības līdzīga satura viena mākslas veida darbā (vizuālā, audiālā, muzikālā, literārā, skatuviskā) un citos mākslas veidos.” Plānoto skolēnam sasniedzamo rezultātu apguvi skolēns parāda, veicot uzdevumus, risinot problēmas, piedaloties sarunās vai diskusijās u. tml. Piemērs: “Reālismu raksturo un literārā darbā iedarbīgi tiek izmantota kāda no reālisma iezīmēm: ikdienas dzīves izvirzīšana priekšplānā; dažādu sabiedrības slāņu lietotās valodas atspoguļojums; raksturu psiholoģiskā pašattīstība; uzticība īstenības norišu attēlošanai; objektivitāte (cēloņi un sekas pasaule).” To vērtē atbilstoši kritērijiem.

Prasmju apguvi skolēns demonstrē darbībā (piemēram, modelē, attēlo); to vērtē, izmantojot snieguma līmeņa aprakstu. Piemērs: “Pārbauda un komentē virziena iezīmes literārā darba fragmentā, izveido literāro varoņu rīcības, reakcijas, izpausmes shēmu.”

Ieradumus, kas balstīti vērtībās, skolēns demonstrē darbībā; tos vērtē, novērojot skolēna darbību ilgākā laikposmā, īpaši situācijās, kuras ietver izvēles iespējas. Piemērs: “Veido un attīsta ieradumu nebaidīties kļūdīties un izmēģināt dažādas pieejas. (Tikumi – drosme, tolerance; vērtība – brīvība)”

Kompleksu sasniedzamo rezultātu apguvi skolēns demonstrē darbībā. Piemērs: “Pie-rādot savas lasītāja zināšanas un organizatora spējas, rīko skolā vai ārpus tās zibakciju ar reālisma virziena autoru tieši vai asociatīvi saistītā vietā.” Kompleksa sasniedzamā rezultāta vērtēšanai izmanto dažādas formas – rakstveida, mutvārdu vai kombinētu pārbaudes darbu, individuālu vai grupas projektu u. c.

Kompleksu sasniedzamo rezultātu vērtē, izmantojot snieguma līmeņu aprakstu.

Ieteikumi mācību darba organizācijai

1. Starppriekšmetu saikne

Kursa programmā katra konkrētā temata aprakstā ir īsi raksturota starppriekšmetu saikne ar citos mācību priekšmetos apgūto vai tiem aktuālo. Plānojot kursa satura apguvi, jāņem vērā, ka starp kursiem pastāv vairāki starpdisciplināritātes līmeņi, kas izpaužas gan kursu tematos, gan apgūstamajās prasmēs, proti,

- zinātniskā valodas stila un zinātniskā teksta izstrādes jautājumi ir aktuāli visu kursu saturā vidējās izglītības pakāpē; latviešu valodas pamatkursā optimālajā mācību satura apguves līmenī tiek attīstīta un pilnveidota izpratne par zinātniskā stila īpatnībām un tā izmantojumu tekstu veidošanā (zinātniska teksta uzbūve, argumentācija, teksta noformēšanas prasības, atsauču veidošana, zinātniskā stila izteiksmes līdzekļi un gramatiskās īpatnības, iesaiste diskusijā), secīgi arī kursā Literatūra I, taču citu mācību jomu kursus tiek attīstītas un pilnveidotas skolēna prasmes lasīt un veidot zinātniskos tekstus, pievēršot uzmanību zinātniskā teksta struktūras, metožu izvēles un noformēšanas, kā arī terminoloģijas lietojuma īpatnībām, tādēļ svarīgi plānot šo prasmju nostiprināšanu saziņā ar latviešu valodas skolotāju;
- lai skolēns sasniegtu B2 (spēja lietot svešvalodu mācību un profesionālajām vajadzībām) valodas apguves līmeni vismaz vienā svešvalodā vidējās izglītības pakāpē, ne tikai svešvalodu, bet arī visu citu mācību priekšmetu, to skaitā arī kursa Literatūra I, skolotāju uzdevums ir dot iespēju skolēniem uzlabot savas svešvalodu zināšanas ar mācību saturu saistītā kontekstā, piemēram, izmantojot daudzveidīgus mācību resursus svešvalodās, vadot stundas pilnībā vai daļēji svešvalodās, sadarbojoties ar svešvalodu skolotāju;
- vidējās izglītības pakāpē skolēnam jāspēj izmantot savas pamatzglītībā iegūtās digitālās iemaņas un zināšanas tādā mērā, lai varētu tās brīvi lietot arī citosursos; vidējās izglītības pakāpē tehnoloģiju mācību jomas – datorikas, programmēšanas un dizaina un tehnoloģiju – pamatkursos vidējās izglītības pakāpē skolēni turpinās attīstīt prasmes tiešsaistes komunikācijas rīku izmantošanā, liela apjoma tekstu strukturēšanā, liela apjoma datu apstrādē un vizualizēšanā, informācijas dizaina risinājumu izstrādē; ieteicams visu kursu, to skaitā arī kursa Literatūra I, skolotājiem plānot mērķtiecīgu digitālo prasmju izmantošanu sadarbībā ar tehnoloģiju mācību jomas skolotājiem;

- cieša sadarbība kursa Literatūra I skolotājam jāveido ar citu humanitāro (valodu, sociālās un pilsoniskās) jomu kursu skolotājiem, definējot katra kursa galvenos fokusus, lai mācību procesā skolēnam veidotos vienots redzējums par kultūras un sociālajiem procesiem un viņš vislietderīgāk spētu savas konkrētajā kursā apgūtās prasmes pielietot personības izaugsmē, profesionālās karjeras veidošanā un ikdienas dzīvē.

Kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību jomas saturs veidots, lai, apgūstot jomas pamatkursus, skolēnam veidotos izpratne par kultūras procesiem to vēsturiskajā attīstībā. Tāpēc ieteicams saskaņot gan pamatkursa Literatūra I, gan pamatkursu Kultūras pamati vai Kultūra un māksla I apguves laika plānojumu. Pārskats nostiprinājumam par visiem kultūrvēsturiskajiem periodiem un mākslas stiliem iekļauts pamatkursu Kultūras pamati un Kultūra un māksla I 1. tematā.

2. Stundu sadalījums

Kursa sasniedzamo rezultātu apguvei skolotājam svarīgi izmantot daudzveidīgas mācību darba organizācijas formas, to skaitā nozīmīgu daļu laika mācību procesā atvēlot mērķtiecīgi atbalstītam skolēna patstāvīgajam – pētnieciskajam, sabiedriskajam vai jaunrades – darbam. Skolotājam tādēļ sabalansēti jāplāno mācību darbs stundā, atvēlot atbilstošu laiku skolotāja mērķtiecīgi virzītam un atbalstītam skolēnu patstāvīgajam darbam klasē, tai skaitā izmantojot skolā vai kopienā izmantojamās informatīvās resursus u. tml. Tikpat svarīgi skolotājiem izsvērti plānot un savstarpēji koordinēt skolēnu patstāvīgā darba apjomu un saturu ārpus mācību stundām, paredzot, ka skolēni ārpus mācību stundas vidēji nedēļā papildus pavadīs aptuveni trešdaļu no kursa mācību stundu skaita.

3. Dažādas mācību darba organizācijas formas

Ieteicams kursa satura apguvi plānot dubultstundu veidā. Mācību process organizējams gan skolā, gan pēc iespējas ārpus skolas, apmeklējot dažādas kultūras norises vietas.

Mācību temata (noteikta kultūras laikmeta un laikmetīgās literatūras atsauču) apguvē ieteicams projekta darbs, ievērojot dziļās mācīšanās principus: konkrēta galarezultāta (radošs, pētniecisks vai uz sabiedrisko darbību, biznesa ideju u. tml. orientēts) izvēle, mērķauditorijas un darbības apstākļu izpēte, savas darbības plānošana, pilnveide, pārveide, daudzveidīgu literāru un ārpusliterāru tekstu izpēte, apguve, ekscerpēšana vai interpretācija, radītā analītiskā vai radošā darba prezentācija, viedokļu uzklausīšana.

Svarīga ir pētnieciskās vai radošās pieejas izvēle konkrēta temata apguvē, mērķtiecīgi apliecinot savas prioritātes, intereses, jau apgūtās prasmes vai tieši pretēji – izmēģinot iepriekš nerealizētas iespējas, eksperimentējot un iegūstot jaunu pieredzi. Pašvadītas mācīšanās jau pamatskolā apgūto iemaņu kombinēšana ar radošo (vai analītisko) darbību dažādu tekstu apguvē. Patstāvīgas vai vadītas izvēles izmantojums loģiski palielina atbildības raksturu skolēnu darbībā.

Pamatkursa Literatūra I apguvē svarīga jau no pamatskolas pieredzes aktuālā sadarbība kultūras izpratnes un pašizpausmes mākslas jomas mācību priekšmetos – citu kultūras pamatkursu satura apguve un latviešu valodas un citu valodu prasmju pilnveide. Papildu aktualitāti vidusskolas posmā iegūst sadarbība ar sociālās un pilsoniskās mācību jomas skolotājiem.

Mācību satura apguves norise

Mācību satura apguves norise ietver

- 1) kursā apgūstamos tematus;
- 2) tajos plānotos skolēnam sasniedzamos rezultātus;
- 3) apguvei paredzēto laiku;
- 4) nepieciešamās skolēna darbības sasniedzamo rezultātu apguvei;
- 5) tematu apguvei izmantojamās mācību līdzekļus un metodiskos paņēmienus.

Kurss Literatūra I veidots tā, lai zinīgā lasītāja pilnveides ceļā parādās priekšstats par hronoloģisko skatījumu, taču tā nav literatūras vēstures apguve. Akcents liekams uz tipiskām kultūras laikmeta parādībām un to ietekmi uz nākamajiem laikmetiem un īpaši uz laikmetīgo literatūru.

Pamatkursa Literatūra I tematu pārskats

1. Antīkais literatūrā	2. Viduslaiki literatūrā	3. Renesanse literatūrā	4. Klasicisms literatūrā	5. Romantisms literatūrā	6. Reālisms literatūrā	7. Modernisms literatūrā	8. Postmodernisms un laikmetīgās literatūras aktualitātes
Antīkās pasaules kultūras zīmju lasījums dažādu laiku literatūrā. Varoņa tēla daudzveidība tolaik un tagad.	Viduslaiku kultūras divdaļība: kristietības un tautas kultūras zīmju meklēšana un jaunu zīmju radīšana literatūrā.	Cilvēka pašvērtības, mākslinieciskās daudzveidības attīstība un renesanses laika ideju interpretācija citu laikmetu literatūrā.	Klasicisma laikmeta kultūras zīmes – normas un to pārkāpšana dažādu laikmetu literatūrā.	Radošas personības unikalitāte un neparastums. Ikdienību noliedzoši ceļa meklējumi cauri laikiem.	Atšķirīgais un līdzīgais reālisma virziena literatūrā. Sociālās vides nozīme, personības vērtību atveide literatūrā.	Jaunas formas un satura meklējumi un eksperimenti literatūrā.	Iepriekšējo kultūras vērtību jaunā dzīve un mākslinieciskās pašizpaušmes daudzveidība.

Piedāvātais mācību saturs ļauj iedziļināties literatūras žanru attīstības procesā un literatūras virzienu raksturīgajās pazīmes, izsekot to transformācijai. Mācību temata apguvē atbilstoši skolotāja iecerei, konkrētās klases interesēm, kā arī citiem svarīgiem aspektiem iespējams izvēlēties vienu no diviem pamata principiem: 1) par pamatu izvēlēties laikmetīgās literatūras darbus, tendences, autorus, kuru pieredzē mērķtiecīgi apgūt (saskatīt, interpretēt u. c.) agrāko kultūras laikmetu zīmes vai 2) par pamatu izvēlēties kāda agrākā kultūras laikmeta darbu (autoru, pazīmju utt.) kopumu, kuru ietekmes, modifikācijas, asociācijas skatīt laikmetīgās literatūras kontekstā. Abos gadījumos svarīga ir pozīcija, kā aktivizēt un ierādīt mūsdienīgam jaunietim interesi par senākiem kultūras laikmetiem un vienlaikus mērķtiecīgi virzīt sava laikmeta prioritāšu izpratni.

Mērķtiecīga konkrēta temata (piemēram, kāds literatūras virziens) ietvaros realizēta pārskata izvēle (ar skolēniem kopīgi veidota mācību materiāla izveide, papildinoši informatīvi ziņojumi u. c.) un konkrētai literāro darbu apguvei izvēlēto autoru un tekstu atlase ļauj dažādot skatījumu, aktualizēt spilgtus notikumus, zīmīgas jubilejas u. c., vienlaikus saglabājot noteiktu veseluma pieeju.

Arī vidējās izglītības pakāpē svarīgi turpināt jau pamatskolā ievēroto proporciju starp latviešu literatūru (un folkloru) un cittautu literatūru, paredzot, ka latviešu literatūra kā valsts kultūras viena no pamatvērtībām ir ⅔ no iepazīstamo darbu kopskaita kursā. Svarīgs arī līdzsvars starp laikmetīgo un klasisko literatūru, lai, no vienas puses, bagātinātu lasītāju pieredzi par pagātnes vērtībām, no otras – aktualizētu tagadnes izpratni un modelētu nākotnes attīstības iespējas.

Šajā sadaļā ar detalizētu tematu ietvaru palīdzību parādīts, kā pakāpeniski tiek sasniegtas standarta prasības zināšanu apguvē, izpratnes veidošanā, prasmju un vērtībās balstītu ieradumu attīstīšanā.

Katra temata ietvaru parāda temata ietvara struktūras paraugs.

Programmā lietoto kodu skaidrojums pievienots 1. pielikumā.

Temata ietvara struktūras paraugs

Temata numurs un nosaukums	Temata numurs un nosaukums	Temata numurs un nosaukums	Temata numurs un nosaukums	Temata numurs un nosaukums
----------------------------	----------------------------	----------------------------	----------------------------	----------------------------

Temata apguvei ieteicamais laiks

Temata apguves mērķis – tematā plānoto skolēnam sasniedzamo rezultātu kopums un apguves pamatojums.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
Apraksta nozīmīgākās temata apguves rezultātā iegūtās zināšanas un izpratni par mācību jomas lielajām idejām. Iekavās norādīts kods standarta attiecīgās mācību jomas plānoto skolēnam sasniedzamo rezultātu tabulā, uz kuru lielo ideju attiecas konkrētā ziņa.	Mācību priekšmetam specifiskās un vispārīgās jeb caurviju prasmes, ko skolēns apgūs attiecīgajā tematā.
Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
Skolēna spēja koordinēti lietot zināšanas, prasmes un ieradumus jaunās, neierastās situācijās. Iekavās norādīts kods no standarta attiecīgās mācību jomas plānoto skolēnam sasniedzamo rezultātu tabulas. Ja tematā tiek pilnībā sasniegts tabulā minētais plānotais skolēnam sasniedzamais rezultāts, pirms koda iekļauta vienādības zīme.	Vērtībās balstīti ieradumi, kuru attīstīšanai plānots pievērst pastiprinātu uzmanību attiecīgajā tematā.
Jēdzieni – nozīmīgākie jēdzieni, par kuriem skolēns gūs izpratni tieši šajā tematā.	

Temata apguves norise

Temata vienuma nosaukums	Tematā plānoto skolēnam sasniedzamo rezultātu apguvei nepieciešamās skolēna darbības. Tabula veidota, grupējot apgūstamos sasniedzamos rezultātus un katrai sasniedzamo rezultātu grupai jeb temata vienumam piedāvājot nepieciešamās skolēna darbības. Tabulā nav uzskaitītas visas iespējamās skolēna darbības, norādīts uzdevumu skaits, vingrināšanās ilgums vai intensitāte. Galvenā uzmanība pievērsta skolēna darbību veidiem un būtībai.
Temata vienuma nosaukums	
Temata vienuma nosaukums	

Mācību līdzekļi – tieši šī temata apguvei nepieciešamo mācību līdzekļu uzskaitījums.

Starppriekšmetu saikne – norāda, kā skolēns apgūs ar attiecīgo tematu saistītus sasniedzamos rezultātus kontekstā ar citiem mācību priekšmetiem.

Metodiskais komentārs – attiecīgā mācību priekšmeta nozīmīgu saturisku vai metodisku jautājumu skaidrojums, kas aktuāls tieši šī temata apgūvē.

Papildu iespējas – papildu idejas un ieteikumi, kā vēl paplašināt un padziļināt skolēna mācīšanās pieredzi attiecīgajā tematā, piemēram, ieteikumi mācību ekskursijām, pētniecības projektiem.

Literatūra I

Pamatkursa programma

1. Antīkais literatūrā	2. Viduslaiki literatūrā	3. Renesanse literatūrā	4. Klasicisms literatūrā	5. Romantisms literatūrā	6. Reālisms literatūrā	7. Modernisms literatūrā	8. Postmodernisms un laikmetīgās literatūras aktualitātes
---------------------------------------	---	--	---	---	---------------------------------------	---	--

1. Antīkais literatūrā. Antīkās pasaules kultūras zīmju lasījums dažādu laiku literatūrā. Varoņa tēla daudzveidība tolaik un tagad.

Ieteicamais laiks temata apguvei: 20 mācību stundas.

Temata apguves mērķis: pētīt antīkās literatūras paraugus, lai gūtu izpratni, kā antīkās pasaules literāro darbu idejas un tēli tiek pārrādīti dažādu laiku latviešu literatūrā un kultūrā.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Antīkajā kultūrā aizsākas un attīstās mākslas veidi, žanri un izteiksmes līdzekļi, kuri palīdz atklāt autora attieksmi pret pasauli. (VSK.K.Li.1.) • Antīkajā literatūrā ietvertās varonības un patriotisma idejas rosina izzināt un mērķtiecīgi pētīt latviešu un citu tautu kultūras mantojumu savas identitātes apzināšanai. (VSK.K.Li.2.) • Iedvesmojoties no antīko laiku literatūras darbiem, paplašinās kultūras pieredze un rodas jaunas idejas radošajai darbībai. (VSK.K.Li.3.) • Vizuālās mākslas, mūzikas, teātra un audiovizuālo mākslu izteiksmes līdzekļi palīdz interpretēt literāro darbu. (VSK.K.Li.3.)	• Atšķir un analizē literāra darba tēlus, motīvus, žanrus, mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus, radošajā darbībā attīsta un dažādo savu pieredzi. (K.O.1.9.) • Saskata un analizē varoņa tēlu mītos, antīkās un citu laikmetu literārajos darbos. Izvēlas un vērtē literāros darbus saskaņā ar lasītāja mērķi. (K.O.1.10.) • Saskata un pēta antīkajos eposos un tragēdijās ietvertos arhetipus, cilvēku attiecību modeļus un citas kultūras zīmes dažādu laiku literatūras darbos. (K.O.1.10.) • Analizē jauniegūtos priekšstatus par mijiedarbi starp literārām izpausmēm dažādos kultūras vēstures periodos, projekta darba izveidē spēj izmantot kultūras atsauces, salīdzina autora, personīgo un citu cilvēku viedokli par literārajām izpausmēm. (K.O.2.6.) • Vērtē literārā darba valodā saskatāmās kultūras identitātes iezīmes, apzinās literāra darba valodas dialogiskumu. Izprot literāra darba nozīmi personības identitātes un emocionālās inteliģences veidošanā. (K.O.2.8.) • Saskata paralēles un atšķirības literāra darba interpretācijā citos mākslas veidos, izprot kultūras kontekstu un ietekmi oriģinālas, patstāvīgas idejas radīšanā. (K.O.3.2.) • Prot izmantot vizuālās mākslas, mūzikas, teātra un audiovizuālo mākslu izpratnes pieredzi, interpretējot antīkās kultūras darbus tiešsaistes kopprojektā no idejas radīšanas līdz refleksijai. (K.O.3.3.) • Izmanto tīmekļa u. c. resursus, ievērojot autortiesību normas, savu darbu veidošanai, ar izpratni izmanto recenzijas, izprot to nozīmi literārā procesa vērtēšanā. Saskata un izprot atšķirību starp domubiedru grupas un profesionāļu viedokļiem. (K.O.3.8.) • Uzskatāmi un pārliecinoši prezentē savu radošo vai pētniecības darbu, izvēloties un pielāgojot uzstāšanās saturu, formu un izpildījumu situācijai un auditorijai, piedāvājot izsvērtu savu izvēļu/apgalvojumu pamatojumu. (K.O. 3.10.)
Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
Veido izglītojošu mācību materiālu vienaudžiem <i>Īstu varoņu gudrības pasaule</i>, parādot, kā antīkās pasaules autori, literatūras darbi un zīmīgi tēli var iedvesmot arī mūsdienu jauniešus. (K.O.3.1.)	• Attīsta ieradumu pilnveidot izpratni par sev un citiem būtiskām dzīves un mākslas vērtībām, lasot daudzveidīgus literārus darbus un folkloras tekstus. (Tikums – atbildība; vērtība – kultūra) • Attīsta ieradumu būt ziņošam, kulturālam un intelektuāli atvērtam, lasot dažādu kultūras laikmetu literāros tekstus, saskatot un salīdzinot citu laikmetu kultūras zīmes laikmetīgajā literatūrā, apzinoties tulkota literāra darba specifiku. (Tikums – gudrība; vērtība – kultūra) • Attīsta ieradumu brīvi un patstāvīgi izkopt savas radošās prasmes, ar izpratni lietojot autortiesību dažādos aspektus. (Tikums – drosmē; vērtība – brīvība) • Attīsta prasmi darboties ar literārajiem darbiem un papildu tekstiem, izmantojot bibliotēku un citus nepieciešamos (arī digitālos) resursus. (Tikums – gudrība; vērtība – kultūra)
Jēdzieni: brīnumu pasaka, folkloras tēli, folkloras motīvi, mīts, mītu varoņi, mūsdienu varoņi, teātra pirmsākumi, tragēdija.	

Temata apguves norise

Pēta un diskutē, kas ir varonis dažādos laikos, kā top par varoni, kāda ir viņa nozīme un statuss kultūrā.	• Veic radošus uzdevumus ar nolūku apliecināt savas spējas, talantus, intereses (Klases spēle <i>legūsti savu vārdu</i>). • Veido ilustratīvu pārskatu (shēmu, grafiku, infografiku) un diskutē par mūsdienu varoņiem, nevaroņiem, antivaroņiem, īstajiem un viltus varoņiem, nopietnajiem un komiskajiem varoņiem, ikdienas cilvēkiem kā varoņiem mūsdienu pasaulē (un kultūrā). • Lasa Māra Bērziņa īsprozas darbu par Gūtenmorgenu, pēta komiskā varoņa tēlu.
Pēta varoņa tēlu mītos un folklorā.	• Izmantojot piemērotu lasīšanas stratēģiju (piem., <i>insert</i>), iepazīst latviešu tautas pasaku <i>Kurbads</i> un sengrieķu mītu fragmentus par Hēraklu. Salīdzina un interpretē episkā un kultūras varoņa izpausmes. • Reflektē par savu pieredzi: īpaši varoņi latviešu tautas brīnumpasakās, seno latviešu varoņu aktualitāte mūsdienu kultūrā (metālopera <i>Kurbads</i> u. c.).
Saskata un pēta antīkās literatūras kultūras zīmes dažādu laiku literatūras darbos.	• Raksta tiešsaistē komentārus par Aivara Neibarta dzejoli <i>torņkalnā kā/olimpā pārļaicīgā</i>, šifrējot antīkās pasaules un mūsdienu zīmes dzejolī, interpretē antīkās pasaules tēlu dzīvi latviskā vidē, skaidro savas asociācijas. • Veido lasītāja pieredzes krātuvi (Antīkās literatūras iespaidi): <i>Varoņu laikmets literatūrā – antīkās literatūras prioritāte</i>. • Pēta, kā leģendas par Troju izmantotas Senās Grieķijas un Senās Romas eposos (Homēra eposs <i>Īliāda</i>, fragm., Vergīlija <i>Eneīda</i>, fragm.).
Pēta antīkās traģēdijas tēlu un tā interpretāciju dažādu autoru darbos.	• Iepazīst un veido antīkā teātra izrādes norises pārskatu (teātra uzbūves shēma, vienas ierīces (ekiklēmas u. tml.) paraugs, antīkā varoņa maska u. c.). • Pēta viena antīkās pasaules tēla interpretāciju dažādu autoru darbos, piemēram, Mēdejas tēls Eiripīda, Senekas un Ž. Anuija traģēdijās.
Izstrādā projekta darbu, lai parādītu antīkās un mūsdienu kultūras saistību.	• Sagatavo mācību materiālu vienaudžiem <i>Īstu varoņu gudrības pasaule</i>, parādot, kā antīkās pasaules autori, literatūras darbi un zīmīgi tēli var iedvesmot arī mūsdienu jauniešus. • Dalās pieredzē par digitālo resursu izmantošanas priekšrocībām un autortiesību aktualitāti.

Mācību līdzekļi

Skola2030 mācību līdzeklis

Mācību materiāli

Bērziņš, M. *Gūtenmorgens*. Rīga : Mansards, 2009. 244 lpp. ISBN 9789984812267

Hēsiods *Teogonija*. No: *Sengrieķu literatūras antoloģija*. Tulk. P. Zicāns. Rīga : Zvaigzne, 1990. 363 lpp. ISBN10 5405004049

Homērs *Īliada*. Tulk. A. Ģiezens. Rīga : LVI, 1961. 484 lpp.

Neibarts, A. *Torņakalnā kā*. No: *Torņakalna kentauris*. Rīga : Pētergailis, 2004. 158. lpp. ISBN 9984331040

Rūmniece, I. *levads*. No: *Dialogi*. Rīga : Zinātne, 2015. 1008 lpp. ISBN 9789984879833

Seneka, L. A. *Vēstules Lucīlijam par ētiku*. Tulk. Ā. Feldhūns. Rīga : Zinātne, 1996. 327 lpp. ISBN 5796611097

Vergīlijs. *Eneīda*. Tulk. A. Ģiezens. Rīga : Liesma, 1970. 368 lpp.

Animācijas filma *Balāde par Kurbadu*. Biedrība *Ideju forums* [tiešsaiste]. 2019. g.

[skatīts 2019. g. 25. sept.]. Pieejams: http://www.pasakas.net/pasaku_kino/balade_par_kurbadu/balade_par_kurbadu/

Anuijs, Ž. *Antigone*. Latvijas Nacionālā teātra mājaslapas informācija par izrādi [tiešsaiste].

2015. g. [skatīts 2019. g. 25. sept.]. Pieejams: <https://teatris.lv/izrade/antigone>

Anuijs, Ž. *Eiridīke* Valmieras Drāmas teātra mājaslapas informācija par izrādi [tiešsaiste].

2017. g. [skatīts 2019. g. 25. sept.]. Pieejams: <http://vdt.lv/lv/izrade/eiridike>

Eiripīds. *Mēdeja*. M. Čehova Rīgas Krievu teātra mājaslapas informācija [tiešsaiste].

2019. g. [skatīts 2019. g. 25. sept.]. Pieejams: <http://www.trd.lv/lv/izrades/izrades/medeja/>

Latviešu tautas pasaka *Kurbads*. Biedrība *Ideju forums* [tiešsaiste]. 2018. g.

[skatīts 2019. g. 25. sept.]. Pieejams: http://www.pasakas.net/pasakas/latviesu-pasakas/latviesu_tautas_pasakas/k/keves-dels-kurbads/

Metālopera “Kurbads. Ķēves dēls” Lucavsalā. LTV Panorāma [tiešsaiste]. 2019. g. 23. aug.

[skatīts 2019. g. 25. sept.]. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=bX2MeHCoRhW&t=2s>

Radio diskusija par metāloperu *Kurbads. Ķēves dēls*, radio SWH [tiešsaiste].

2019. g. 25. apr. [skatīts 2019. g. 25. sept.]. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=1Gy6wWq7Yss>

Starpriekšmetu saikne

Latviešu valoda	Lasītprasmes stratēģijas; argumentu veidošana; tekstveide; individuālais valodas stils; valodas līdzekļi komikas radīšanai; rakstnieka individuālais valodas stils; stāsta, vēstījuma veidošana; mantotā un aizgūtā leksika; grieķu un latīņu cilmes termini u. c.; autortiesības; uzticamu avotu izmantošana.
Kultūra un māksla I (teātra māksla)	Sengrieķu teātra uzbūve; aktieris, koris, maskas.
Vēsture un sociālās zinātnes	Senā Grieķija, Senā Roma.

Metodiskais komentārs

Saturs	• Temata ietvaros tiek veidota kopīga lekcija (skolēnu patstāvīgi sagatavotās atbildes uz konkrētiem jautājumiem tiek ietvertas skolotāja lekcijas laikā), lai gūtu kopīgu priekšstatu par galvenajiem antīkās literatūras jautājumiem. • Tematā akcentēti zināšanu konstruēšanas principi mācību projekta īstenošanas gaitā. Mācību projektu var aizstāt ar projekta ideju, skiču konkursu. Lai vienotos par optimālo temata apguves laiku, skolotājs sniedz ieskatu apgūstamajā informācijas klāstā (kas jālasa, kas jāizzina, kuri mācību palīg līdzekļi tiks izmantoti u. tml.). Vēl ir svarīga vienošanās par darba veikšanas principu (individuāli, pāri vai grupā), kā arī aktuālo viedokļu rosināšana (skolēnu diskusija). • Projekta būtība – daudzveidīgi gūt priekšstatu par antīkās literatūras prioritātēm, to iespējams darīt, veidojot paralēlo (grieķu un romiešu) literatūras pārskatu (digitālā siena u. tml.), kā arī veicinot skolēna paša izvēli: dzeja (melodeklamācija), dramaturģija (horēgs) vai proza (sarunas mutvārdos un vēstulēs). Izziņas posmā svarīga arī apguves gaitas pašvērtējuma norīse, te būtu jābūt iespējām mainīt sākotnējo izvēli (prognoses). • Pētot viena antīkās pasaules tēla interpretāciju dažādu autoru darbos, piemēram, Eiripīda, Senekas, Anuija tragēdijās, iespēju robežās vēlams iepazīties ar iestudējumiem Latvijas teātros klātienē vai noskatīties, izmantojot interneta resursus, organizēt diskusiju, kāpēc antīkās pasaules idejas ir aktuālas arī mūsdienās. Izvērtējuma posmu ieteicams veidot, mācoties uzdot savstarpēji jautājumus, kas mudina papildināt, precizēt un pilnveidot iesākto projekta darbu.
Caurviju prasmes	Šajā tematā aktualizētas šādas caurviju prasmes: kritiskā domāšana un problēmrisināšana; jaunrade un uzņēmējspēja; pašvadīta mācīšanās; digitālā pratība.
Papildu iespējas	• Skolotājs var izvēlēties arī citu autoru darbus kultūrzīmju izpētes procesā, piemēram, lirisko dzeju (Alkajs, Sapfo un Katulls, Horācijs). • Skolēni iesaistās radošās rakstīšanas procesā un veido brīvas formas stāstījumu par savu dzīvesvietu, izmantojot spilgtas un iederīgas antīkās kultūras zīmes mijiedarbībā ar mūsdienu realitāti, tēliem utt. (iespējams izmantot arī vizualizēšanu). • Pēta Edvarta Virzas sonetu ciklu <i>Mūžīgais un mūžīgie</i>, šifrējot un skaidrojot antīkās pasaules tēlu (mītu varoņu, dievu) izmantojumu. Šo ciklu iespējams izmantot arī tematos citu laikmetu (renesanse, neoklasicisms) apgūvē. • Lasa un interpretē sengrieķu slavenāko dzejnieku dzejas piemērus (Alkajs, Sapfo, Pindars, Vergīlijs, Horācijs, Ovīdijs), prezentē savus iespaidus, izmantojot stratēģiju <i>veselā salikšana no daļām</i>. • Piedalās dzejas tulkotāja pieredzes nodarbībā: iepazīst E. Veidenbauma veikumu, tulkojot Horācija odu. Veido sena dzejas teksta mūsdienīgas izpratnes skaidrojumu (galvenās atziņas, iespaidi), izmantojot teksta un vizuālā iespaida iespējas. • Piedalās klases projektā <i>Savas tautasdziesmas meklējumi un atklāšana</i>. Pēta I. Ziedoņa veidotās latviešu tautasdziesmu izlases (<i>Kas jāzina meitiņām, Puisīts augu</i>), gatavo <i>savas</i> tautasdziesmas prezentāciju, izmantojot paša izvēlētos vizuālus un skaniskus līdzekļus. • Iespējams veidot arī klases vai skolēnu grupas tautasdziesmu izlases/bukletus/avīzes u. tml. Latviešu tautasdziesmas tiešsaistē, izmantojot digitālo krātuvi <i>dainu skapis</i> (Krišjāņa Barona Dainu skapis) [tiešsaiste]. b. g. [skatīts 2020. g. 3. apr.]. Pieejams: www.dainuskapis.lv. • Veido un papildina individuāli izvēlēto latviešu tautasdziesmu spēka domu, ideju, citātu krājumu klases blogā, papildina ar komentāriem un ilustratīvo materiālu. • Diskutē par mūsdienu sabiedrībā būtiskām varonīguma izpausmēm, piem., analizē projekta <i>Latvijas lepnums</i> nozīmi, veido radošo projektu konkursu klasē, prezentējot idejas noslēguma pasākumam konkrētajā gadā. • Organizē radošās lasīšanas un rakstīšanas meistarklasi, temats – <i>Varonīgums (diženums, spēks, izaugsme u. c.) mūsdienu jaunieša skatījumā</i>. Skolēni piedalās meistarklases telpas iekārtošanā (vizuālās, audiālās u. c. iespējas). Iepazīst pašizziņu un radošu diskusiju veicinošus literāros darbus (Imanta Ziedoņa epifānijas vai citu autoru darbus). Prezentē savus patstāvīgos domu pierakstus (esejas, stāstus, dzejoļus u. tml.).

1. Antīkais literatūrā	2. Viduslaiki literatūrā	3. Renesanse literatūrā	4. Klasicisms literatūrā	5. Romantisms literatūrā	6. Reālisms literatūrā	7. Modernisms literatūrā	8. Postmodernisms un laikmetīgās literatūras aktualitātes
------------------------------	--------------------------------	-------------------------------	--------------------------------	--------------------------------	------------------------------	--------------------------------	---

2. Viduslaiki literatūrā. Viduslaiku kultūras divdaļība: kristietības un tautas kultūras zīmju meklēšana un jaunu zīmju radišana literatūrā.

Ieteicamais laiks temata apguvei: 20 mācību stundas.

Temata apguves mērķis: saskatīt viduslaiku kultūras divdaļību – kristīgās un tautas kultūras līdzāspastāvēšanu –, iepazīstot Bībeles motīvus, bruņinieka tēlu, autobiogrāfiskās literatūras pirmsākumus, un pamanīt kristīgās pasaules ideju interpretāciju un paralēles dažādu laiku literatūras darbos.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
- Viduslaikus raksturo kristietības vērtību sistēmas dominānce, kas atklājas, izvēloties noteiktus sižeta, kompozīcijas, vēstījuma veidošanas un mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu aspektus. (VSK.K.Li.1.) - Kristietības ideju un latviešu tautas garīgās kultūras mantojuma izziņāšana un mērķtiecīga izpēte rada izpratni par lokālās kultūrvides daudzveidības nozīmi globalizācijas kontekstā un dod iespēju salīdzināt nacionālos un pasaules kultūrvēsturiskos ideālus ar saviem ētikas principiem. (VSK.K.Li.2.) - Viduslaiku literatūras darbu idejas, tēli, motīvi ne vien paplašina kultūras pieredzi, bet dod stimulu radošajai darbībai. (VSK.K.Li.3.) - Mākslas darbiem ir mākslinieciska, sociāla un ekonomiska vērtība, tie ietekmē kultūras procesu un var radīt pārmaiņas sabiedrībā. (VSK.K.Li.4.)	- Salīdzina un kritiski izvērtē viena vēsturiska notikuma interpretāciju dažādu laiku literārajos darbos (<i>Indriķa hronikā</i> un Ausekļa dzejā), atklājot kristīgās un tautas garīgās kultūras ideju kopīgo un atšķirīgo. (K.O.1.9.) - Saskata un analizē viduslaiku perioda literāro darbu atsauces (piem., pazudušā dēla motīvs) dažādu laiku literārajos darbos. (K.O.1.9.) - Nosaka un vērtē daiļdarba tēmu un ideju, izprotot autora pasaules redzējumu un laikmeta aktualitāti. Analizē to, zinot nozīmīgāko kultūras vēstures periodu pazīmes (tēlus, idejas, sižetus, kultūratsauces u. c.). (K.O.1.10.) - Zina lokālās kultūrvides (zīmes, personības, norises u. c.) vērtības, izmanto atsauces uz tām savas identitātes pierādīšanai. (K.O.2.6.) - Raksturo bruņinieka tēlu viduslaiku literatūrā un skaidro estētiskos un ētiskos principus un valodas līdzekļu īpatnības dažādu kultūras vēstures periodu un mākslas virzienu vai tendenču literārajos darbos. Pauž attieksmi par bruņnieciskuma ideju mūsdienās, pamatojoties uz savu lasītāja estētisko pieredzi. (K.O.2.10.) - Prot izmantot vizuālās mākslas, mūzikas, teātra un audiovizuālo mākslu izpratnes pieredzi, interpretējot viduslaiku perioda literāros darbus. Saskata paralēles un atšķirības literāra darba interpretācijā citos mākslas veidos, izprot kultūras kontekstu un ietekmi oriģinālas, patstāvīgas idejas radīšanā. (K.O.3.2.; K.O.3.4.) - Saskata mākslas, kultūras un citu cilvēka dzīves jomu (zinātņu, politikas, sadzīves, reliģijas) kopsakarības konkrētos kultūrvēsturiskos periodos un mūsdienās un diskutē par tām. (K.O.4.1.) - Diskutē par laikmetīgās mākslas iespējām kritiski vērsties pret patēriņniecības ideoloģiju un tās negatīvajām sekām. (K.O.4.4.)
Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
- Rezumē spilgtākos lasītāja iespaidus par tematu un izveido savu pieredzes pārskatu radošā formā. (K.O.3.8.) - Raksta pārspriedumu vai eseju <i>Saruna (atziņās) par savu laiku</i>. (K.O. 4.1.)	- Attīsta ieradumu apzināti pilnveidot savu emocionālo pasauli, lasot un interpretējot literārus darbus. (Tikums – līdzietība; vērtības – dzīvība, cilvēka cieņa) - Veido ieradumu būt ieinteresētam un zinošam lasītājam, patstāvīgi izvēloties un lasot noteiktam mērķim, mācību uzdevumam atbilstošus pilna apjoma daiļliteratūras darbus vai folkloras tekstus. (Tikums – gudrība; vērtība – kultūra) - Attīsta prasmi darboties ar literārajiem darbiem un papildu tekstiem, izmantojot bibliotēku un citus nepieciešamos (arī digitālos) resursus. (Tikums – gudrība; vērtība – kultūra) - Attīsta ieradumu būt zinošam, kulturālam un intelektuāli atvērtam, lasot dažādu kultūras laikmetu literāros tekstus, saskatot un salīdzinot citu laikmetu kultūras zīmes laikmetīgajā literatūrā, apzinoties tulkota literāra darba specifiku. (Tikums – gudrība; vērtības – kultūra, latviešu valoda) - Attīsta ieradumu analizēt literāru darbu, pētot tēlus, ideju, sižeta u. c. elementus, literatūras specifiskos izteiksmes līdzekļus un paņēmienus, veidus un žanrus, raksturojot satura un formas vienotību. (Tikums – gudrība; vērtība – kultūra) - Attīsta ieradumu saskatīt literāra darba atšķirību no citiem mākslas darbiem, salīdzinot, analizējot un interpretējot dažādu mākslas veidu izteiksmes līdzekļus. (Tikums – gudrība; vērtība – kultūra)
Jēdzieni: autobiogrāfijas žanrs, bruņinieku literatūra, hronika, laicīgais un garīgais, reliģiskie motīvi, tautiskais laikmets latviešu literatūrā.	

Temata apguves norise

Salīdzina viena vēsturiska notikuma interpretāciju dažādu laiku literārajos darbos.	• Salīdzinot <i>Indriķa hronikas</i> fragmentu un Ausekļa dzejoļi, izvirza hipotēzes un argumentē: kas un kāpēc mainījies vēstījumā par Beverīnas pili. • Veic patstāvīgu izpēti darbu, pierādot prasmi apkopot lasītāja iespaidus un rakstot argumentētu viedokli par iespaidiem izpēti darba veikšanas laikā.
Pēta pazudušā dēla motīvu Bībelē un latviešu literatūrā.	• Apkopo un klasificē informāciju par Bībeles leģendu (leģenda par pazudošo dēlu) un tās oriģinālu interpretāciju Raiņa dzejoļi un Rūdolfa Blaumaņa lugā. • Pēta un analizē R. Blaumaņa lugas <i>Pazudušais dēls</i> aktuālās idejas un to interpretāciju dažādos iestudējumos.
Pēta bruņinieka tēlu viduslaiku literatūrā un bruņnieciskuma ideju mūsdienu literatūrā.	• Iepazīst senfranču eposa <i>Rolanda dziesma</i> fragmentus un interpretē bruņinieka ideālu. Diskutē par bruņnieciskumu mūsdienu sabiedrībā. • Salīdzina radoša lasījuma un dziesmas iespaidus par bruņinieku dzejas žanru – alba (Knutu Skujenieka dzejoļa interpretācija Imanta Kalniņa dziesmā).
Iepazīst autobiogrāfijas žanram raksturīgās pazīmes.	• Apkopo dažāda rakstura informāciju par autobiogrāfijas žanru mūsdienu un viduslaiku literatūrā. • Izmantojot <i>insert</i> lasīšanas stratēģiju, iepazīst Augustīna tekstu (fragm.), iesaistās radošā domu apmaiņā par pretstatu starp miesisko, laicīgo un garīgo, kristīgo vēlmju pasauli.
Analizē mūsdienu autobiogrāfiska žanra darbu.	• Patstāvīgi lasa autobiogrāfiska žanra grāmatu vai tās fragmentus (piem., Laimas Kotas <i>Mana turku kafija</i>), analizē valodas līdzekļus, raksturo autobiogrāfiskuma specifiku, interpretē iepazīto tekstu problemātiku. • Raksta savas bērnības notikuma/epizodes aprakstu. Vērtē tajā izmantotos valodas līdzekļus, problemātiku un žanra pazīmes.

Mācību līdzekļi

Skola2030 mācību līdzeklis

Mācību materiāli

Auseklis. Beverīnas dziedonis. No: *Gaismas pils*. Rīga : Liesma, 1975, 125.–126. lpp.
 Blaumanis, R. Pazudušais dēls. No: *Lugas*. Rīga : Liesma, 1983, 3.–78. lpp.
 Dziesma par Rolandu: Senfranču eposs. Oksfordas variants/no franču val. atdzejojusi Cecīlija Dinere; red. I. Brīge. Rīga : Zvaigzne, 1992. 133 lpp. ISBN 5405010162
 Kota, L. Par galvu un turku brīnumputnu latviešu būdīnā. No: *Mana turku kafija*. Rīga : Dienas Grāmata, 2012, 224. lpp. ISBN 9789984887289
 Lejiņš, J. *Zīmogs sarkanā vaskā*. Trilōģija. *Brāļi*, 1. sēj. Rīgā : Karogs, 2001, 423 lpp.
 Lūkas evaņģēlijs XV nodaļa. No: *Bībele. Jaunā Derība*. Tulk. A. Bite, D. Zeps. Rīga : Latvijas Bībeles biedrība, 2014. 432 lpp. ISBN 9789984834474

Rainis. Pazudušais dēls. No: *Kopoti raksti*, 1. sēj. Rīga : Zinātne, 1977, 30. lpp.
 Augustīns. *Atzišanās* (fragm.). Satori [tiešsaiste]. 2008. g. [skatīts 2019. g. 27. sept.]. Pieejams: <http://www.satori.lv/article/atzisanas>
 Blaumanis, R. *Pazudušais dēls*. Valmieras Drāmas teātra mājaslapa [tiešsaiste]. 2017. g. [skatīts 2019. g. 27. okt.]. Pieejams: <http://vdt.lv/lv/izrade/pazudusais-dels>
 Eniņš, G. Beverīnas staltā pilī... *Latvijas Avīze* [tiešsaiste]. 2012. g. [skatīts 2019. g. 27. okt.]. Pieejams: <http://www.la.lv/beverinas-stalta-pili-%E2%80%A9-3>
Indriķa hronika. Tulk. Ā. Feldhūns [tiešsaiste]. 2014. g. [skatīts 2018. g. 20. jūn.]. Pieejams: <https://www.historia.lv/raksts/xii-tulkojums-latviesu-valoda-113-123lpp>
 Skujenieks, K., Kalniņš, I. *Rīta serenāde*. Turaidas roze [tiešsaiste]. 2011. g. [skatīts 2019. g. 27. okt.]. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=qLnJ1KN8Mg>;

Starppriekšmetu saikne

Latviešu valoda	Lasītprasmes stratēģijas; rakstnieka individuālais valodas stils; pārdomu darba rakstīšana; uzticamu avotu izmantošana; leksikoloģija – vecvārdi, citvalodu vārdu izmantošana tekstā.
Kultūra un māksla I (mūzika)	Mūzikas klausīšanās: rīta dziesma – alba, serenāde (piem., <i>Turaidas rozes</i> izpildījumā <i>Trubadūrs</i> , <i>Rīta serenāde</i>), J. Vītols <i>Beverīnas dziedonis</i> .
Kultūra un māksla I (teātra māksla)	Lugas fragmenta iestudējums, bruņinieku sacensības – dzejas lasījums.
Vēsture un sociālās zinātnes	Viduslaiki Rietumeiropā un Latvijas teritorijā; Livonija.

Metodiskais komentārs

Saturs	• Tematā izcelti daudzveidīgi informācijas apguves veidi, kā arī drošicamas informācijas izpētes, kā arī skolēnu prasmju paškontroles jautājumi. • Autobiogrāfijas žanra pirmsākumi rodami jau antīkajā pasaulē, bet Augustīna <i>Atzišanās</i> citāti var rosināt jauniešu pārdomas par laika izjūtu. Temata ietvaros izvēlēta saikne ar informācijas avotiem angļu valodā, bet to noteikti iespējams variēt, izvēloties skolā prioritāras svešvalodas avotus. • Interpretējot Raiņa dzejoli <i>Pazudušais dēls</i> ar vizualizēšanas elementiem, ar krāsu palīdzību parāda radniecisko un atšķirīgo Bībeles leģendā. Pazudušā dēla motīva izpētē svarīga ir precīza atskaites sistēma kultūras faktu salīdzināšanai, te iespējams izvēlēties arī citus izpētes piemērus: J. Poruka dzejolis, E. Frīdvalda stāsts u. c. Rūdolfa Blaumaņa luga paredzēta lasīšanai pilnā apjomā, bet izvēloties vienu no iepazīšanas modeļiem (no teksta uz izrādes skatīšanos vai no skatītāja iespaidiem uz teksta detaļu izpēti). Lugas izpratnes pilnveidošanai skolēni var iestudēt atsevišķas lugas epizodes un izvērtēt iespaidus, ja iespējams, salīdzinot arī teātra izrādi. Skolēni raksta pārdomu darbu brīvā formā par R. Blaumaņa darbā risināto jautājumu aktualitāti. • Viduslaiku poēma par Rolandu ir viens no populārākajiem literārajiem darbiem (12. gs.), kas ļauj veidot salīdzinājumu par bruņnieciskumu kā sabiedrībā svarīgu īpašību, tas var mudināt arī doties ceļojumā uz Rīgu, kur Melngalvju nama priekšā ir skatāma statuja. Skolēnu radošo darbu prezentācijas var organizēt kā trubadūru sacensības klasē, interesants ir arī tāds žanrs kā alba, kam spilgti piemēri rodami V. Strēlertes, K. Skujenieka un I. Balodes dzejā. (Ingmāras Balodes krājums <i>alba</i> (2012) savulaik bija gada labākais dzejas krājums.) • Viduslaiki raisa asociācijas par paralēlām taisnēm (tās nekad nekrustojas): <i>Indriķa hronika</i> un latviešu folklorā ir pilnīgi atšķirīgi pasaules uztveres modeļi. Svarīgs ir J. Lejiņa romānu triloģijas pieteikums kā mākslinieciski spēcīga alternatīva vēstījumiem par senlatviešiem, tā ir pašapziņas prioritāte iepretim uzvarētāju rakstītajam stāstam par senajiem laikiem. (Dokumentālā filma <i>Kurši</i> pilnā apjomā ir skatāma vietnē youtube, sk. Kurši (pilnā versija)/<i>Curonians (full version)</i> [tiešsaiste]. 2015. g. 27. okt. [skatīts 2020. g. 3. apr.]. Pieejams: https://www.youtube.com/watch?v=SoHRA69GGig). • Noslēguma darbs veidots ne tikai lai pārbaudītu skolēnu prasmi patstāvīgi izvēlēties veidu, kā strādāt ar tekstu, bet arī izcelta pieeja – ikvienā pārbaudes darbā iespējams uzzināt kaut ko jaunu, kā arī izmēģināt savu radošo potenciālu kā nepieciešamību. Piemēram, izvēloties Laimas Kotas grāmatu <i>Mana turku kafija</i>, analizē valodas līdzekļus, pievēršot uzmanību daudzvalodības fenomenam, raksturo autobiogrāfiskuma specifiku, interpretē iepazīto tekstu problemātiku: kā saglabāt latviskumu svešumā, akcentējot interesi par nacionālo multikulturālā pasaulē. • Skolēns mācību procesā pievērš uzmanību temata apguves secībai un mācās pats sevi novērtēt, atzīmējot pašvērtējuma tabulā pretī temata/kursa sasniedzamajiem rezultātiem, kas viņam izdodas labi, kas vēl jāmācās un kā rīkoties, lai uzlabotu savas prasmes.
---------------	---

Caurviju prasmes	Šajā tematā aktualizētas šādas caurviju prasmes: kritiskā domāšana un problēmrisināšana, pašvadīta mācīšanās.
Papildu iespējas	• Iespējams izvēlēties arī citu autoru darbus, kuri ir kā vienojoša ass kultūrziņņu izpētes procesā, piemēram, Dantes <i>Dievišķā komēdija</i> u. c. Temata ietvaros lieliski var risināt radošas izpētes jautājumu par tulkošanas (atdzejas) pieredzi, izceļot U. Bērziņa (<i>Eddas dziesmas, Bībele, Dziesma par manu Sidu</i> u. c.) vai V. Bisenieka (<i>Dievišķā komēdija</i>) veikumu. • Veido izstādi <i>Mīlākās lietas stāsts</i> klasē. Skolēni raksta un noformē izstādes anotāciju, sagatavo prezentācijas runu, izvērtē paša sniegumu. Skolēni interpretē savas asociācijas, izvēlas, kurš īpašais priekšmets varētu veidot centru stāstījumā pašam par savu dzīvi. • Veido kopīgu atbalsta materiālu par viduslaiku literatūras daudzslāņainību: garīgais un laicīgais; reliģiskie motīvi un bruņinieku literatūra; episkā dzejas māksla un viduslaiku dziesminieki (trubadūri u. c.). • Klausās mācību lekciju, veido konspektu, izvēloties vizuāli iedarbīgu veidu. Skolēni kopīgi veido atbalsta materiālu par viduslaiku literatūras pazīmēm. Skolēni darbojas radošās grupās – gatavo dzejas lasījuma priekšnesumu, apkopojot spilgtākos iespaidus par Olivereto (Jāņa Sudrabkalna) dzeju krājumā <i>Trubadūrs uz ēzeļa</i>. Skolēni piedalās radošās rakstīšanas eksperimentā – izmēģina daudzveidīgus komikas veidošanas līdzekļus (īpaši – vārdu pārnēstās nozīmes). • Skolēni izmanto piemērotus grafiskos organizatorus, strādājot ar Garlība Merķeļa tekstiem par senlatviešu cilšu dzīvi un ticību. • Skolēni papildina priekšstatus par viduslaiku kultūras izpausmēm Latvijā: folkloras modelis (folkloras teksti) un kristīgās pasaules modelis (hronikas u. c.). • Klases blogā apkopo informāciju par aktuāliem senlatviešu dzīves atveides piemēriem laikmetīgajā literatūrā vai kino, vai teātrī u. tml. • Diskutē par apgalvojumu, ka vēsturi raksta uzvarētāji. Skolēni veic padziļinātu izpēti (grupās), salīdzinot <i>Indriķa hronikas</i> fragmentus un Jāņa Lejiņa romānu triloģijas <i>Zīmogs sarkanā vaskā</i> fragmentus. • Veido autobiogrāfisku stāstījumu virkni, raksturojot piecus spilgtus savas dzīves notikumus/likumus/principus/iespaidus. Noformē sava stāstījuma manuskriptu digitāli, savstarpēji veic teksta komentēšanu, uzklusa ieteikumus un labojumus. Klases blogā (vai atsevišķā izdrukas veidā) skolēni noformē autobiogrāfisko skiču grāmatu, organizē grāmatas prezentāciju.

1. Antīkais literatūrā	2. Viduslaiki literatūrā	3. Renesanse literatūrā	4. Klasicisms literatūrā	5. Romantisms literatūrā	6. Reālisms literatūrā	7. Modernisms literatūrā	8. Postmodernisms un laikmetīgās literatūras aktualitātes
------------------------------	--------------------------------	-------------------------------	--------------------------------	--------------------------------	------------------------------	--------------------------------	---

3. Renesanse literatūrā. Cilvēka pašvērtības, mākslinieciskās daudzveidības attīstība un renesanses laika ideju interpretācija citu laikmetu literatūrā.

Ieteicamais laiks temata apguvei: 26 mācību stundas.

Temata apguves mērķis: saskatīt renesanses idejas par zināšanu pašvērtību un harmoniska cilvēka attīstības ceļu, pētot renesanses laika literatūras paraugus dramaturģijā, dzejā un prozā to mākslinieciskajā un žanriskajā daudzveidībā, un izprast latviešu literatūras attīstības tendences.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Renesanses laiks ir antīkās kultūras ideju atdzimšanas, literatūras žanru un mākslinieciskās daudzveidības attīstības periods. (VSK.K.Li.1.) • Literatūras un mākslas uzmanības centrā ir ideja par cilvēka individualitātes un harmoniskas personības izaugsmes iespējām, parādot gan zināšanu, gan dzīves baudīšanas nozīmi un tiesības būt laimīgam zemes dzīvē. (VSK.K.Li.2.) • Renesanses laika literatūras darbi paplašina kultūras pieredzi un iedvesmo radošajai darbībai, rosinot interpretācijā izmantot vizuālās mākslas, mūzikas, teātra un audiovizuālo mākslu izteiksmes līdzekļus. (VSK.K.Li.3.) • Mākslas darbiem ir mākslinieciska, sociāla un ekonomiska vērtība, tie ietekmē kultūras procesu un var radīt pārmaiņas sabiedrībā. (VSK.K.Li.4.)	• Saskata un analizē literatūras žanru (sonets, novele, eseja, traģēdija, romāns) raksturīgās pazīmes. Mērķtiecīgi izmanto un interpretē daudzveidīgus izteiksmes līdzekļus, valodas paņēmienus un ritma figūras, izprotot mijiedarbes procesu literatūrā un individuālā stila veidošanās modeļus. (K.O.1.9.) • Patstāvīgi vērtē un diskutē par cilvēka personības izaugsmes iespējām, zināšanu nozīmi, salīdzinot renesanses un dažādu laiku latviešu literatūras darbos paustās idejas. (K.O.2.1.) • Saskata paralēles un atšķirības literāra darba interpretācijā citos mākslas veidos, izprot kultūras kontekstu un ietekmi oriģinālas, patstāvīgas idejas radīšanā. (K.O.2.2.) • Ar zinīgu attieksmi izvērtē sava laikmeta literatūras procesus, izpaušmes, pārzinot nozīmīgāko kultūras laikmetu zīmes, atsauces. (K.O.2.4.) • Izvēlas radošā projekta mērķus atbilstoši formulēto ideju nozīmīgumam un īstenošanas iespējām. (K.O.3.4.) • Iepazīst kultūras jomu specifiskas profesijas (izstādes kurators, literāta agents, tulkotājs, kultūras projektu menedžeris, režisors, producenti). Plāno un organizē sava radošā projekta gaitu, sadarbojas komandas veidošanā atbilstoši izvēlētajam un iepazītā mākslas veida specifikai. (K.O.3.5.) • Izvērtē radošā projekta mērķu realizāciju un īstenošanas procesu, izvēlēto māksliniecisko līdzekļu iedarbību uz radošā darba uztvērēju un savu ieguldījumu mērķa sasniegšanā. (K.O.3.7.) • Veido informatīvu, argumentētu publisko runu, pārziņa argumentācijas paņēmienus un diskusijas taktiku. (K.O.3.10.) • Izmantojot radošajā projektā gūto pieredzi, raksturo situācijas, kurās kultūras mantojums vai tā elementi izprotami kā tautsaimniecības resursi ar noteiktu māksliniecisku un tirgus vērtību, prognozējamu auditoriju un lietotājiem. (K.O.4.4.)
Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
• Veido lasītāja iespaidu ģerboni – atgādini par renesanses literatūras žanriem un motīviem un to interpretāciju laikmetīgajā literatūrā. (K.O.3.9.) • Raksta eseju par sev aktuālu tēmu. (K.O.4.1.) • Sadarbībā realizē radošu projektu, lai atklātu renesanses laika ideju aktualitāti mūsdienās. (K.O.4.3.)	• Veido ieradumu būt ieinteresētam un zinošam lasītājam, patstāvīgi izvēloties un lasot noteiktam mērķim, mācību uzdevumam atbilstošus pilna apjoma dailliteratūras darbus vai folkloras tekstus. (Tikums – gudrība; vērtība – kultūra) • Attīsta prasmi darboties ar literārajiem darbiem un papildu tekstiem, izmantojot bibliotēku un citus nepieciešamos (arī digitālos) resursus. (Tikums – gudrība; vērtība – kultūra) • Attīsta ieradumu būt zinošam, kulturālam un intelektuāli atvērtam, lasot dažādu kultūras laikmetu literāros tekstus, saskatot un salīdzinot citu laikmetu kultūras zīmes laikmetīgajā literatūrā, apzinoties tulkota literāra darba specifiku. (Tikums – gudrība; vērtības – kultūra, latviešu valoda) • Attīsta ieradumu analizēt literāru darbu, pētot tēlus, ideju, sižeta u. c. elementus, literatūras specifiskos izteiksmes līdzekļus un paņēmienus, veidus un žanrus, raksturojot satura un formas vienotību. (Tikums – gudrība; vērtība – kultūra) • Attīsta ieradumu brīvi un patstāvīgi izkopt savas radošās prasmes, rakstot saskaņā ar dotu paraugu vai patstāvīgi; ar izpratni lietojot autortiesību dažādos aspektus. (Tikumi – gudrība, atbildība; vērtība – kultūra) • Veido un attīsta ieradumu nebaidīties kļūdīties un izmēģināt dažādas pieejas, izvērtējot sava radošā literārā darba procesu un rezultātu, uzklusot dažādus viedokļus un izsakot argumentētu vērtējumu citiem. (Tikumi – gudrība, drosme; vērtības – cilvēka cieņa, kultūra)
Jēdzieni: eseja, novele, pirmie teksti latviešu valodā, romāns, sonets, traģēdija.	

Temata apguves norise

Pēta soneta žanra pazīmes dažādu autoru darbos.	• Iepazīst un izpēta sonetu tematiku, tēlainību, ilustrē literāros tekstus, mērķtiecīgi izvēlas vizuālos līdzekļus. • Organizē dzejas lasījumus klasē, iepazīstot dažādu laikmetu sonetus.
Pēta noveles žanra īpatnības dažādu autoru darbos.	• Iesaistās <i>notikumu</i> noveles lasīšanas meistardarbnīcā: kopīgi lasa Bokačo noveli no krājuma <i>Dekameron</i>s (5. dienas 9. novele) un diskutē par galveno varoņu rīcību. • Precizē noveles žanra pazīmes un izveido žanra portretu (vizuālu, tekstuālu u. tml.). • Pēta latviešu autoru noveles, iesaistoties lasītāju pieredzes apmaiņas procesā (komentāru veidošana klases blogā vai <i>Sarunas par...</i> organizēšana u. c.).
Iepazīst vienu no V. Šekspīra traģēdijām un tās interpretācijām mūsdienu kultūrā.	• Iepazīst mūsdienu latviešu autoru <i>lēģendas</i> par Viljama Šekspīru (Stāstu krājums <i>Šekspīrs bija latvietis</i>) un veido lasītāju iespaidu, vērtējumu (kritisku rakstu) kopu. • Piedalās lomu spēlēs, iepazīstot Viljama Šekspīra lugu <i>Romeo un Džuljeta</i>. • Iesaistās radošā tulkotāja darbā, veidojot filmas fragmentam titrus (latviešu vai angļu valodā). • Iepazīst mūsdienu latviešu režisoru versijas par Romeo un Džuljetas stāstu un diskutē par iespaidiem, par spilgtākajām un oriģinālākajām epizodēm, par senā sižeta laikmetīgo lasījumu. • Piedāvā savu ideju mūsdienu lēģendai par Romeo un Džuljetu.
Pēta dažādu autoru eseju izteiksmes līdzekļus un autora valodas individuālo stilu.	• Aktualizē esejas žanra pazīmes, veido radošus uzdevumus par kopīgi izvēlētiem un iepazītiem literārajiem tekstiem: Mišela de Monteņa esejas un latviešu autoru darbi, piem., Zentas Mauriņas, Imanta Ziedoņa, Jāņa Rokpeļņa esejas.
Iepazīst renesanses laika romāna idejas un pēta kultūras zīmes latviešu romānā.	• Iepazīst renesanses laikmeta romānu vai tā fragmentu, piem., Fransuā Rablē <i>Gargantija un Pantagriels</i>, Migela de Servantesa <i>Dons Kihots</i>, un izzina, izpēta un diskutē par būtiskām renesanses laikmeta idejām, spilgtiem tēliem un atziņām. • Interesentu grupās šifrē renesanses laikmeta kultūras zīmes Erika Ādamsona romānā <i>Sava ceļa gājējs</i>. • Vārdos un vizuāli veido galvenā varoņa pieredzes karti. • Reflektē par savu dzīves plānu iespējām un izaicinājumiem, rakstot eseju savai nākotnei.

Mācību līdzekļi

Skola2030 mācību līdzeklis

Mācību materiāli

Ādamsons, E. *Sava ceļa gājējs*. Rīga : Zvaigzne ABC, 2019. 163 lpp. ISBN 9984-36-374-0

Bokačo, Dž. *Dekameroni*. Rīga : Jumava, 2017. 158 lpp. ISBN 9789934200946

Briedis, L. *Agrais pavasaris. 385 variācijas par tēmu*. Rīga : Minerva, 2005. 478 lpp. ISBN 9984637301.

Briedis, L. *Mariagrammas*. Rīga : Neputns, 2013. 95 lpp. ISBN 9789984512063

Latvju sonets 100 gados (1856–1956). Sak. K. Dziļleja. Kopenhāgena : Imanta, 1956. 151 lpp.

Šekspīrs, V. *Romeo un Džuljeta*. Rīga : Zvaigzne ABC, 2014, 112 lpp. ISBN 9789934048777

Hauks, A. Par Latvijas Leļļu teātra izrādi *Romeo un Džuljeta*. Leļļu teātris [tiešsaiste].

2018. g. 11. apr. [skatīts 2019. g. 27. okt.]. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=K-ju4rZr2NU>

Martinsons, M. *Romeo un Džuljeta*. Portrets E59 [tiešsaiste]. 2015. g. 30. sept. [skatīts

2019. g. 27. okt.]. Pieejams: https://www.youtube.com/watch?v=_7dZcsHQxMc

Šekspīra *Romeo un Džuljeta* Leļļu teātrī. Rīta Panorāma [tiešsaiste]. 2018. g. 24. apr.

[skatīts 2019. g. 27. okt.]. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=A48I4IFLWek>

Šekspīrs bija latvietis. Las.am [tiešsaiste]. b. g. [skatīts 2020. g. 3. apr.].

Pieejams: <https://las.am/lv/search/%C5%A1eksp%C4%ABrs%20bija>

Starppriekšmetu saikne

Latviešu valoda	Lasītprasmes stratēģijas, esejas rakstīšana.
Svešvalodas	Tulkošanas un atdzejas problēmas un mēģinājumi.
Kultūra un māksla I (vizuālā māksla), Kultūra un māksla I (mūzika), Kultūra un māksla I (teātra māksla)	Literāra darba vizualizācija. Poētiska teksta prezentācija, lomu spēles.

Metodiskais komentārs

Saturs	• Kultūrzīmju izpētes procesā var izvēlēties citus literāros darbus, svarīgs ir skolotāja izvēlēts skatījums, kuru no renesanses būtībai raksturīgiem žanriem (sonets, novele, eseja, traģēdija, romāns) paredzēts apgūt detalizēti, bet kurus ieskicēt vai apgūt, izmantojot principu “veselā salikšana no daļām”. • Tematā izcelti zināšanu konstruēšanas principi, lai no atsevišķiem lasītāja iespaidiem veidotos vienota renesanses kultūras zīmju vitrāža. • Skolēniem paredzēto temata atseguma lapu iespējams radoši pārvērst par atgādni (lasītāja iespaidu kopsavilkums), kurā atspoguļotas renesanses literatūras prioritātes.
Caurviju prasmes	Šajā tematā aktualizētas šādas caurviju prasmes: kritiskā domāšana un problēmrisināšana; jaunrade un uzņēmējspēja; pašvadīta mācīšanās; sadarbība; digitālā pratība.
Papildu iespējas	• Skolēni piedalās mācību ekskursijā uz LNB (pastāvīgā izstāde <i>Grāmata Latvijā</i>). Skolēni piedalās seno tekstu šifrēšanas darbnīcā (vecās drukas lasījuma mēģinājums). Informācija par LNB pastāvīgo izstādi, sk. Pastāvīgā ekspozīcija “Grāmata Latvijā” [tiešsaiste]. b. g. [skatīts 2020. 3. apr.]. Pieejams: http://lnb.lv/lv/notikums/pastaviga-ekspozicija-gramata-latvija • Skolēni kopīgi izstrādā klases mācību projektu par pirmajiem tekstiem latviešu valodā (16.–17. gs.). • Piedalās prognozēšanā, aktivizējot lasītāja iepriekšējās zināšanas (ko sagaidīt no soneta, noveles un esejas – renesanses īpašajiem žanriem). Reflektē par dažādu žanru tekstu lasīšanas pieredzes gaitu. Pēc skolēna izvēles 2 noveļu izpēte: Jānis Ezeriņš (piem., <i>Kontrabandists</i>), Aleksandrs Čaks (piem., <i>Krēsls</i>), Eriks Ādamsons (piem., <i>Lielās spodriības gaismā</i>), Mirdza Bendrupe (piem., <i>Majestāte</i>).

1. Antīkais literatūrā	2. Viduslaiki literatūrā	3. Renesanse literatūrā	4. Klasicisms literatūrā	5. Romantisms literatūrā	6. Reālisms literatūrā	7. Modernisms literatūrā	8. Postmodernisms un laikmetīgās literatūras aktualitātes
---------------------------------------	---	--	---	---	---------------------------------------	---	--

4. Klasicisms literatūrā. Klasicisma laikmeta kultūras zīmes – normas un to pārkāpšana dažādu laikmetu literatūrā.

Ieteicamais laiks temata apguvei: 20 mācību stundas.

Temata apguves mērķis: radīt priekšstatu par apgaismības ideju nozīmi latviešu literatūras attīstībā un vērtību sistēmas veidošanās procesā un, iepazīstot klasicisma laika literatūras darbus, saskatīt normatīvisma izpausmes dažādos kultūras vēstures periodos (neoklasicisms, pozitīvisms un sociālistiskais reālisms), un vērtēt varas un indivīda attēlojumu 21. gs. latviešu literatūrā.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
- Klasicisma laikam raksturīgā normatīvisma izpausmes saskatāmas dažādu kultūras vēstures periodu literārajos darbos. (VSK.K.Li.1.) - Apgaismības ideju ietekmē veidojas latviešu nacionālā literatūra, tādēļ literārā darba izpratnē ir svarīga savas tautas un citu tautu kultūras mantojuma izziņāšana un mērķtiecīga izpēte. (VSK.K.Li.2.) - Klasicisma laika literatūras darbu iepazīšana paplašina kultūras pieredzi un sniedz ierosmi radošajai darbībai, interpretācijā izmantojot vizuālās mākslas, mūzikas, teātra un audiovizuālo mākslu izteiksmes līdzekļus. (VSK.K.Li.3.) - Mākslas darbiem ir mākslinieciska, sociāla un ekonomiska vērtība, tie ietekmē kultūras procesu un var radīt pārmaiņas sabiedrībā. (VSK.K.Li.4.)	- Pētīt literatūras teorijas avotus, iepazīst klasicisma pamatiezīmes (paraugs, kanons, žanru hierarhija) un veido lasītāja piezīmes par klasicisma daiļrades tipiem – neoklasicisms, pozitīvisms un sociālistiskais reālisms. (K.O.1.1.) - Raksturo literatūras veida un žanra pazīmes, argumentācijā izmantojot piemērus no klasicisma daiļrades tipam (neoklasicisms, pozitīvisms, sociālistiskais reālisms) atbilstoša literārā teksta. Izprot un interpretē daudzveidīgus izteiksmes līdzekļus, valodas paņēmienus. (K.O.1.9.) - Saskata un prot izvērtēt dažādu laikmetu (apgaismība, klasicisms,) kultūras zīmes un literatūras procesa izpausmes. (K.O.2.1.) - Diskutē par jautājumu: kā vara ietekmē mākslu un māksliniekus un cik aktuāls šis jautājums ir mūsdienās. (K.O.2.6.) - Saskata paralēles un atšķirības literārā darba interpretācijā citos mākslas veidos (piem., kino, teātrī), izprot kultūras kontekstu un ietekmi oriģinālas, patstāvīgas idejas radīšanā. (K.O.2.2.) - Patstāvīgi izvēlas, plāno un realizē radošo projektu, izmanto nepieciešamo atbalsta materiālu, prot noformēt izmantoto avotu un papildmateriālu bibliogrāfisko atsauču sarakstu. (K.O.3.4.) - Izvērtē radošā projekta mērķu realizāciju un īstenošanas procesu, t. sk. izvēlēto māksliniecisko līdzekļu iedarbību uz skatītāju vai radošā darba uztvērēju, darba procesu un savu ieguldījumu mērķa sasniegšanā. (K.O.3.7.) - Izmantojot radošajā projektā gūto pieredzi, raksturo situācijas, kurās kultūras mantojums vai tā elementi izprotami kā tautsaimniecības resursi ar noteiktu māksliniecisku un tirgus vērtību, prognozējamu auditoriju un lietotājiem. (K.O.4.4.)
Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
Patstāvīgi vai grupā veic pētījumu <i>Īpašie veidi, kā pārvarēt laikmeta normatīvismu.</i> (K.O.3.4.)	- Veido ieradumu būt ieinteresētam un zinošam lasītājam, patstāvīgi izvēloties un lasot noteiktam mērķim, mācību uzdevumam atbilstošus pilna apjoma daiļliteratūras darbus vai folkloras tekstus. (Tikums – gudrība; vērtība – kultūra) - Attīsta prasmi darboties ar literārajiem darbiem un papildu tekstiem, izmantojot bibliotēku un citus nepieciešamos (arī digitālos) resursus. (Tikums – gudrība; vērtība – kultūra) - Attīsta ieradumu būt zinošam, kulturālam un intelektuāli atvērtam, lasot dažādu kultūras laikmetu literāros tekstus, saskatot un salīdzinot citu laikmetu kultūras zīmes laikmetīgajā literatūrā, apzinoties tulkota literārā darba specifiku. (Tikums – gudrība; vērtības – kultūra, latviešu valoda) - Attīsta ieradumu analizēt literāru darbu, pētīt tēlus, ideju, sižeta u. c. elementus, literatūras specifiskos izteiksmes līdzekļus un paņēmienus, veidus un žanrus, raksturojot satura un formas vienotību. (Tikums – gudrība; vērtība – kultūra) - Attīsta ieradumu brīvi un patstāvīgi izkopt savas radošās prasmes, rakstot saskaņā ar dotu paraugu vai patstāvīgi; ar izpratni lietojot autortiesību dažādos aspektus. (Tikumi – gudrība, atbildība; vērtība – kultūra) - Veido un attīsta ieradumu nebaidīties kļūdīties un izmēģināt dažādas pieejas, izvērtējot sava radošā literārā darba procesu un rezultātu, uzklusot dažādus viedokļus un izsakot argumentētu vērtējumu citiem. (Tikumi – gudrība, drosmē; vērtības – cilvēka cieņa, kultūra)
Jēdzieni: apgaismība, daiļrades tips, komēdija klasicismā, klasicisms, literārs virziens, neoklasicisms, pozitīvisms, radoša personība un vara, sociālistiskais reālisms.	

Temata apguves norise

Iepazīst klasicisma literatūras pamatiezīmes.	Iepazīst klasicisma literatūras pamatiezīmes (paraugs, kanons, žanru hierarhija) un noskaidro, kāpēc Moljēra lugas (komēdijas) ir neparastas klasicisma laikmeta kontekstā.
Pēta klasicisma laikmeta cilvēku paradumus, modes tendences un mākslinieka attiecības ar varu.	- Lasa Moljēra lugu <i>Skopulis</i>, izpēta klasicisma laikmeta cilvēku paradumus un modes tendences un veido jauna lugas iestudējuma tērpu skiču kolekciju, prezentē to, ievērojot lugā atveidoto tipu raksturojumu. - Diskutē par jautājumu: kā vara ietekmē mākslu un māksliniekus (piem., Luijs XIV un Moljērs).
Diskutē par laikmetīgo romānu, kurā atveidots padomju laiks.	- Piedalās grupu diskusijā, veidojot interešu grupas atkarībā no patstāvīgi izvēlēta un iepazīta laikmetīgā latviešu autora romāna (atveidots padomju laiks). - Sagatavo <i>aizstāvību</i> iepazītajam darbam, interpretē padomju laika zīmes laikmetīgā literārā darbā.
Plāno un realizē radošo projektu.	Patstāvīgi (vai grupā) veic radošu pētījumu <i>Īpašie veidi, kā pārvarēt laikmeta normatīvismu</i>. Projekta veikšanā būtiskie posmi: plāna izveide, pētījumam nepieciešamo atbalsta materiālu izvēle un pamatojums, izmantoto avotu un papildmateriālu bibliogrāfisko atsauču izveides pamati.
Prezentē radošo projekta darbu	- Prezentē radošo noslēguma darbu (pētniecisku eseju, pārspriedumu, referātu u. tml.). - Reflektē par radoša projekta izstrādi – individuāla darba, pāra darba vai grupas darba priekšrocības (izvēlētais pozīcijas pamatojums un problēmas, to pārvarēšana).

Mācību līdzekļi

Skola2030 mācību līdzeklis

Mācību materiāli

Kursīte, J. *Dzejas vārdnīca*. Rīga : Zinātne, 2002. 487 lpp. ISBN 9984698505
 Lafontēns, Ž. *Dzīvnīeks uz mēness*. No: *Lafontēna fabulas*. Tulk., Ē. Valters. Rīga : Liesma, 1985. 354. lpp.
 Moljērs, Ž. B. *Komēdijas*. Tulk. M. Grīnfelde, J. Ābrama, Ē. Valters. Rīga : Liesma, 1972. 429 lpp.

Smilktīņa, B. *Pozitīvisms – uzskatu un viedokļu sadursmē*. No: *Latviešu rakstnieku portreti. Pozitīvisti*. Rīga : Zinātne, 2002. 219 lpp.

Pēc skolēna izvēles viens jaunākās latviešu literatūras romāns, kurā interpretēts padomju laiks. (Piem., N. Ikstena *Mātes piens*, I. Ābele *Duna*, A. Manfelde *Virsnieku sievas*, L. Kota *Istaba*, K. Ulberga *Tur*, A. Jundze *Sarkanais dzīvsudrabs*, A. Akmentiņš *Skolotāji*).

Starppriekšmetu saikne

Latviešu valoda	Lasītprasmes stratēģijas; uzticamu avotu izmantošana; argumentu veidošana; tekstveide; pētnieciska eseja; referāts, bibliogrāfiskās informācijas noformēšana; rakstnieka individuālais valodas stils; pārsprieduma veidošana; leksika pārmaiņu procesā; leksikas izvēles specifika vēsturiskā sižetā; no krievu valodas aizgūti vārdi; leksikas emocionālā un stilistiskā diferenciācija: poētismi, sarunvalodas vārdi, vienkāršrunas vārdi u. c.; publiskā runa (prezentācija).
Sociālās un pilsoniskās mācību jomas pamatkursi	20. gs. būtiskākie vēstures notikumi pasaulē un Latvijā.

Metodiskais komentārs

Saturs	• Temata ietvaros labi iederas mūsdienu vērtējošā jaunieša skatījums uz XX gadsimta raksturīgām izpaušmēm, kas literatūrā izpaužas kā neoklasicisms, pozitīvisms un sociālistiskais reālisms. Ieteicams izmantot romānu sērijas “Mēs. XX gadsimts” romānus. Tādējādi pirmo četru tematu apguvei plānoto laiku iespējams rezumēt no aktīvā lasītāja iespaidu pozīcijām. • Apguves un skolēnu pašizziņas procesā izmantojams LVA digitālais mācību līdzeklis literatūrā 10.–12. klasei <i>No modernisma līdz postmodernismam</i>, kur šķirkļus <i>Neoklasicisms</i>, <i>Pozitīvisms</i> un <i>Sociālistiskais reālisms</i> iespējams izmantot gan atgādņu veidošanai skolēniem, gan citiem nolūkiem; šajā mācību materiālā ir uzdevumā izmantojamo filmu fragmenti – V. Lāča romānu ekranizāciju fragmenti. • Pēc skolēna izvēles viens no autoriem izpētei (1 pilna apjoma darbs, t. i., 1 dzejoļu krājums vai 1 romāns, vai īsprozas krājums) – V. Belševica vai R. Ezera, vai O. Vācietis, vai A. Bels – vai citu latviešu autoru piedāvājums pēc skolotāja ieskatiem, kā arī respektējot, piem., novada literatūras aspektu un aktuālo ieceri (dažādi padomju laika normatīvisma pārvarēšanas mēģinājumi, modeļi).
Caurviju prasmes	Šajā tematā aktualizētas šādas caurviju prasmes: kritiskā domāšana un problēmrisināšana; jaunrade un uzņēmējspēja; pašvadīta mācīšanās.
Papildu iespējas	• Diskutē par lasītāja iespaidiem <i>Padomju laiku normatīvisms literārā darbā</i>. • Iepazīst vienu latviešu autora lugu (piem., Gunārs Priede <i>Saniknotā slieka</i> vai <i>Smaržo sēnes</i> vai Pauls Putniņš <i>Ar būdu uz baznīcu</i>, vai Harijs Gulbis <i>Silta, jauka ausainīte</i>) un veido salīdzinājumu ar Moljēra lugā <i>Skopulis</i> pieteikto sava laika sabiedrības raksturojumu. • Ja iespējams, skolēni apmeklē vai noskatās video dokumentētu G. Priedes lugas iestudējumu teātrī, organizē viedokļu apmaiņu un diskutē par idejām, kuras vieno dažādus laikus un kuras raksturīgas tikai noteiktā laikmetā. • Diskutē par varas ietekmi uz mākslas procesiem agrāk un mūsdienās, par mākslas centieniem (noteiktos laikmetos) audzināt sabiedrību. • Skolēni gūst priekšstatu par Veimāras klasicisma pārstāvjiem – J. V. Gēti un F. Šilleru – un radoši interpretē pēc izvēles (vai skolotāja ieteikumiem) vienu no literāriem darbiem, piem., F. Šillera lugu <i>Laupītāji</i> vai <i>Vilhelms Tells</i>.

1. Antīkais literatūrā	2. Viduslaiki literatūrā	3. Renesanse literatūrā	4. Klasicisms literatūrā	5. Romantisms literatūrā	6. Reālisms literatūrā	7. Modernisms literatūrā	8. Postmodernisms un laikmetīgās literatūras aktualitātes
---------------------------------------	---	--	---	---	---------------------------------------	---	--

5. Romantisms literatūrā. Radošas personības unikalitāte un neparastums. Ikdienību noliedzoši ceļa meklējumi cauri laikiem.

Ieteicamais laiks temata apguvei: 34 mācību stundas.

Temata apguves mērķis: iedziļināties, kritiski domāt un radoši eksperimentēt ar atšķirīgajām un kopīgajām iezīmēm romantiskā poētiskā tipa meklējumos dažāda laika autoru darbos, radot iespēju salīdzināt literātu, zinātnieku, personīgo un citu cilvēku viedokli romantisma izpratnē un aktualitātē.

Sasniedzamie rezultāti

Zināšanas	Prasmes
• Romantisms ir starpdisciplināri skaidrojams mākslas virziens, tam būtiskais, reizēm arī pretrunīgais formulēts dažādās definīcijās. (VSK.K.Li.1.) • Romantisma būtība atšķiras no romantikas izpratnes patērētājsabiedrībā, tas aktualizē citas vērtības. Romantisms rosina būt radošam, unikālam un neparastam meklētājam. (VSK.K.Li.2.) • Romantisma raksturīgi pretmeti, tas secināms, iepazīstot pat viena laika un vienas kultūras autoru darbus. Romantiskā poētiskā tipa autors var būt pretrunīga personība. Pretrunu atainošanai var tikt izmantota ironija, arī pašironija. Pretmetu atveidei var izmantot tēzes–antitēzes paņēmieni. (VSK.K.Li.1.) • Tautas individuālie centieni būt pašiem interpretēti kā romantisma izpausme jeb tautiskais romantisms. Romantisma mākslinieki/radošas personības viņu ideju dēļ rosina domāt par mākslinieka būtības vērtību un traģiku. (VSK.K.Li.4.) • Romantisma idejas rosina eksperimentiem, izziņai un paša iegūtai pieredzei. Romantiskā poētiskā tipa darbi rosina pašrefleksiju par savas dzīves jēgu. Romantisma raksturīgā izteikšanai iespējams lietot arī mūsdienās radītus izteiksmes līdzekļus. (VSK.K.Li.3.) • Romantisms var neatbilst romantiķu dzīves periodam; romantiskā poētiskā tipa neparasta intonācija iespējama arī mūsdienu literatūrā, romantiskās pasaules izjūtas ir dzīvotspējīgas arī postironiskajā laikmetā. (VSK.K.Li.1.)	• Izpētījis citu rakstīto un izlasījis romantisma poētiskā rakstītos darbus un to fragmentus, rada savu jēdziena definējumu. Pamatojot papildina romantismam raksturīgo pazīmju kopumu. (K.O.1.1.) • Atsaucas, rada kopsakarības, saredz cēloņus un sekas viena literatūras virziena maiņai ar citu un arī parādībām viena virziena ietvaros. (K.O.1.1.) • Analizē romantisma virziena autora dzejoļi vai prozas darba fragmentu saskaņā ar snieguma līmeņa apraksta kritērijiem. Vērtē un pamato aliterācijas un asonanses izmantojumu dzejā, rada savus piemērus. Vērtē noteiktu pantmēru lietojumu dzejoļī. Spriež par pantmēra nepieciešamību. Meklē un skaidro no jauna apgūto jēdzienu, vārdu nozīmi, eksperimentāli darina jaunus vārdus. Radoši analizē savu sniegumu. (K.O.1.4.) • Radošā darbā, atklājot nozīmīgas sociālas vai personīgas problēmas, izmanto ironiju un pašironiju. Raksta tēzi–antitēzi. Meklē pretstatus gan literārā darbā, gan tā interpretācijā citos mākslas veidos. Mākslas darba radīšanai izvēlas eksperimentālas formas. (K.O.3.1.; K.O.3.3.) • Plāno patstāvīgu, pašvadītu mācīšanos dziļākai kāda sev tuva aspekta izpētei un/vai literāra darba iepazīšanai. Argumentē, vai romantiskā poētiskā tipa autoru dzejā liriskā es pārdzīvojums var būt aktuāls arī mūsdienās. Interpretē romantismam raksturīgu tēlu atklāsmi mūsdienu autoru darbos. (K.O.1.9.; K.O.2.6.; K.O.3.6.) • Raksturo literatūras veida un žanra pazīmes, argumentācijā izmantojot piemērus no romantisma virziena autora teksta, atsaucoties arī uz kādu/-iem lasītu/-iem atbilstošā literatūras veida un žanra mūsdienu autora darbu/-iem. Diskutē par žanru robežu un formulējumu brīvību. (K.O.1.9.) • Starpdisciplināri pēta tautas individuālos centienus būt pašiem jeb tautiskā romantisma izpausmes Latvijas vēsturē, kultūras personību darbībā un autoru darbos. Faktu izziņu papildina ar kino un sabiedrības (arī ģimenes) liecībām. Pēta radošu personību teikto par sevi, saviem darbiem, savu būtību un sabiedrības uzticēšanos. (K.O.1.1.; K.O.4.2.) • Runā un saskaņā ar snieguma līmeņu kritērijiem vērtē sniegumu sabiedrības pārliecināšanas runā. Reflektē par runas prasmēm un to attīstīšanu. (K.O.3.10.) • Interpretējot pētniecības gaitā iegūto, veido radošas personības profilu, vizītkarti vai līdzīgas formas darbu, atainojot gan autoram, gan radošajai personībai būtisko. (K.O.1.4.) • Reflektē par personībai piemītošajām īpašībām, vērtē savas īpašības, salīdzina savu rīcību ar romantiskā poētiskā tipa darbos iepazīto varoņu rīcību. (K.O.2.8.)

Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
• Pētot romantikas izpratni mūsdienu sabiedrībā un salīdzinot to ar patstāvīgi pētīto romantikas un romantisma jēdzienu saturu, rada savu romantisma definīciju, kuru, iespējams, redīgē pēc iepazīšanās ar romantiskā poētiskā tipa darbiem un diskusijām ar citiem kolēģiem. (K.O.1.1.) • Izzinot literāros darbus, arī literatūrzinātnieku atziņas un citus avotus, pēc piedāvātajiem un saviem kritērijiem rada romantiskā poētiskā tipa darbu autoru radošo vizītkarti vai sociālo profilu. (K.O.1.4.) • Saskaņā ar snieguma līmeņu kritērijiem interpretē dzejoli romantisma pazīmju kontekstā. Eksperimentē ar romantiskā poētiskā tipa darbos lietotiem izteiksmes līdzekļiem. (K.O.1.4.; K.O.3.3.; K.O.3.1.) • Patstāvīgi pamatojot, pauž viedokli, vai vienas tautas individuālos centienus iegūt brīvību var uzskatīt par romantisma izpausmi. Raksturo mākslinieka sūtības idejas aktualizāciju literārā darbā vai sabiedriskos procesos. Literārā darbā meklē citātus, kuros paustas idejas mākslinieka misijai sabiedrībā tai nozīmīgos pārmaiņu laikos, mākslinieka sūtībai un izjūtām. (K.O.1.1.; K.O.4.2.) • Izvēlas ideju <i>lifta</i> runai, ar kuru jāpārlicina sabiedrība. Norunā runu un vērtē citas runas saskaņā ar snieguma līmeņu kritērijiem. Spriež, kur varētu noderēt <i>lifta</i> runas iemaņas; vai katrs var kļūt par pārlicinošu publiskas runas runātāju; kādas prasmes tā iespējams attīstīt. (K.O.3.10.) • Meklē un interpretē romantismam raksturīgo mūsdienu autora literārā darbā. Pierāda, citējot un komentējot lasītāja pierakstos, vai mūsdienu autora literārais darbs, arī rakstnieka individuālais stils, interpretējams romantisma kontekstā. (K.O.1.9.; K.O.2.6.)	• Veido un attīsta ieradumu nebaidīties kļūdīties un izmēģināt dažādas pieejas. (Tikumi – drosmē, tolerance; vērtība – brīvība) • Attīsta ieradumu analizēt literāru darbu, pētot tēlus, ideju, sižeta u. c. elementus, literatūras specifiskos izteiksmes līdzekļus un paņēmienus, veidus un žanus, raksturojot satura un formas vienotību. (Tikumi – centība, gudrība; vērtības – darba tikums, kultūra) • Attīsta ieradumu būt zinošam, kulturālam un intelektuāli atvērtam, lasot dažādu kultūras laikmetu literāros tekstus, saskatot un salīdzinot citu laikmetu kultūras zīmes laikmetīgajā literatūrā. (Tikums – gudrība; vērtība – kultūra) • Attīsta ieradumu pilnveidot izpratni par sev un citiem būtiskām dzīves un mākslas vērtībām, lasot daudzveidīgus literārus darbus. (Tikums – tolerance; vērtība – cilvēka cieņa) • Attīsta ieradumu apzināti pilnveidot savu emocionālo pasauli, lasot un interpretējot literārus darbus. (Tikums – tolerance; vērtība – cilvēka cieņa)
Jēdzieni: aliterācija, asonanse, dzejoļa (dzejas) interpretācija, ironija, <i>lifta</i> runa, literārais tēls, pantmērs, personība, pretmeti, romantika, romantisma poētika, romantisms, simbols, stāsta (prozas darba) interpretācija, tautiskais romantisms, tēze–antitēze, trīsdimensiju dzeja, verlibrs.	

Temata apguves norise

Lasot un vērojot pēta romantikas un romantisma izpratni dažādos avotos.	• Pēta plašsaziņas līdzekļos tiražētos patērētājcilvēka priekšstatus par romantiku. • Lasa romantisma raksturojumu dažādos avotos.
Izvēlas romantiku un romantismu raksturojošus atslēgas vārdus.	• Izvēlas piemēru romantikas stereotipiskai izpratnei mūsdienu sabiedrībā. • Klases vārdu mākonī ieraksta romantiku raksturojošu vārdu. Salīdzina ar romantikas un romantisma definējumu Oksfordas vārdnīcā. • Izraksta romantismu raksturojošus atslēgas vārdus romantisma izpratnei. • Lasa Aleksandra Čaka (vai cita autora) dzejoli <i>Romantika</i>. Iekrāso dzejoli liriskā es romantiku raksturojošos vārdus.
Secina, kas ir romantisms.	• Komentē Novāliņa teikto par romantisma esamību. • Patstāvīgi pēta, kā romantikas un romantisma jēdzienus skaidrojis filozofs, prof. Andris Rubenis. • Salīdzina ar iepriekš noskaidroto patērētājcilvēka izvēli. Domā par pretstatiem <i>patērētājcilvēks</i> – <i>personība</i>; pārrunā to ar kolēģi. • Raksta piezīmes, kas ir romantisms. Raksta atziņas/vērojumus/secinājumus par romantismu, atklājot savu izpratni. • Romantisma jēdziena izpratnei izlasa vēl citus dzejnieka dzejoļus, arī literatūrzinātnieku atziņas.
Rada savu darbu, kurā pamatots romantismam raksturīgais.	• Rada savu romantisma definīciju, kuru iespējams rediģēt pēc iepazīšanās ar romantiskā poētiskā tipa darbiem. Spriež un, ieklausoties citās definīcijās, pārrunā, kāpēc romantisma jēdziens tik dažādi interpretēts. • Rada A. Čaka (vai cita dzejnieka) radošo vizītkarti – izvēlas no piedāvātajiem kritērijiem un pievieno savus.
Iepazīst romantisma pretmetus un izteiksmes līdzekļus.	• Lasa Aspazijas dzejoli <i>Ikdienas cilvēki</i>. Lasa Aspazijas dzejoli <i>Kur?</i>. Lasa fragmentus no Jāņa Poruka stāsta <i>Pērļu zvejnieks</i>. • Nosaka lasīto Aspazijas un J. Poruka literāro darbu piederību literatūras veidam un žanram. • Skolēns dalās kādā idejā, kas, viņaprāt, no vienas puses, ir tam pieņemama, bet, no otras puses, par to šaubās vai pat noliedz to. • Iepazīstas dzejas piemēros ar Imanta Ziedoņa rakstīto tēzi – antitēzi. • Lasa literatūrzinātnieku rakstīto par Eduardu Veidenbaumu. • Min romantismam raksturīgo lasītajā par E. Veidenbaumu. • Izlasa E. Veidenbauma dzejoli <i>Kā gulbji balti padebeši iet</i>. • Noskaidro (atkārto, ja iepriekš jau iepazinis), kas ir aliterācija un asonanse. • Atkārto, kas ir pantmērs, uzsvērtā un neuzsvērtā zilbe pēdā. Iepazīstas (atkārto, ja iepriekš jau iepazinis) dažu pantmēru (trohajs, jamb, daktils, amfibrahij) paraugus. • Sameklē sev tuvus dzejas piemērus, mēģina noteikt pantmēru, konsultējas ar kolēģiem. Noskaidro, kā rakstīts dzejolis, kurš nav rakstīts noteiktā pantmērā. Noskaidro, kas ir verlibrs.

Vērtē un interpretē romantismam raksturīgos izteiksmes līdzekļus.	• Izvērtē dzejoļa liriskā es pārdzīvojuma aktualitāti. • Salīdzina dzejoļa liriskā es un stāsta galvenā varoņa pozīciju. • Meklē un interpretē romantismam raksturīgus tēlus autora dzejā. • Saskaņā ar snieguma līmeņu kritērijiem interpretē dzejoli romantisma pazīmju kontekstā: nosaka un raksturo dzejoļa motīvu; raksturo liriskā es pārdzīvojumu; raksturo dzejoli paustā pārdzīvojuma aktualitāti. • Saskaņā ar snieguma līmeņu kritērijiem interpretē stāsta fragmentus romantisma pazīmju kontekstā: nosauc un raksturo stāsta tēmu; nosauc un raksturo stāstā atklāto problēmu; raksturo tēmas aktualitāti, atsaucoties gan uz tekstu, gan uz paša pieredzi. • Analizē tekstus arī pēc citiem kritērijiem (dzejoļa kompozīcija, panta forma, ritms; dzejoļa tēli; mākslinieciskās izteiksmes līdzekļi; prozas teksta vēstījuma veidojums; varoņi; valoda). • Pamatojot (raksturo dzejoļa motīvu un liriskā es pārdzīvojumu) sadala dzejoli pretstatu daļās. • Iekrāso E. Veidenbauma dzejoļa vārsnās patskaņus un līdzskaņus, kuri rada asonansi un aliterāciju. • Secina, ko dzejnieks darījis ar dzejoļa pantmēru, lai parādītu dzīves pretstatus. • Pāros raksturo dzejoļu motīvu un liriskā es pārdzīvojumu. • Noklausās, kā pretstati attēloti Pāvila Johansona komponētajā dziesmā <i>Kā gulbji balti padebeši iet</i>. Komentē pretstatu dalījumu. Spriež, kādu efektu iespējams panākt, izmantojot asonansi un aliterāciju. Mēģina noteikt, kurā pantmērā rakstītas pirmās četras rindas, kurā – pārējās. Izvēlas no pantmēru paraugiem un pamato savu izvēli. • Lasa E. Veidenbauma dzejoļus <i>Iedzer, brāli!</i>, <i>Ātrām kājām mūža dienas projām skrien</i> un <i>Ja gribi tikt pie labas vietas</i>. • Saviem vārdiem vai, ja zina, precīziem terminiem mēģina raksturot, kurš izteiksmes līdzeklis lietots dzejoļos. Nosaka, kurās vārsnās lietota ironija, kurās – pašironija. • Pārrunā un fiksē, kurus jautājumus mūsdienās varētu atainot ironiski. • Dalās lasītāja pieredzē par kādu mūsdienu autora literāro darbu, kurā lietota ironija.
Rada un reflektē par savu darbu, kurā izmantoti romantismam raksturīgi izteiksmes līdzekļi.	• Lasot (vai klausoties) dokumentāras liecības (arī Aspazijas mājā Dubultos) un literāros darbus, rada rakstnieku vizītkartes vai sociālo profilu, vai līdzīga veida darbu. • Veido ceļojuma aprakstu vai dienasgrāmatu rakstnieku ceļā uz Drēzdeni vai Lugano. • Brīvā izteiksmes formā reflektē par Novāliša romantismam doto formulējumu “Lidojums starp pretmetiem”. • Radoši – koordinātu plaknē vai citādā izpausmē – raksturo savu sniegumu. Ja nepieciešams, sadarbojas ar kolēģi/-iem vai pēc tam jautā arī skolotājam. • Eksperimentē, pamēģinot izdomāt vai pārveidot kādas vārsnās tā, lai aliterācija un asonanse 1) vairotu labskanību, iespējams, radītu zināmu skaņu maģiju vai 2) palīdzētu raksturot kādu tēlu. • Mēģina uzrakstīt (drīkst arī prozā) kaut ko pašironisku par sevi. Var dalīties uzrakstītajā. Ja publisko anonīmi, vienojoties var mēģināt uzminēt, kurš ko par sevi ir rakstījis.
Spriež par atšķirīgo un kopīgo, personīgi un sabiedriski nozīmīgo.	• Meklē autobiogrāfiskas liecības Aspazijas un J. Poruka dzīves izjūtā. Spriež par kopīgo un atšķirīgo. • Pazīmju raksturošanai izmanto piemērus no tekstiem. • Skolēns raksta tēzi, viņa kolēģis – antitēzi (drīkst rakstīt arī prozā), pirms tam vienojoties par aprakstāmo <i>lietu</i>, parādību, ideju u. tml. Klasē var vienoties par dažām <i>lietām</i>, lai būtu vairāk rakstītu variantu par vienu un to pašu. No lasītā izvēlas sev būtiskāko faktu vai apgalvojumu. • Pāros, grupās lasa tēzi–antitēzi. Nobeigumā reflektē par tēzi–antitēzi izvēlētajā <i>lietas</i> pretrunīgumu un svarīgumu sev vai sabiedrībai. Pamato, kāpēc fakts vai apgalvojums ir personīgi būtisks. • Atrod un dalās ar citiem līdzīgiem piemēriem literatūrā vai citās mākslās.

Iepazīst avotus, kuros manifestēta radošas personības brīvība un sūtība.	- Iepazīst kultūrvēsturisku informāciju par jaunlatviešu kustību un trim latviešu tautas atmodas posmiem. Informācijas ieguvei izmanto dažādus avotus, arī kino un ģimenes liecības. - Lasa Aspazijas lugas <i>Sidraba šķidrums</i> fragmentus. - Lasa dažādu laiku publikācijas, kurās literāti/sabiedriskie darbinieki pauduši sabiedrībai svarīgu viedokli. - Izvēlas ideju/-as īsai pārliecināšanas jeb <i>lifta</i> runai.
Pēta radošo personību izteiktās idejas.	- Pēta, kuri XIX gs. II pusē radītie mākslas darbi manifestē tautiskā romantisma idejas. - Iepazīst literātus un viņu darbus, kuriem bijusi nozīme tautas brīvības centienos.
Skaidro iepazītās idejas romantisma kontekstā.	- Iepazīst un dalās savā viedoklī, kāpēc romantisma pazīmes ir/nav attiecināmas uz minētajiem darbiem. - Patstāvīgi pamatojot pauž viedokli, vai vienas tautas individuālos centienus iegūt brīvību var uzskatīt par romantisma izpausmi.
Reflektē par radošas personības iespējām un nepieciešamību ietekmēt notikumus sabiedrībā.	Spriež, vai mākslinieku iespējams apkļusināt; ar kurām mākslas darbu formām iespējams visefektīvāk paust sev un sabiedrībai nozīmīgas idejas. Savu viedokli pamato ar piemēriem pasaules literatūras un kultūras vēsturē.
Iepazīst mūsdienu autoru literāros darbus romantisma kontekstā.	- Dalās lasītāja pieredzē ar kādu atbilstošā literatūras veida un žanra mūsdienu autora darbu. - Lasa Māra Salēja (vai cita autora) dzejoļus no krājuma <i>Nedaudz vairāk</i>. - Lasa fragmentu no Noras Ikstenas romāna <i>Dzīves svinēšana</i>.
Pamato romantisko pasaules izjūtu lasītājos literārajos darbos.	- Lasot izraksta nezināmās vārdu nozīmes, noskaidro tās vārdnīcā. Ja vārdam ir vairākas nozīmes, izvēlas, kura kontekstā visiederīgākā. - Pamato, kāpēc rakstniece tekstā lietojusi apvidvārdus u. c. mazāk zināmus vārdus. - Argumentē, vai piekrīt apgalvojumam, ka mūsdienu autoru valoda ir nabadzīgāka, salīdzinot ar literatūras klasiķu darbos lietoto. Vienojas ar kolēģi par atziņām, ar kurām iepazīstināt pārējo klasi. - Pierāda, citējot un komentējot lasītāja pierakstos, vai romāna fragments, arī rakstnieces individuālais stils, interpretējams romantisma kontekstā. - Pamato, vai piekrīt autores apgalvojumam romānu iekļaut <i>dzīves svinēšanas</i> žanrā. Reflektē, kāpēc tas ir vai nav iespējams. - Citējot pamato, vai piekrīt citu apgalvojumiem par romantisko pasaules izjūtu lasītā autora dzejā.
Pamatojot pierāda vai noliedz romantisma aktualitāti literatūrā.	- Pamato, vai romantisms literatūrā ir zudis, vai tas iespējams netradicionālās daiļdarbu formās. - Gatavojoties tematam par modernismu, eksperimentē ar dzejoļu formu, piem., raksta un drukā trīsdimensiju dzeju.

Mācību līdzekļi

Skola2030 mācību līdzeklis

Mācību materiāli

Aspazija. *Dvēseles ceļojums*. No: *Kopoti raksti*, otrais sējums. Rīga : Liesma, 1986. 718 lpp.

Aspazija. *Sarkanās puķes*. No: *Kopoti raksti*, pirmais sējums. Rīga : Liesma, 1985. 605 lpp.

Aspazija. *Sidraba šķidrums*. No: *Kopoti raksti*, trešais sējums. Lugas. Rīga : Liesma, 1986. 605 lpp.

Bārda, F. *Romantisms kā mākslas un pasaules uzskata centrālproblēma*. No: *Raksti*, pirmais sējums. Rīga : Liesma, 1990. 619 lpp. ISBN 5410004671

Beļševica, V. *Ieviežu aukstums*. Rīga : Liesma, 1988. 237 lpp. ISBN 5410003551

Berelis, G. *Latviešu literatūras vēsture. No pirmajiem rakstiem līdz 1999. gadam*. Rīga : Zvaigzne ABC, 1999. 335 lpp. ISBN 9984170047

Čaks, A. *Romantika*. No: *Kopoti raksti*, pirmais sējums. Rīga : Zinātne, 1991. 719 lpp. ISBN 5796602675

Ferber, M. *Romanticism. A Very Short Introduction*. Oxford University Press, 2010. 144 p. ISBN 9780199568918

Grāpis, A. *Literatūrteorija vidusskolai*. Rīga : Zvaigzne ABC, 2001. 168 lpp. ISBN 9984177130

Ikstena, N. *Trīs*. Rīga : Dienas Grāmata, 2017. 349 lpp. ISBN 9789934546242

Krišjānim Valdemāram 170. *Apceres, raksti, vēstules*. Rīga : Latvijas Jurniecības fonds, 1995. 156 lpp.

Kursīte, J. *Dzejas vārdnīca*. Rīga : Zinātne, 2002. 487 lpp. ISBN 9984698505

Mauriņa, Z. *Kultūras saknes. Esejas 1929–1944*. Rīga : Daugava, 2003. 123 lpp.

Mazā literatūrzinātnes terminu vārdnīca. Rīga : Liesma, 1965. 308 lpp.

Poruks, J. *Klusētājs. Proza*. Rīga : Zvaigzne ABC, 2019. 122 lpp. ISBN 9789934081675

Poruks, J. *Pērļu zvejnieks*. Rīga : Valters un Rapa, 2004. 139 lpp. ISBN 9984-768-17-1

Rubenis, A. *Vienkārši romantisms viltusromantikas laikā*. Rīga : Andris Rubenis, 2014. 320 lpp. ISBN 9789934143151

Salējs, M. *Nedaudz vairāk*. Rīga : Mansards, 2013. 78 lpp. ISBN 978998472865

Skalbe, K. *Mazās piezīmes*. Rīga : Zinātne, 1990. 415 lpp. ISBN 5-796607464

Skujenieks, K. *Sēkla sniegā*. Rīga : Liesma, 1990. 308 lpp. ISBN 5410005031

Svence, G. *Attīstības psiholoģija*. Rīga : Zvaigzne ABC, 1999. 158 lpp. ISBN 9984173690

Veidenbaums, E. *Dzeja*. Rīga : Zvaigzne ABC. 54 lpp. ISBN 9984374904

Volkova, L. *Eduards Veidenbaums. Problēmas. Risinājumi. Hipotēzes*. Rīga : Liesma, 1979. 305 lpp.

Ziedonis, I. *Es ieeju sevī*. No: *Kopoti raksti*. Pirmais sējums. Rīga : Nordic, 1995. 534 lpp. ISBN 9984510379

Romantisms. Definīcija [tiešsaiste]. b. g. [skatīts 2020. g. 2. maijā]. Pieejams: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/romanticism>

Māra Salēja grāmatas *Nedaudz vairāk* anotācija. Autora komentārs [tiešsaiste]. b. g. [skatīts 2019. g. 16. nov.]. Pieejams: <http://www.apgadsmansards.lv/lv/book/284/nedaudz-vairak/>

Labākais dzejas krājums. Māris Salējs "Nedaudz vairāk" [tiešsaiste]. 2014. g. 8. apr. [skatīts 2019. g. 16. nov.]. Pieejams: <http://www.delfi.lv/kultura/news/literaturas-gada-balva/labakais-dzejas-krajums-maris-salejs-nedaudz-vairak.d?id=44364817>

Interneta platforma 3D dzejas radīšanai [tiešsaiste]. b. g. [skatīts 2019. g. 16. nov.]. Pieejams: poetry3d.herokuapp.com

Valsts izglītības satura centra metodiskais materiāls teksta analīzei [tiešsaiste]. 2009. g. [skatīts 2019. g. 16. nov.]. Pieejams: https://visc.gov.lv/vispizglitiba/eksameni/dokumenti/metmat/latv_val_3d_met_mat.pdf

Skaidrojošā un sinonīmu vārdnīca *Tēzauris* [tiešsaiste]. 2009.–2019. g. [skatīts 2019. g. 16. nov.]. Pieejams: www.tezaurs.lv

Starppriekšmetu saikne

Kultūras pamati, Kultūra un māksla I (vizuālā māksla), Kultūra un māksla I (mūzika), Kultūra un māksla I (teātra māksla)	Zīmē labirintu kā romantisma simbolu.
Sociālās un pilsoniskās mācību jomas pamatkursi	Pēta plašsaziņas līdzekļos tīrāzētos patērētājcilvēka priekšstatus jeb stereotipus tam, kas ir romantika. Izzina un vērtē romantisma virziena rašanās laiku un iemeslus. Iepazīst kultūrvēsturisku informāciju par jaunlatviešu kustību un trim latviešu tautas atmodas posmiem. Informācijas ieguvei izmanto dažādus avotus, arī kino un ģimenes liecības.

Metodiskais komentārs

Saturs	Temata pieeja • veidota tā, lai skolotājs (receptcija, kā zināms, ir subjektīva un atkarīga no indivīda pieredzes) to var papildināt ar citiem romantisma meklējumu ceļiem (var piedāvāt skolēniem, lai viņi izvēlas) – šādiem meklējumiem romantisma izpēte ir īpaši piemērota. Skolotājs, protams, var izvēlēties citus literāros darbus romantiskā poētiskā tipa izpratnei. Turklāt papildu aktivitātēs piedāvāts plašāks žanru (piem., šausmu, misticisma poētika, kas daļai skolēnu varētu būt aizraujoši) klāsts un darbošanās loks; • rosina iedziļināties, kritiski domāt par atšķirīgajām un kopīgajām iezīmēm dažāda laika sabiedriskajos, kultūras un literatūras procesos. Romantiskā poētiskā tipa meklējumi dažāda laika autoru darbos to pieļauj, vienlaikus radot iespēju skolēnam salīdzināt literātu, zinātnieku, personīgo un citu cilvēku viedokli par minētajiem procesiem, tādējādi atsedzot to aktualitāti. Uz to var mudināt arī regulāri paškontroles jautājumi, kas vērsti skolēna redzesloka paplašināšanai, intereses radīšanai pētīt kādu jautājumu dziļāk, sistēmiskas domāšanas attīstīšanai, zināšanu konstruēšanai, kompleksu situāciju analīzei, piem., kāpēc K. Valdemāra atcerei veltīto izdevumu izdevis Latvijas Jūrnieceības fonds; • skolēnam piedāvā daudzveidīgus uzdevumus, kuri vērtējami pēc kritērijiem atbilstoši temata sasniedzamajiem rezultātiem; kritērijus piedāvā skolotājs, daļu no tiem veido kopā ar skolēniem. Mācību procesā dominē skolēna refleksija par viņa gūto pieredzi, lai rosinātu pašizziņu, piem., ierakstot temata apguves ceļa rādītājā kādu paša atklātu būtisku atziņu/vērojumu/secinājumu romantisma izpratnes virzienā un jautājot sev, kur gribētu, lai ceļš ved tālāk. Romantisma izpēte rosina dažādiem viedokļiem, pat dažādām definīcijām. Rosinot skolēnu darīt secīgi, viņš kļūs par lietpratēju.
Caurviju prasmes	Šajā tematā aktualizētas šādas caurviju prasmes: kritiskā domāšana un problēmrisināšana; jaunrade un uzņēmējspēja; pašvadīta mācīšanās; sadarbība; pilsoniskā līdzdalība; digitālā pratība.

Papildu iespējas

- Romantisma izpratne sabiedrībā, romantismam raksturīgais, simboli – skolēni veido/atlasa videopiemērus, salīdzina priekšstatu ar romantisma virziena pazīmēm. Noskaidro romantismam raksturīgo literatūras vēstures tekstos, no rindkopām izrakstot atslēgas vārdus un no tiem veidojot romantisma definīciju. Romantisma jēdziena izpratnei – tekstu fragmenti no literatūras vēstures avotiem (piem., par romantisma pazīmēm Viktora Igo romānos no Līgotņu Jēkaba *Pasaules rakstnieki*. Rīga : Valtera un Rapas akc. sab. izd. 1932, 211., 212. lpp.), arī avotiem svešvalodās. Romantisma atšķirīgās izpratnes, sk. interneta vietnēs, piem., *Romanticism* [tiešsaiste]. 2009. g. 12. febr. [skatīts 2019. g. 16. nov.]. Pieejams: <http://academic.brooklyn.cuny.edu/english/melani/cs6/rom.html>
- Romantismam raksturīgais – *Kultūra 19. gadsimtā* [tiešsaiste]. b. g. [skatīts 2019. g. 16. nov.]. Pieejams: <http://valoda.ailab.lv/kultura/vesture/kultura/kult19/teksts.htm>
- Pēc virzienam zīmīgu darbu/to fragmentu izlasīšanas izvēlas romantismam raksturīgus tēlus un izteiksmes līdzekļus audiovizuāla darba izveidei.
- Zilās puķes simbola autors Novālis. Nakts un sapņu, ilgu motīvs Novāliša un Aspazijas dzejā. Meklē autoru biogrāfijas faktus motīvu interpretācijas pamatojumā. Argumentēti diskutē par literārā darba nosacītību. Milda Vitruna. *Novālis – biogrāfija un darbi, ietekmes latviešu literatūrā* [tiešsaiste]. b. g. [skatīts 2019. g. 16. nov.]. Pieejams: <http://ejuz.lv/68bs>
- Novālis – par valodas dabu un valodas funkcionalitāti: Novālis. *Monologs* [tiešsaiste]. 2014. g. 12. jūn. [skatīts 2019. g. 16. nov.]. Pieejams: <http://www.punctummagazine.lv/2014/06/12/monologs/>
- Novālis. *Heinrihs fon Ofterdingens un "Himnas naktij"* – fragmenti žurnālā *Grāmata*. 1991. Nr.1. (Amandas Aizpurietes priekšvārds).
- Personības aspekti Aspazijas lugā *Sidraba šķidrums*. Neatkarība, līdztiesība, vientulība – ieguvumi un sekas XIX/XX gs. mijā un mūsdienās. Skolēni izsaka savu viedokli publiskajā runā. Pēta Aspazijas radošo un dzīves biogrāfiju. Izmantojami Aspazijas dzejas krājumi *Izplesti spārni, Liriskā biogrāfija*, autobiogrāfija *Mana dzīve*, Saulcerītes Vieses monogrāfija *Mūžīgie spārni*, Aspazijas luga *Sidraba šķidrums*.
- Personības tapšana un virzība Raiņa lugā *Jāzeps un viņa brāļi*. Morālās izvēles jautājumi. Skolēni izvērtē minēto strukturētā tekstā. Raiņa personības izpētei iepazīst Roalda Dobrovenska romānu *Rainis un viņa brāļi*.
- Ideāli un realitāte Aspazijas un Raiņa biogrāfijā. Divu radošu personību rosinoša līdzaspastāvēšana un izaicinājumi. Skolēni pēta biogrāfijas, lasot dokumentāras liecības, tostarp Gaidas Jablovskas sastādīto *Sapnis par Mēnesmeitiņu. Vēstulēs, atmiņās, dzejā*. Izveido *biogrāfijas pulksteni*.
- Nomāktais un vajātais/cēlais un godprātīgais cilvēks V. Igo romānos un J. Poruka stāstos. Romāna *Parīzes Dievmātes katedrāle* interpretācijas pētījumi citos mākslas veidos. Salīdzina avotu un tā interpretācijas, izvērtē tās. Analizē skatītāju/klausītāju un profesionālo kritiķu vērtējumu. Pēta romāna interpretāciju Zigmara Liepiņa operā *Parīzes Dievmātes katedrāle* – izzina romāna, operas vēsturi, lasa libretu, skatās videofragmentus. Aktualizācijai – tiešsaistes avoti par Parīzes Dievmātes katedrāles atjaunošanu pēc ugunsgrēka 2019. gadā, piem., *IN PICTURES: Fire and reconstruction at Paris' Notre Dame cathedral* [tiešsaiste]. 2020. g. 15. apr. [skatīts 2020. g. 2. maijā]. Pieejams: <https://www.thelocal.fr/20200415/in-pictures-fire-and-reconstruction-at-paris-notre-dame-cathedral>
- Pretstata harmonijas alkas un iespējas, garīguma dominanti un (ne)iespējamību J. Poruka stāstā *Pērļu zvejnieks* u. c. prozas darbos un dzejā. Interesei izpēta, kā rodas pērle, kā notiek pērļu rūpnieciska audzēšana. Pēc stāsta izlasīšanas un populārzinātniskajos videomateriālos redzētā veido savu metaforisku pērles raksturojumu.
- Eduards Veidenbaums – vientuļais, svešais, izaicinošais, traģiskais latviešu autoru dzejas tradīcijā. Skolēns izveido dzejnieka sociālā tīkla profilu. Lasa E. Veidenbauma dzeju un spriež par viņa dzejas motīvu aktualitāti, sk. *Kam tik dzīvot, tas lai dzīvo* [tiešsaiste]. 2017. g. 28. maijs [skatīts 2019. g. 16. nov.]. Pieejams: <http://www.satori.lv/article/kam-tik-dzivot-tas-lai-dzivo>
- Pesimisms un noliegums E. Veidenbauma dzejā. Skolēns ataino dzejnieka un savu pozīciju *Venna* diagrammā vai izmanto citu grafisko organizatoru. Skolēns pēta un raksturo E. Veidenbauma dzejas liriskā es personību, viņa izjūtu pretrunīgumu. Izveido E. Veidenbauma dzejai veltītu literāro žurnālu/avīzi. Godīgi atklāta eksistenciālisma problemātika un realitātes pretrunas E. Veidenbauma dzejā un XX/XXI gs. literatūrā un sabiedrībā. Skolēns argumentēti komentē tematu.

- Skolēns salīdzina cilvēka esības iespēju motīvus (godīgums, liekulība, patiesība, aktīva pozīcija, dzīves traģisma apziņa u. c.) E. Veidenbauma dzejā un totalitārisma laikā rakstītajā (Vizmas Belševicas poēmā *Indriķa Latvieša piezīmes uz Livonijas hronikas malām*, Knuta Skujenieka dzejoļu krājumā *Sēkla sniegā*). Salīdzina un pamato motīvus ar citātiem, atklājot liriskā es pārdzīvojumus. Klausās V. Belševicas dzeju, arī no krājuma *Gadu gredzeni*, V. Belševicas balss ierakstu, K. Skujenieka u. c. autoru esejas par V. Belševicu klausāmgrāmatā *Meln – sarkans – zelts*. Klausās poēmas interpretāciju mūzikā, sk. Nika Matvejeva komponēto un grupas *Sīpoli* izpildīto dziesmu cikls [tiešsaiste]. 1988. g. [skatīts 2019. g. 16. nov.]. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=A9DD2h-y2IU>
- Kontekstā pēta informāciju par radošo savienību plēnumu un Trešās atmodas laika liecības. Salīdzina mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus laiktelpas atainojumā E. Veidenbauma un K. Skujenieka dzejoļos dubultās dienasgrāmatas formā.
- Atdzejas, literāra darba tulkošanas (E. Veidenbauma, V. Belševicas tulkojumi, piem., Edgara Alana Po stāsti, Džeroms K. Džeroms *Trīs vīri laivā, nerunājot nemaz par suni* (darbu angļu valodā sk. Jerome K. Jerome. *Three Men in a Boat (To Say Nothing of the Dog)* [tiešsaiste]. 2003.–2012. g. [skatīts 2019. g. 16. nov.]. Pieejams: <http://www.literaturepage.com/read/threemeninaboat.html>); K. Vērdiņa dzejas tulkojumi svešvalodās u. c.) īpatnības. Tulko literāra darba/teksta fragmentu, salīdzina ar rakstnieka/dzejnieka tulkoto; secina, ko nepieciešams zināt/prast tulkotājam. Ja iespējams, tiekas ar kādu tulkotāju, tulko literāru tekstu viņa vadībā. (Par V. Belševicas atdzejotājas talantu – Belševica, V. *Atdzeja* (Jāņa Elsberga komentāri). Rīga : Atēna, 2004. 197 lpp. ISBN 9984341097.).
- Kārļa Vērdiņa dzejolis *Come to Me* un tā atdzejojums angļu valodā [tiešsaiste]. 2014. g. 2. jūl. [skatīts 2019. g. 16. nov.]. Pieejams: <http://www.satori.lv/article/come-to-me>
- K. Skujenieka dzejoļa *Poga* tulkojumi. Mākslu sintēze, mākslinieku interpretācija dzejolim *Poga*, sk. Brancis, M. *Uzmanības centrā – poga* [tiešsaiste]. 2013. g. 3. sept. [skatīts 2019. g. 16. nov.]. Pieejams: <http://www.la.lv/uzmanibas-centra-poga%E2%80%A9-2/>
- Repa u. c. tekstu atdzejas piemēri – *Atdzeja* [tiešsaiste]. b. g. [skatīts 2019. g. 16. nov.]. Pieejams: <http://www.satori.lv/list/atdzeja>
- Dziesmu teksti un literatūra, literārās ietekmes, piem., mūziķa Boba Dilana lekcija, Nobela prēmiju literatūrā saņemot, sk. Dylan, B. *Nobel Lecture* [tiešsaiste]. 2017. g. 5. jūn. [skatīts 2019. g. 16. nov.]. Pieejams: https://www.nobelprize.org/nobel_prizes/literature/laureates/2016/dylan-lecture.html
- Nobela prēmijas piešķiršanas pamatojums un literātu viedokļi, sk. *Dilana sintēzes laikmets* [tiešsaiste]. 2016. g. 17. okt. [skatīts 2019. g. 16. nov.]. Pieejams: <http://www.punctummagazine.lv/2016/10/17/dilana-sintezes-laikmets/>
- Jaunais Rīgas teātris, Māras Ķimeles iestudējums *Dzeja*, sk. Dzejas interpretācija, kritiķu recenzijas un skatītāju viedoklis [tiešsaiste]. b. g. [skatīts 2019. g. 16. nov.]. Pieejams: <http://www.jrt.lv/dzeja>
- Šausmas un misticisms E. A. Po arabeskās un dzīvē. Baīļu pārvarēšana. Grupās/arī individuāli veido telpas noformējumu ar E. A. Po literārajos darbos zīmīgām relikvijām. Avoti: E. A. Po. *Nejaušību eņģelis, Nodevīgā sirds* vai cita stāstu izlase. Normunda Naumaņa recenzija ar atsaucēm uz E. A. Po biogrāfiju un kino vēsturi spēlfilmā *Krauklis* [tiešsaiste]. 2012. g. 2. maijs [skatīts 2019. g. 16. nov.]. Pieejams: <https://www.diena.lv/raksts/kd/recenzijas/man-viss-ir-po-filmas-krauklis-recenzija-13944967>
- Atšķirīgā, citādā, dažādā dzīves dzīvošana mūsdienu prozā. N. Ikstenas romāns *Dzīves svinēšana*. Rakstnieces *metaforiskās mežģīnes* un naturālisms dzīves jēgas *izsvērumā*, apliecinājumā un spēlēs. Dažādās, neparastās dzīves pieredzes. Klasē vienojas par kādu aktualizētu vērtību/tēmu, piem., *sapņi*, un izvēlas novērojumu/izziņai kādas personas/noteiktas profesijas pārstāvja stāstu, pārrada to literārā darbā, apliecinot literārā darba nosacītību. Var vienoties par noteiktām stāsta kategorijām, piem., vēstījumu noteiktā personā, noteiktu mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu izmantojumu. Stāsta stāstīšanu var papildināt ar audiāliem, vizuāliem u. c. līdzekļiem. Salīdzina, kā *dzīves svinēšanu* apliecinājuši N. Ikstena un E. Veidenbaums. Izlasa arī rakstīto par viņu dzīvi. Skolēns/skolotājs izvēlas kādu elementu, kas raksturo, kad/kā viņš *svin dzīvi*. Salīdzina autoru attieksmi pret nāvi lasītajos darbos. Kurš no viņiem atgādina par tās visu laiku esošo iespējamību; kurš tajā redz sevis atbrīvošanu no ciešanām; kurš to piedāvā kā rezumējumu visam, kas ar cilvēku ir noticis? Avoti: Ikstena, N. *Dzīves svinēšana. Dzīves stāsti*. Romāns autores lasījumā, sk. *Dzīves svinēšana*. Klausāmgrāmata. Rīga : Apostrofs, 2009. ISBN 9789934803383; Volkova, L. *Eduards Veidenbaums. Problēmas. Risinājumi. Hipotēzes*. Rīga : Liesma, 1979. 305 lpp.

- Noskaņu un ilgu līdzības, mazā lielums, tēlainība un valodas labskanība Noras Ikstenas un Kārļa Skalbes pasakās. Skumju poētika N. Ikstenas un K. Skalbes pasakās. Pēc pasaku lasīšanas rada noskaņu gleznu/ilgu kolāžu, norādot lasīto pasaku nosaukumus. Pierāda, kāpēc pasaka nav tikai bērniem domāts žanrs.
Ikstena, N. *Ulubeles pasakas*. Rīga : Dienas Grāmata, 2014. 99 lpp. ISBN 9789984887746;
Skalbe, K. *Ziemas pasakas*. Rīga : Valters un Rapa, 2007. 120 lpp. ISBN 9789984805177;
Skalbe, K. *Ziemas pasakas*. Klausāmgrāmata. Rīga : Apostrofs, 2010. ISBN9789934813764;
Sniedze, E. *Leģendas par ilgām*. Rīga : Dienas Grāmata, 2011. 94 lpp. ISBN 9789984847603;
Vensko, S. *Vēstules naktssargam*. Rīga : Dienas Grāmata, 2012. 62 lpp. ISBN9789984887173.
- Radoša cilvēka meklējumu simbols ir labirints. Skolēns zīmē labirintu, atzīmē tajā romantisma pazīmes raksturojošus ceļus, kurus izvēlas pēc temata apgūvē norādītajiem un paša formulētajiem.

1. Antīkais literatūrā	2. Viduslaiki literatūrā	3. Renesanse literatūrā	4. Klasicisms literatūrā	5. Romantisms literatūrā	6. Reālisms literatūrā	7. Modernisms literatūrā	8. Postmodernisms un laikmetīgās literatūras aktualitātes
---------------------------------------	---	--	---	---	---------------------------------------	---	--

6. Reālisms literatūrā. Atšķirīgais un līdzīgais reālisma virziena literatūrā. Sociālās vides nozīme, personības vērtību atveide literatūrā.

Ieteicamais laiks temata apguvei: 30 mācību stundas.

Temata apguves mērķis: saskatīt reālisma literatūras daudzveidību nacionālo skolu ietvaros, atklājot tās tipizācijas iespējas un atsedzot sociālo tematiku; iepazīt latviešu reālisma pieteikuma daudzveidību: panorāmiskumu, psiholoģiskumu un ētisko kodu; saskatīt tipisku dzīvi tipiskam latvietim tipiskos apstākļos un iepazīt mūsdienu jauno reālismu.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
- Reālismu raksturo un literārā darbā iedarbīgi tiek izmantota kāda no reālisma iezīmēm: ikdienas dzīves izvirzīšana priekšplānā; dažādu sabiedrības slāņu lietotās valodas atspoguļojums; raksturu psiholoģiskā pašattīstība; uzticība īstenības norišu attēlošanai; objektivitāte (cēloņi un sekas pasaulē); nesamierināšanās ar esošo sabiedrisko iekārtu; dogmu un iesakņojušos paražu noraidīšana; īstenības tipizācija (sociālie tipi); cilvēka dzīves determinētība (apkārtējās vides ietekme); visaptverošs historisms (cilvēks politiskā, sociālā un ekonomiskā īstenībā). (VSK.K.Li.1.) - Literārā darbā reālisma pazīmes var atklāties dažādi, piem., apgērbs un citi modes elementi var raksturot noteiktu laikmetu; valodas līdzekļi var raksturot ne tikai konkrētu rakstnieku, bet arī noteiktu laikmetu; iedarbīgs, veicinot realitātes efektu, var būt salīdzinājumu lietojums literārā darbā u. c. (VSK.K.Li.1.) - Reālismam raksturīgās pazīmes ir aktuālas ne tikvien XIX gs., bet arī mūsdienu literatūrā. Literatūrzinātnieku atziņas palīdz atbildēt uz jautājumiem: kas ir reālisma mākslas virziena spēks un problēmas; kāpēc reālisma klātbūtne ir iespējama ne tikai XIX gadsimtā; kādas ir reālisma iespējas XX gs. otrās puses literārā darbā. (VSK.K.Li.1.) - Lasot mūsdienu autora literāro darbu, iespējams vērtēt, vai tas atbilst priekšstatam par <i>mūsdienīgu reālismu</i>, vai <i>reālisms</i> ir klātesošs mūsdienu autora literārā darbā. Patstāvīgi lasot laikmetīgās latviešu literatūras grāmatu (romānu vai stāstu krājumu), var formulēt un skaidrot zīmīgu raksturotārvārdu, kas atbilstu XX un XXI gs. radīta literārā darba reālismam. (VSK.K.Li.2.; VSK.K.Li.3.) - Izmantojot lingvokulturoloģiskās esejas shēmu, iespējama reālisma darba izpēte un esēja par kādas reālijas/vārda lietojumu skaidrojošā (valodas), kontekstuālā un konceptuālā aspektā. (VSK.K.Li.3.)	- Izmantojot informāciju, raksta saviem vārdiem mākslas virziena iespējamo definīciju. Noslēgumā, kad iepazīti piemēri un noskaidrotas problēmas, izvērtē, cik tērāpīga bijusi sākotnējā definīcija. (K.O.3.2.) - Iepazīstas ar literatūrzinātnieku secinātām reālisma pazīmēm, komentējot, kā katra pazīme izpaužas, kā to var noteikt un pamanīt. (K.O.3.2.) - Rada kopsakarības, saredz cēloņus un sekas viena literatūras virziena maiņai ar citu un arī parādībām viena virziena ietvaros. (K.O.1.1.) - Prognozē virziena pazīmju aktualitāti mūsdienu literatūrā, apzinoties tajā arī citu virzienu ietekmes. (K.O.2.6.) - Pārbauda un komentē virziena iezīmes literārā darba fragmentā, izveido literāro varoņu rīcības, reakcijas, izpausmes shēmu. (K.O.3.2.) - Prognozē literārā darba gaitu, pamatojot savus apgalvojumus. (K.O.3.4.) - Eksperimentāli pārbauda interesantas literatūrzinātnieku atziņas, idejas lasāmajā literārajā darbā; atzīmē, kura autora citātā saistošo ideju ir vairāk. (K.O.3.2.) - Pierādot savas lasītāja zināšanas un organizatora spējas, rīko ar autoru tieši vai asociatīvi saistītā vietā zibakciju. Veicis informācijas izpēti, veido un redīgē rīcības plānu. Izvērtē radošo uzdevumu pirms un pēc pasākuma, nosaucot konkrētus un pārbaudāmus vērtēšanas kritērijus, noskaidrojot arī kolēģu viedokli un ieteikumus. (K.O.3.1.) - Pēta noteikta laikposma literāro darbu kādā no piedāvātiem vai paša izvēlētiem aspektiem, kurus pētījuma gaitā iespējams mainīt. Pēc pētījuma veic lasītāja iespaidu apkopojumu: no īsas skices līdz plašākam raksturojumam. (K.O.3.2.) - Pēta lasītāja iespaidu prezentācijas shēmu, papildinot to ar trūkstošo informāciju. (K.O.3.2.) - Pārbauda savas prognozes par virziena iespējām XX gs. otrās puses literārā darbā, izdomājot un izskaidrojot zīmīgu raksturotārvārdu, kas atbilst virziena pazīmēm lasītājā darbā. (K.O.3.4.) - Lasa XX gs. II puses autora darbu un pārbauda, vai noteiktu laikmetu raksturo kāda noteikta reālija, piem., apgērbs un/vai noteikti valodas līdzekļi, piem., tekstā lietotie salīdzinājumi. Izveido savu pasvītrojumu un citu apzīmējumu sistēmu. (K.O.1.1.) - Izmantojot lingvokulturoloģiskās esejas shēmu, veic izpēti, izmantojot nepieciešamās vārdnīcas, un uzraksta eseju, raksturojot lasītājā darbā iepazīto reāliju, piem., apgērbus, skaidrojošā (valodas), kontekstuālā un konceptuālā aspektā. (K.O.3.2.) - Izpēta informāciju un formulē jautājumus, piesakot interesantas un radošas pētniecības idejas virziena pazīmēm, to esamībai vai neesamībai mūsdienu autora darbā. Pamato savu viedokli trīs kārtās: no vieglākā līdz pārliecinošākajam pierādījumam. (K.O.3.3.) - Izmanto lasītāja iespaidu <i>pasi</i> un patstāvīgi izlasa vienu laikmetīgās latviešu literatūras grāmatu (romānu vai stāstu krājumu), apstiprinot vai koriģējot savu pieņēmumu par <i>mūsdienīgo reālismu</i>. (K.O.1.1.)

Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
• Prognozē un vērtē, kuras reālisma pazīmes līdztekus modernisma un postmodernisma ietekmēm ir aktuālas mūsdienu literatūrā. (K.O.2.6.) • Izvēlas, kuru no literatūrzinātnieku viedokļiem pārbaudīt, lasot literāro darbu. Pēc noveles pilna teksta iepazīšanas uzraksta izvērstu komentāru par saviem iespaidiem, pārdomām. (K.O.3.2.) • Pierādot savas lasītāja zināšanas un organizatora spējas, rīko skolā vai ārpus tās zibakciju ar reālisma virziena autoru tieši vai asociatīvi saistītā vietā. (K.O.3.1.) • Veic lasītāja iespaidu apkopojumu: no īsas skices līdz plašākam raksturojumam atkarībā no reālisma literārā darba izpētes laukuma izmantošanas. Klasē vienojas par prezentācijas formu; katrs savu tekstu korigē, precizē, pilnveido, reaģējot uz ieteikumiem, izvērtē atbilstoši kritērijiem; radoši prezentē un savstarpēji vērtē atbilstoši kritērijiem. (K.O.3.2.) • Izmantojot lingvokulturoloģiskās esejas shēmu, veic izpēti (pēta, piem., vārdu <i>apgērbs</i> skaidrojoši, kontekstuāli un konceptuāli) un uzraksta eseju, raksturojot literārajā darbā iepazītos <i>spēles</i> noteikumus valodā. (K.O.3.2.) • Izmanto lasītāja iespaidu <i>pasi</i> (literārā darba vizītkarte, autora dzīve un radošā darbība; literārā darba recepte (darbības vieta, laiks, sižeta līnijas, galvenie varoņi, to attiecību sistēma u. c.); aktuālā laikmeta <i>lielie jautājumi</i>) un izlasa vienu laikmetīgās latviešu literatūras grāmatu (romānu vai stāstu krājumu), apstiprinot vai korigējot savu pieņēmumu par <i>mūsdienīgo reālismu</i>. (K.O.1.1.)	• Attīsta ieradumu brīvi un patstāvīgi izkopt savas radošās prasmes, rakstot saskaņā ar dotu paraugu vai patstāvīgi, ar izpratni lietojot autortiesību dažādos aspektus. (Tikums – atbildība; vērtības – darba tikums, kultūra) • Veido un attīsta ieradumu nebaidīties kļūdīties un izmēģināt dažādas pieejas, izvērtējot sava radošā literārā darba procesu un rezultātu, uzklusot dažādus viedokļus un izsakot argumentētu vērtējumu citiem. (Tikumi – drosmē, tolerance; vērtības – darba tikums, kultūra) • Veido ieradumu būt ieinteresētam un zinīgam lasītājam, patstāvīgi izvēloties un lasot noteiktam mērķim, mācību uzdevumam atbilstošus pilna apjoma daiļliteratūras darbus vai folkloras tekstus. (Tikums – gudrība; vērtības – kultūra, darba tikums, latviešu valoda) • Attīsta prasmi darboties ar literārajiem darbiem un papildu tekstiem, izmantojot bibliotēku un citus nepieciešamos (arī digitālos) resursus. (Tikumi – gudrība, centība; vērtība – darba tikums) • Attīsta ieradumu būt zinīgam, kulturālam un intelektuāli atvērtam, lasot dažādu kultūras laikmetu literāros tekstus, saskatot un salīdzinot citu laikmetu kultūras zīmes laikmetīgajā literatūrā. (Tikums – gudrība; vērtības – brīvība, darba tikums, kultūra, latviešu valoda) • Attīsta ieradumu analizēt literāru darbu, pētot tēlus, ideju, sižeta u. c. elementus, literatūras specifiskos izteiksmes līdzekļus un paņēmienus, veidus un žanrus, raksturojot satura un formas vienotību. (Tikumi – centība, gudrība; vērtības – darba tikums, kultūra)
Jēdzieni: individuālais raksturs, laikmets, lasītāja iespaidu pase, lingvokulturoloģiskās esejas shēma, literatūras darba izpētes laukums, mūsdienīgais reālisms, raksturotājsvārds, reālisma pazīmes, reālisma virziena literatūra, reālisms, sociālais tips, sociālā vide, vārda etimoloģija, vārda konceptuālais portrets, vārda kontekstuālais portrets, zibakcija.	

Temata apguves norise

Noskaidro reālisma jēdziena un virziena definējumu un pazīmes.	- Izvēloties iedarbīgāko paņēmieni informācijas analīzei un izceļot svarīgāko, pēta vārda “reāls” šķirkli vārdnīcā. - Izmantojot izcelto informāciju, uzraksta saviem vārdiem mākslas virziena – reālisma – iespējamo definīciju. - Iepazīstas ar Viktora Ivbuļa grāmatā <i>Ceļā uz literatūras teoriju. No Platona līdz Diltejam</i> raksturotajām XIX gs. reālisma pazīmēm. Zem katras no tām īsi komentē, kā pazīme izpaužas, kā to var noteikt un pamanīt. - Prognozē, kuras pazīmes līdztekus modernisma un postmodernisma ietekmēm ir aktuālas arī mūsdienu literatūrā.
Pārbauda, cik iedarbīgi kāda no reālisma iezīmēm izmantota literārā darbā.	- Savieta Rūdolfa Blaumaņa noveles <i>Salna pavasarī</i> teksta fragmentus tā, lai iegūtu psiholoģiski precīzu secību. - Pārbauda, cik iedarbīgi vienā no reālisma iezīmēm (raksturu psiholoģiskā pašattīstība) izmantoti teksta fragmenti, izveido literāro varoņu rīcības shēmu. - Izvēlas, kuru no diviem viedokļiem – Līvijas Volkovas vai Gunta Bereļa – par noveli <i>Salna pavasarī</i> pārbaudīt. - Pēc noveles pilna teksta iepazīšanas uzraksta izvēstu komentāru par saviem iespaidiem, pārdomām. - Pierādot savas lasītāja zināšanas un organizatora spējas, rīko skolā vai ārpus tās zibakciju ar R. Blaumani tieši vai asociatīvi saistītā vietā.
Veic reālisma XIX gs. literatūras darba izpēti.	- Izvēlas trīs izpētes aspektus XIX gadsimta reālisma literatūras darba izpētes laukumā: pa vienam no katras grupas (cilvēks – valoda – dzīve). - Lasot veic piezīmes atbilstoši izvēlētajam aspektam, atļaujot to aizstāt ar citu aspektu vai papildināt savu izvēli atbilstoši konkrētajam tekstam. - Izlasījis veic lasītāja iespaidu apkopojumu: no īsas skices līdz plašākam raksturojumam atkarībā no izpētes laukuma izmantošanas. - Pēta lasītāja iespaidu prezentācijas shēmu, papildinot to ar trūkstāšo informāciju. Klasē vienojas par prezentācijas formu; katrs savu tekstu korigē, precizē, pilnveido, reaģējot uz ieteikumiem, izvērtē atbilstoši kritērijiem; radoši prezentē un savstarpēji vērtē atbilstoši kritērijiem.
Pārbauda savas prognozes par reālisma iespējām XX gs. otrās puses darbā.	- Izpēta V. Ivbuļa grāmatas <i>Ceļā uz literatūras teoriju. No Platona līdz Diltejam</i> fragmentu un apkopo svarīgāko informāciju, atbildot uz jautājumiem: <i>Kas ir reālisma mākslas virziena spēks un problēmas? Kāpēc reālisma klātbūtne ir iespējama ne tikai XIX gadsimtā?</i> - Pārbauda savas prognozes par reālisma iespējām XX gs. otrās puses stāstā: izdomā un izskaidro zīmīgu raksturotājevārdu, kas atbilstu reālismam stāstā. - Veidojot pasvītrojumu un citu apzīmējumu sistēmu, lasa Regīnas Ezeras stāstu <i>Viņa</i>. Pēc lasītā veido pārskatu, atbildot uz jautājumiem: <i>Vai apgērbs un citi modes elementi raksturo noteiktu laikmetu? Cik patiens ir apgalvojums, ka valodas līdzekļi raksturo ne tikai konkrētu rakstnieku, bet arī noteiktu laikmetu? Cik iedarbīgs ir salīdzinājumu lietojums literārā darbā, veicinot realitātes efektu?</i> - Izmantojot lingvokulturoloģiskās esejas <i>Apgērbs kā cilvēka iekšējā izjūta</i> shēmu, veic izpēti (pēta vārdu <i>apgērbs</i> skaidrojoši, kontekstuāli un konceptuāli) un uzraksta eseju, raksturojot R. Ezeras stāstā iepazītos spēles noteikumus valodā.
Vērtē literāra darba atbilstību priekšstatam par mūsdienīgo reālismu.	- Pēta informāciju par reālisma aktualitāti un formulē trīs jautājumus, piesakot interesantas un radošas pētniecības idejas. - Lasa Paula Bankovska stāstu <i>Olimpiskajam sportam veltīts mūžs</i> un, rakstot lasītāja komentārus, vērtē, vai stāsts atbilst priekšstatam par mūsdienīgo reālismu. - Pamato viedokli trīs kārtās: no vieglākā līdz pārliecinošākajam pierādījumam. - Izmanto lasītāja iespaidu <i>pasi</i> (literārā darba vizītkarte, autora dzīve un radošā darbība; literārā darba recepte (darbības vieta, laiks, sižeta līnijas, galvenie varoņi, to attiecību sistēma u. c.); aktuālā laikmeta <i>lielie jautājumi</i>) un izlasa vienu laikmetīgās latviešu literatūras grāmatu (romānu vai stāstu krājumu), apstiprinot vai korigējot savu pieņēmumu par mūsdienīgo reālismu.

Mācību līdzekļi

Skola2030 mācību līdzeklis

Mācību materiāli

Bankovskis, P. *Trakie veči*. Rīga : Dienas Grāmata, 2016. 197 lpp. ISBN 9789934546150

Berelis, G. *Latviešu literatūras vēsture. No pirmajiem rakstiem līdz 1999. gadam*. Rīga :

Zvaigzne ABC, 1999. 335 lpp. ISBN 9984170047

Blaumanis, R. *Noveles*. Rīga : Zvaigzne ABC, 2015. 159 lpp. ISBN 9789934020520

Čehovs, A. *Stāsti*. Rīga : Zvaigzne ABC, 2005. 129 lpp. ISBN 9984365468

Ezera, R. *Baraviku laika dullums*. Rīga : Liesma, 1978. 219 lpp.

Freibergera, E. *Estētika. Mūsdienu estētikas skices*. Rīga : Zvaigzne ABC, 2000. 132 lpp.

ISBN 9984178625

Gavriļina M., Vulāne A. *Valodā veldzējas tautas dvēsele...* (Sociokultūras kompetences veidošana skolēniem latviešu valodas apguves procesā). Rīga : Mācību grāmata, 2008.

264 lpp. ISBN 9984182371

Ivbulis, V. *Ceļā uz literatūras teoriju. No Platona līdz Diltejam*. Rīga : Zinātne, 1998. 212 lpp.

ISBN 579661228X

Ivbulis, V. *Uz kurieni, literatūras teorija?* Rīga : LU, 1995. 286 lpp.

Volkova, L. *Blaumaņa zelts*. Rīga : Karogs, 2008. 655 lpp. ISBN 978998450588X

Starppriekšmetu saikne

Latviešu valoda	Lingvokulturoloģiskās esejas (temata apgūvē norādītais piemērs attiecināts uz vārdu <i>apgērbs</i>) sagatavošana ir veids, kā apgūt priekšstatu par dažādu vārdu, vārdformu iedarbīgu lietojumu konkrētā literārā tekstā.
Sociālās un pilsoniskās mācību jomas pamatkursi	Pārbaudot, cik iedarbīgi viena no reālisma iezīmēm – raksturu psiholoģiskā pašattīstība – izmantota teksta fragmentos, un izveidojot literāro varoņu rīcības shēmu, analizē saskarsmi kā cilvēka uzvedības formu. Izzina un vērtē reālisma virziena rašanās laiku un iemeslus.

Metodiskais komentārs

Saturs	Vispārīgie ieteikumi Temata ietvaros labi iederas kopīgās lekcijas veidošana (skolēnu patstāvīgi sagatavotās atbildes par konkrētiem jautājumiem tiek ietvertas skolotāja lekcijas laikā), lai gūtu kopīgu priekšstatu par reālisma literatūras prioritātēm. • Iespējams izvēlēties arī citu autoru darbus, piemēram, brāļu Kaudzišu romānu <i>Mērnīeku laiki</i>, jo iespējams veidot kompleksus uzdevumus, izmantojot Latvijas Kino centra projekta <i>Kino skolās</i> iespējas u. c. • Tematā akcentēti daudzveidīgi informācijas grupēšanas, sistematizēšanas veidi, kā arī patstāvīga kritēriju izstrāde un lietošana paškontrolei mācību procesā. Konkrētie ieteikumi Uzdevums veidot definīciju, izmantojot www.tezaurs.lv šķirkļa informāciju, kā arī uzdevumi par reālismam raksturīgo iespējami arī apguves procesā, ne tikai tā sākumā. Vēlāk paša skolēna papildinātie materiāli izmantojami kā atgādnis. • Uzdevumu par R. Blaumaņa noveles <i>Salna pavasarī</i> fragmentu lietderīgi veikt pirms tās pilna teksta lasīšanas, taču to iespējams realizēt arī pēc pilna teksta izziņas. Turklāt tieši psiholoģiskais aspekts ir iemesls, kāpēc R. Blaumani var uzskatīt par modernu reālistu XIX gs. literatūras kontekstā. • XIX gadsimta reālisma literatūras darba izpētes laukums – to var izmantot arī burtiski kā spēles laukumu, piemēram, izlozē, noskaidrojot izpētes aspektu. Sistēmu iespējams izmantot, dažādojot ne tikai latviešu autoru, bet arī angļu, franču, krievu reālistu (XIX gs.) darbus, atbilstoši izvēlētajam tekstam (stāsts vai romāns) spēles laukumu iespējams aptvert daļēji vai pilnā apjomā. Viedokļa prezentēšanas shēmā ir būtiski pamanīt procesu tā veselumā: ietverot arī patstāvīgu kritēriju nosaukšanu, savstarpēju refleksiju, darba pilnveidi procesā u. tml. • R. Ezeras stāsta izpētē akcentēta precīzu detaļu nozīme ticamības veidošanā. Par pilna apjoma lingvokulturoloģiskās esejas veidošanas principiem iespējams uzzināt literatūras sarakstā norādītajā informācijas avotā. • Jautājumi par reālismu XX un XXI gadsimta literārajos darbos svarīgi, lai veicinātu pamanīt, kā dažādās laikmeta modernās tendences maina priekšstatus par iespējām attēlot realitāti. Balsojumā par P. Bankovska stāstu interesants ir jautājums, vai sižeta lineārs (secīgs) stāstījums ir pietiekams kritērijs, lai uzskatītu – realitātes imitācija ir pats reālisms. Jaunākās latviešu literatūras darbu sarakstā ietvertie darbi un autori rāda iespējamo interesi par dzīves patiesās situācijas attēli daiļdarbā. • Ieteicama zibakcijas organizēšana, kas ir ne tikai individuāli, bet arī grupās realizējama iecere; te aktuāls ir skolēna pašvērtējuma jautājums, jo svarīgi ievērot kritēriju (balsojums par savu lasītāja pieredzi), lai procesa organizēšanā varētu iesaistīties katrs skolēns. • Noslēguma vērtēšanā aktualizējama lasītāja prasmju pieredze (variējot Blūma taksonomijas principus), tādējādi apvienojot lasītāja iespaidus par iepazīto literāro darbu (iespējams rakstīt domrakstu, veidot referātu, gatavot prezentāciju u. c.) un pašvērtējumu par sevi kā lasītāju. Tā kā izcelts pašvērtējums, svarīgi ir kopā ar skolēniem veidot kritēriju (3–4 kritēriji) sarakstu.
Caurviju prasmes	Šajā tematā aktualizētas šādas caurviju prasmes: kritiskā domāšana un problēmrisināšana; jaunrade un uzņēmējspēja; pašvadīta mācīšanās; sadarbība; pilsoniskā līdzdalība; digitālā pratība.

Papildu iespējas

- Bināro opozīciju u. c. grafisko organizatoru izveide, pretstatot romantismam un reālismam raksturīgo un meklējot kopīgo. Skolēni noskaidro introvertam un ekstravertam cilvēka tipam, arī sev raksturīgās pazīmes, konstatē, kādas līdzības un atšķirības saskatāmas introverta un ekstraverta cilvēka tipa pazīmēs, domājot par romantismam un reālismam raksturīgo. Ķīkauka, T. *Reāli romantiķi un romantiski reālisti* [tiešsaiste]. 1969. g. [skatīts 2019. g. 16. nov.]. Pieejams: http://jaunagaita.net/jg72/JG72_Kikauka.htm
- Reālisma nacionālā daudzveidība. XIX gs. (viktoriānisma) sociālās vides tēlojums angļu literatūrā, piem., Čārlza Dikensa darbos. Londona XIX un XXI gs. – fiziskās un sociālās vides salīdzinājums, skolēni pēta laikam raksturīgās reālijas. Raksturo dažādu sociālo grupu apgērbi literārajā darbā un vizuālajā mākslā. Izsaka argumentētu viedokli par nabadzības un bērnu darba problēmas aktualitāti, skaidro iemeslus, piedāvā iespējamus risinājumus. Avoti: Č. Dikensa romāni *Olivera Tvista piedzīvojumi*, *Dāvids Koperfilds*, *Lielās cerības* u. c. Salīdzina lasīto ar ekranizāciju. Starpdisciplināriem projektiem: Bērnu darba aktualitāte [tiešsaiste]. b. g. [skatīts 2019. g. 16. nov.]. Pieejams: https://broadly.vice.com/en_us/article/59mzjn/indias-new-child-labor-law-doesnt-actually-ban-child-labor
- Cilvēktiesības – *Kas ir cilvēktiesības?* [tiešsaiste]. b. g. [skatīts 2019. g. 16. nov.]. Pieejams: <http://www.cilvektiesibugids.lv/lv/temas/kas-ir-cilvektiesibas>
- Kapitālisma izpratnei – ekonomiskās sistēmas u. c. ekonomikas pamatjautājumi *Junior Achievement Latvia* mācību līdzeklī, sk. 1. nodaļa. *Ekonomikas būtība* [tiešsaiste]. 2006. g. [skatīts 2019. g. 16. nov.]. Pieejams: http://miljons.jal.lv/jalprojekti/Documents/Macibu%20gramatas/Skolotaju_pavargramata.pdf
- Latvijas lauku sociālās vides un laikmeta atainojums Reiņa un Matīsa Kaudzišu romānā *Mērnīeku laiki*. Skolēns attēlo shēmā romānā aprakstītos sociālos tipus, atzīmējot arī viņiem būtiskākās ētiskās vērtības. Salīdzina savu redzējumu ar Kaspara sabiedrības klasifikāciju. Redīgē to. Skolēns uzņemas kāda romāna tēlu, piem., Oļņietes, aizstāvību (var noderēt Kaminska, G. *Tiesu runas problēmas*. Rīga : Tiesu nama aģentūra, 2002. 62 lpp. ISBN 9998467133X); sadarbībā ar sociālo zinātnu skolotāju var improvizēt tiesas procesu. Tēla portreta raksturojums (iedvesmai un salīdzinājumam – portrets fotogrāfijā *Portretu fotogrāfs* [tiešsaiste]. b. g. [skatīts 2019. g. 16. nov.]. Pieejams: <http://www.girtsragelis.lv/satori-portretu-fotografijas/>), ilustrācija, CV. Salīdzina romāna *Mērnīeku laiki* ekranizācijas.
- Skolēni diskutē par sociālā statusa nozīmi cilvēku savstarpējās attiecībās Apsīšu Jēkaba stāstos un reālajā dzīvē, analizē sociālo tipu veidošanās iemeslus, rada gan tēlu, gan savu ētikas kodeksu.
- Kāpēc E. Veidenbaumu uzskata arī par reālisma virziena autoru? Skolēni pamato savas domas, atsaucoties uz viņa dzejas motīviem un liriskā es skatījumu.
- Psihologiskais reālisms R. Blaumaņa literārajos darbos. Izlasījuši noveles vairākas daļas, skolēni prognozē atrisinājumu. Argumentē tēlu prognozēto rīcību. Meklē un attēlo līdzības dabas norišu un tēlu izjūtu atveidē.
- Skolēni pēta paaudžu un laikmetu konfliktu R. Blaumaņa lugā *Indrāni*. Salīdzina ar paaudžu konflikta iespējamību mūsdienās, piem., ošu simbolu lugā *Indrāni* un problemātikas pārnesei Evitas Sniedzes lugā *Tie paši oši*. Pēta līdzības un konflikta risinājumus, iemeslus Ingas Ābeles lugā *Tumšie brieži* un tās interpretācijās teātrī un kino.
- Uzdrīkstēšanās, antipozitīvisms un XX gs. 80. gadu sociālās realitātes šoks jauno autoru Andras Neiburgas, Aijas Vālodzes, Evas Rubenes, Rudītes Kalpiņas un Gundegas Repšes literārajos darbos. Negaidītais jauno autoru stāstos. Skolēni formulē, kuras problēmas aktuālas arī mūsdienās, tostarp mūsdienu autoru darbos. Skolēni iesaka, par ko prozā nevajadzētu klusēt mūsdienās; argumentē, rada savas atziņas, kāpēc literārajā darbā jāataino negācijas un psiholoģiskās un sociālās problēmas. Problēmas interpretācija kino, sk. Juris Podnieks, dokumentālā filma *Vai viegli būt jaunam?* [tiešsaiste]. b. g. [skatīts 2019. g. 16. nov.]. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=ZBuD45btXxU>
- Lasot R. Kalpiņas stāstus, formulē jauniešiem aktuālas problēmas. Salīdzina ar mūsdienās aktuālajām problēmām. Skaidro, kāpēc ne vienmēr ir iespējams būt pašam, bet jāievēro bara likumi. Skolēni diskutē, vai ir svarīgi būt stilīgam. *Uzzīmē* XX gs. 80. gadu jaunieša portretu. Izzina šo laiku kāda reāla cilvēka dzīvesstāstā (var veidot reāliju/fotogrāfiju izstādi, norādot uz laikam raksturīgo).

- Padomju laika un vides (tostarp skolas vides) redzējums mūsdienu autora darbā. Padomju laika diktēto nosacījumu atspīdumi mūsdienu cilvēkā. Skolēni atrod faktus/citātus, kuri to raksturo. Secina, eksperimentē un tiešsaistē rada stāstus, kuros jūtams mūsdienām raksturīgais un tā iespējamās ietekmes cilvēkos nākotnē. Avoti: Vīgante, D. *Ledus apelsīns*. Rīga : Zvaigzne ABC, 2016. 171 lpp. ISBN 9789934062124 (stāstu krājums); intervija ar D. Vīganti [tiešsaiste]. 2016. g. 26. sept. [skatīts 2019. g. 16. nov.]. Pieejams: https://www.youtube.com/watch?v=_mbqjbc18k0; Ignats, G. *Bez jakas*. Rīga : Dienas Grāmata, 2009. 158 lpp. ISBN 9789984789941 (stāstu krājums); Bankovskis, P. *Skola*. Rīga : Valters un Rapa, 2006. 222 lpp. ISBN 9984768783 (stāstu krājums).
- Skolēni veido piezīmju sienu par lasītajos darbos pamanītajām līdzībām un atšķirībām XX gs. 80. un 90. gadu jauniešu vērtībās un attieksmē, pēc tam norādot tās, kuras aktuālas arī mūsdienās.
- Pusaudži sevis un atšķirīgā meklējumos Jāņa Joņeva romānā un tā ekranizācijā *Jelgava 94*. Skolēni meklē piemērus medijos/apkārtējā vidē alternatīvām kultūrām, subkultūrām, to dažādībai, pamatojot aktualitāti. Veido alternatīvajām kultūrām raksturīgo simbolu izstādi. Izmantojot vārdnīcas, pēta noteiktai alternatīvai kultūrai raksturīgo leksiku – veido atsevišķu (ilustrētu) vārdnīcu vai enciklopēdijas šķirklus. Pamatojot piekrt/noliedz slenga lietojuma nepieciešamību romānā un citos mākslas darbos (izmantojama *Latviešu valodas slenga vārdnīca*. Rīga : Norden AB, 2006. 574 lpp. ISBN 9789984713250). Pāros, pēc tam grupās spriež par iemesliem alternatīvas kultūras izvēlei, gūtām vērtībām un atziņām, arī par sabiedrības reakciju pret alternatīvā izvēli un izpausmēm, skaidro alternatīvā un radikālā izpausmes, vērtē kopsakarības starp atļauto un bīstamo. Skolēni organizē tikšanos ar *heavy metal* mūziķiem. Meklē piemērus, kuriem latviešu māksliniekiem līdzinieks varētu būt romānā minētais Kurts Kobeins. Skolēni strukturē informāciju par XX gs. 90. gadu reālajām romānā. Meklē piemērus/pierādījumus literārā darba nosacītībai. Skolēni argumentēti skaidro romāna/cita mākslas darba popularitātes fenomenu, prezentē citus latviešu kultūras popularitātes piemērus. Izmanto, piem., Latvijas Institūta sagatavoto materiālu par pasaulē pazīstamiem latviešiem, sk. *The World Knows Latvia By...* [tiešsaiste]. 2011. g. [skatīts 2019. g. 16. nov.]. Pieejams: <https://eca.state.gov/files/bureau/the-world-knows-latvia-by....pdf>
- XX gs. 90. gadu vides reālijas un jauniešiem būtiskais Jāņa Joņeva un Kristīnes Želves darbos. XX gs. 90. gadu sākums televīzijas raidījumā, sk. *Atgriešanās Eiropā (1991–1993)* [tiešsaiste]. 2009. g. [skatīts 2019. g. 16. nov.]. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=nsNlLpDIGa0> Jaunā Rīgas teātra aktieru runātie stāsti par cilvēkiem 21. gadsimta sākumā, viņu dzīves pieredzi un ilgām, sk. *Latviešu stāsti* [tiešsaiste]. 2014.–2015. g. [skatīts 2020. g. 8. apr.]. Pieejams: <https://lr1.lsm.lv/lv/tema/latviesu-stasti.b169/> XXI gs. *lietas*, par kurām būs nostalgiskas atmiņas. Skolēni rada un rāda pašu veidotos videokadrus, samontē tos klases filmā.
- Spēja saredzēt, radīt neparastus tēlus un stāstus noteikta laika reāliju fonā. Skolēni portretē tēlus XXI gs. fona notikumiem. Iedvesmai: iepriekš minētie *Latviešu stāsti*.
- Ētiskās vērtības Jura Neikena stāstā *Bāris*. Bērna audzināšanas izpratnes analīze. Skolēni izveido tādu faktoru/darbību piramīdu, kura palīdzētu izaugt ētiski un sociāli atbildīgai personībai. Ranžē, pēc skolēnu domām, nozīmīgākos labas audzināšanas faktorus. Noskaidro un argumentēti diskutē par iedzimtības nozīmi personības attīstībā.
- Pieaugšana un tās sociālais konteksts Noras Ikstenas romānā *Mātes piens*. Skolēns raksta jaunrades darbu – dažas dienasgrāmatas lappuses XXI gs. jaunieša pieaugšanas pieredzes kontekstā.
- Psiholoģiski ētiskie meklējumi Fjodora Dostojevskas romānā *Noziegums un sods*. Ļauna darītāja, slepkavas ētiskā problemātika. Raskolņikova rīcības motivatori. Soda problemātika, nāvessoda aktualitāte. Noskaidro nāvessoda tiesisko regulējumu Latvijā, salīdzina to ar regulējumu citās valstīs. Izmantojot mediju materiālus, analizē ieguvumus un riskus. Var intervēt tiesību speciālistus. Skolēni analizē sirdsapziņas izpausmes un to atveidi Raskolņikova izjūtās. Emocionālie tuvplāni un cietuma vides raksturojums Mairas Asares darbā *Sieviešu zona*. Nāvessoda problemātika, sk. Gruzīņš, P. *Nāvessods: gan par, gan pret* [tiešsaiste]. 2016. g. 9. aug. [skatīts 2019. g. 16. nov.]. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/269040-navessods-gan-par-gan-pret/> Varoņa dvēseles dziņu salīdzinājums izvēlēto romantisma un reālisma virziena autoru literārajos darbos.

- Skolēni atrod piemērus, kur reālisma virzienam piekritīgu darbu autori bijuši sabiedriski aktīvi, gribot ieviest noteiktus uzlabojumus vai palīdzot konkrētiem cilvēkiem sasniegt mērķus, kuru īstenošana būtu nozīmīga vismaz daļai sabiedrības. Izveido prezentāciju, infografiku vai citu audiovizuālu darbu. Izvēlas vienu personību un, tās uzskatus ietverot, sagatavo uzrunu/videouzrunu saviem laikabiedriem. Izcilu publisku runu piemēri vērojami, piem., N. Mandelas, V. Čērčila, Dž. F. Kenedija, M. Gandija, M. L. Kinga sniegumā. Ieskats Latvijas Valsts prezidentes V. Vīķes-Freibergas uzrunā Rīgas astoņsimtgadei veltītajos dziesmu svētkos, sk. *Vairas runa* [tiešsaiste]. 2001. g. [skatīts 2019. g. 16. nov.]. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=5oHTleE-O1w>
- Skolēns uzzīmē laika līniju, kurā atzīmēts to autoru dzīveslaiks, kuru darbus/to fragmentus viņš lasījis. Papildina laika līniju ar svarīgākajiem attiecīgā laika notikumiem sabiedrībā un kultūrā. Atzīmē arī mūsdienās būtisko.
- Var veidot arī Latvijas/Eiropas/pasaules karti, kurā atzīmē iepazīto rakstnieku dzīvesvietas u. c. nozīmīgas vietas. Šos darbus var izpildīt arī digitāli, pievienojot audiovizuālo materiālu un padarot tos interaktīvus.
- Reālisma aktualitāte. Skolēns rada vizuālu darbu (videodarbu, albumu, kolāžu u. tml.), kurā kāda lasītā literārā darba tēli dzīvotu mūsdienās. Kas to dzīvesvidē, darbībā, uzskatos būtu mainījies? Pamato savu izvēli. Ieteicams darbā izmantot citātus. Ieteicams arī izmantot mūzikas u. c. izteiksmes līdzekļus.

1. Antīkais literatūrā	2. Viduslaiki literatūrā	3. Renesanse literatūrā	4. Klasicisms literatūrā	5. Romantisms literatūrā	6. Reālisms literatūrā	7. Modernisms literatūrā	8. Postmodernisms un laikmetīgās literatūras aktualitātes
------------------------------	--------------------------------	-------------------------------	--------------------------------	--------------------------------	------------------------------	--------------------------------	---

7. Modernisms literatūrā. Jaunas formas un satura meklējumi un eksperimenti literatūrā.

Ieteicamais laiks temata apguvei: 34 mācību stundas.

Temata apguves mērķis: analizējot novatoriskus izteiksmes meklējumus un novērtējot modernisma vēstījuma veidojuma izpausmju dažādību un unikalitāti, izprast laikmeta ietekmi literatūrā un individuālā stila veidošanā, skaidrot dažādas modernisma tipu kultūras atsauces laikmetīgajā literatūrā, izmantojot mākslas piemērus un savu pieredzi, diskutēt par jaunu tipu rašanos un laikmetīgās kultūras formu daudzveidību.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
• Modernisma laikmetu un sabiedrību raksturo novatoriski un eksperimentāli izteiksmes meklējumi un tradicionālās rakstības veida noliegums, modernisma virzienu specifiskās kultūras pazīmes radoši tiek izteiktas dažādos mākslas veidos. (VSK.K.Li.1.) • Modernisma kultūras procesi un mākslas darbi noliedz vai transformē iepriekšējo laikmetu sabiedrības vērtības, izvirzot katram modernisma virzienam īpaši raksturīgas idejas un vērtības, kuras nosaka laikmeta vēsturiskais un sociālais fons, modernisma mākslas darbi veido intelektuālo, estētisko un emocionālo pieredzi. (VSK.K.Li.2.) • Radošajā procesā, iedvesmojoties no modernisma kultūras konteksta un sabiedrības vajadzībām, paplašinās kultūras pieredze, rodas jaunas idejas un inovācijas. (VSK.K.Li.3.) • Modernisma literatūras idejas un daudzveidīgie eksperimenti ar tekstu ietekmējuši sabiedrisko domu un kultūras procesus laikmetīgajā mākslā, modernisma mākslas darbiem ir mākslinieciska, sociāla un ekonomiska vērtība. (VSK.K.Li.4.)	• Iepazīst dažādu modernisma virzienu – impresionisma, sirreālisma, ekspresionisma, eksistenciālisma u. c. – vēstījuma veidošanas paņēmienus, paustās idejas un spilgtākos pārstāvjus. (K.O.1.1.) • Salīdzina modernismam raksturīgās pazīmes dažādos mākslas darbos (vizuālos, audiālos, muzikālos, literāros, skatuviskos, starpdisciplināros). Izmanto savu pieredzi, ar mākslas piemēriem skaidrojot modernisma literatūras atsaucē laikmetīgajā mākslā. Novērtē un pieņem sev atšķirīgu viedokli zīmju un simbolu interpretācijā. (K.O.1.1.) • Salīdzina un interpretē dažādiem literatūras veidiem un žanriem raksturīgo modernisma literatūrā. Laikmetīgas dzejas, prozas, dramaturģijas darba radīšanai mērķtiecīgi izmanto sižetiski kompozicionālos un vēstījumu veidojošos aspektus, daudzveidīgus izteiksmes līdzekļus – valodiskos (piem., aliterāciju, asonansi) un ritmu veidojošos elementus (piem., atskaņas, pantmēru) –, izprotot mijiedarbes procesu literatūrā un individuālā stila veidošanā. (K.O.1.9.) • Izvēlas un vērtē literāros darbus saskaņā ar lasītāja mērķi – būt lietpratējam, jaunradītājam un producentam –, lai apzināti veidotu savu estētisko gaumi. (K.O.1.10.) • Vērtē klātienē piedzīvotos vai dokumentētus (video, audio, apraksti) kultūras notikumus pēc mērķtiecīgi izvēlētiem kritērijiem. Individuāli kritiski reflektē par savu kultūras pieredzi un iedvesmu jaunradei. Grupā diskutē par māksliniecisko, intelektuālo un emocionālo pieredzi. (K.O.2.1.) • Raksturo dažādu mākslas veidu izteiksmes līdzekļu izmantošanu vienā mākslas darbā/kultūras notikumā, novērtē starpdisciplināru mākslas un kultūras notikumu laikmetīgas izpausmes, reflektē par to satura un formas māksliniecisko iedarbību. (K.O.2.2.) • Salīdzina un interpretē tipoloģiski līdzīgus, bet dažādos vēsturiskos periodos tapušus mākslas darbus (vizuālajā mākslā, audiovizuālajā mākslā, arhitektūrā, mūzikā, literatūrā, teātra mākslā). Nosaka, kā tajos atspoguļotas konkrētās sabiedrības vērtības. Diskutē par jaunu tipu rašanos un laikmetīgās kultūras formu daudzveidību. (K.O.2.6.) • Analizē savu kā mākslas darba uztvērēja (skatītāja, klausītāja, lasītāja), kultūras un sabiedriskos procesos iesaistīta dalībnieka pieredzi personīgi nozīmīgas vērtību sistēmas veidošanā. Sarunā ar vienaudžiem prot pamatot savu viedokli par kultūras un mākslas nozīmi katra personībā. (K.O.2.8.) • Īsteno radošu projektu (piem., mākslas akciju, koncertprojektu, literāru jaunrades darbu, skatuvisku priekšnesumu, performanci), lai uzlabotu dzīves kvalitāti, veidotu estētisku vidi, paustu savu nostāju un risinātu sabiedrībai svarīgus jautājumus. Radošo procesu dokumentē, analizē, prezentē un par to reflektē. (K.O.3.1.) • Analizējot un novērtējot kultūras izpausmes un mākslas darbus, izvēlas un prasmīgi izmanto noteiktam mākslas veidam piemērotas analīzes metodes. Lieto tās savas un citu vienaudžu māksliniecisku pašizpaušmju vērtēšanai. (K.O.3.2.) • Uzskatāmi un pārliecinoši prezentē savu radošo vai pētniecības darbu, izvēloties un pielāgojot uzstāšanās saturu, formu un izpildījumu situācijai un auditorijai, piedāvājot izsvērtu savu izvēļu/apgalvojumu pamatojumu. Sadarbojas ar auditoriju, analizējot un diskutējot par sava darba rezultātu un pieņemot atšķirīgus viedokļus. (K.O.3.10.) • Patstāvīgi spriež par kultūras procesiem un mākslas darbiem (vizuālajiem, audiālajiem, audiovizuālajiem, literārajiem, skatuves, starpdisciplinārajiem), lai salīdzinātu sava laikmeta kultūras un mākslas procesus, to māksliniecisko potenciālu un nozīmi sabiedrības vērtību veidošanā un prezentēšanā. Saskata mākslas, kultūras un citu cilvēka dzīves jomu (zinātņu, politikas, sadzīves, reliģijas) kopsakarības konkrētos kultūrvēsturiskos periodos un mūsdienās un diskutē par tām. (K.O.4.1.)

Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
• Veido viena autora liriskā es sociālā tīkla profilu, analizē dzejoļos izmantotos valodiskos līdzekļus un kultūras zīmes. (K.O.1.9.) • Uzstājas ar dzejas lasījumu, veidojot dzejas kompozīciju vai attēlo etīdē lugas epizodi, atklājot eksistenciālisma idejas. (K.O.3.1.) • Sadarbojoties grupā, veido radio iestudējuma fragmentu, adaptējot kādu no iepazītajiem darbiem vai rada savām izjūtām atbilstošu jaunrades darbu. (K.O.3.10.) • Rada jaunrades darbu, iedvesmojoties no kāda modernisma literatūras stila tendencēm, un eksperimentē ar vārdu un izteiksmes līdzekļiem. (K.O.3.10.)	• Attīsta ieradumu pilnveidot izpratni par sev un citiem būtiskām dzīves un mākslas vērtībām, lasot daudzveidīgus literārus darbus. (Tikums – atbildība; vērtība – kultūra) • Attīsta ieradumu apzināti pilnveidot savu emocionālo pasauli, lasot un interpretējot literārus darbus. (Tikums – atbildība; vērtība – kultūra) • Attīsta ieradumu būt zinošam, kulturālam un intelektuāli atvērtam, lasot dažādu kultūras laikmetu literāros tekstus, saskatot un salīdzinot citu laikmetu kultūras zīmes laikmetīgajā literatūrā, apzinoties tulkota literāra darba specifiku. (Tikums – gudrība; vērtība – kultūra) • Attīsta prasmi saskatīt literāra darba māksliniecisko vērtību, izprotot augstvērtīgas literatūras nozīmi, daudzveidīgi interpretējot izlasītās grāmatas vai jaunrades procesus. (Tikums – gudrība; vērtība – kultūra) • Attīsta prasmi darboties ar literārajiem darbiem un papildu tekstiem, izmantojot bibliotēku un citus nepieciešamos (arī digitālos) resursus. (Tikums – gudrība; vērtība – kultūra) • Attīsta ieradumu analizēt literāru darbu, pētot tēlus, ideju, sižeta u. c. elementus, literatūras specifiskos izteiksmes līdzekļus un paņēmienus, veidus un žanrus, raksturojot satura un formas vienotību. (Tikums – gudrība; vērtība – kultūra) • Attīsta ieradumu saskatīt literāra darba atšķirību no citiem mākslas darbiem, salīdzinot, analizējot un interpretējot dažādu mākslas veidu izteiksmes līdzekļus. (Tikums – gudrība; vērtība – kultūra) • Attīsta ieradumu nebaidīties kļūdīties un izmēģināt dažādas pieejas, izvērtējot sava radošā literārā darba procesu un rezultātu, uzklusot dažādus viedokļus un izsakot argumentētu vērtējumu citiem. (Tikums – drosme; vērtība – brīvība) • Attīsta ieradumu brīvi un patstāvīgi izkopt savas radošās prasmes, ar izpratni lietojot autortiesību dažādos aspektus. (Tikums – drosme; vērtība – brīvība)
Jēdzieni: modernisms, modernisma virzieni – impresionisms, simbolisms, eksistenciālisms, ekspresionisms – , neglītuma un bezjēdzības estētiskā kategorija, objektīvais laiks, subjektīvais laiks, trimda.	

Temata apguves norise

Pēta modernisma pazīmes un izpausmju daudzveidību.	- Iepazīst teorētisko literatūru par modernismu, modernisma idejiskajiem iedvesmotājiem. Sadarbojoties meklē, atlasa un sistematizē informāciju par modernismam raksturīgām iezīmēm un cilvēka interpretāciju literatūrā. - Veido modernā cilvēka tēla kolāžu. Saskata un raksturo dažādu sevis meklēšanas un apliecināšanas ceļus latviešu literatūrā. - Iepazīst modernisma aizsācēja Šarla Bodlēra dzeju, pievēršot uzmanību neglītā estetizācijai un liriskā es bezjēdzības uztverei krājumā <i>Launuma puķes</i>. - Meklē neglītā piemērus dažādos mākslas veidos, kuri šokējuši vai šokē sabiedrību.
Pēta laika un vietas kategorijas un valodas izteiksmes līdzekļus dzejā.	- Salīdzina poētisko realitāti dzejā (piem., Parīzes un Rīgas redzējums Šarla Bodlēra un Aleksandra Čaka dzejā, interpretējot pilsētvides tēlus). - Pēta negaidītas stilistikas, mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu savdabību A. Čaka literārajos darbos. - Rada neparastu salīdzinājumu, metaforu u. c. dzejā iepazīto tēlainās izteiksmes līdzekļu piemērus, raksturojot pilsētvidi (apkārtējo vidi).
Pēta vietas un laika kategorijas un valodas izteiksmes līdzekļus prozā.	- Iepazīst apziņas plūsmas paņēmieni, pētot literātu, piemēram, V. Vulfas, A. Bela, A. Neiburgas u. c., darbu fragmentus. - Izprot objektīvā un subjektīvā laika jēdzienu un saskata tos modernisma literatūrā, piem., J. Akuratera stāstā <i>Degošā sala</i>. - Salīdzina, kā modernisma literatūrā ietvertās idejas par cilvēka jūtu pasaules un sadzīves pretrunām atklājas K. Hamsuna un J. Akuratera prozā. - Reflektē par literārajos darbos un to fragmentos interpretēto mīlestības motīvu – mīlestības neiespējamība un likteņa neizbēgamība, piem., J. Jaunsudrabiņa triloģijā <i>Aija</i> vai romānā <i>Jaunsaimnieks un velns</i>. - Pēta cilvēka psiholoģisko stāvokļu (bailes, dusmas, sajūsma) raksturojumu, dažādu jūtu (mīlestība, naidis) izpausmes, kas atklāj tēla iekšējās pretrunas, nespēju rast kompromisu ar sabiedrībā pieņemtajām normām (piemēram, G. Repše <i>Retināts gaiss</i>, S. Košeļeva <i>Vientulības ministrija</i>, N. Ikstena <i>Mīlestība</i>).
Padziļināti izpēta vienu modernisma literāro virzienu/tendenci.	- Vienojas par literāro virzienu vai tendenci, kura tiks izpētīta padziļināti. - Prognozē, ko iespējams sagaidīt no literāra darba, ja zināms, ka tas atbilst, piemēram, sirreālismam. - Izmantojot informāciju plašsaziņas līdzekļos, skolēni noskaidro, kā sirreālisma filozofija saistīta ar Z. Freida, F. Ničes, A. Bergsona, K. Junga pētījumiem. - Eksperimentē ar vārdu pēc iepazīšanās ar A. Bretona <i>Sirreālisma manifestu</i>. - Literārā darba izvērtēšanā izmanto paša izvēlēto racionālu vai asociatīvu pieeju. - Lasa virzienam, piemēram, sirreālismam atbilstošu darbu (piem., L. Stumbres īslugu cikla lugas) un novērtē virziena pazīmes tajā. - Izvērtē literāra darba uztveres pozīciju – radoša vai racionāla pieeja – priekšrocības un trūkumus.
Padziļināti izpēta viena modernisma autora daiļrades stila īpatnības.	- Izvēlas no piedāvātā saraksta darbu (20. gs. "atslēgas" autoru darbi, Nobela prēmijas laureātu darbi), lasa pilna apjoma darbu, veidojot lasītāja iespaidu/pieredzes stāsta dienasgrāmatu. - Reflektē klasē par gūtajiem emocionālajiem un pārdomu iespaidiem. - Izvērtē modernisma iezīmes lasītāja darbā. - Raksta viedokli par vēl pilnībā neizlasītu darbu, vērtējot savu lasītāja pieredzi. - Lasa konkrēta autora darbu un turpina pētīt savu darba lasītāja pieredzi. Balstoties uz iepazīto teksta apjomu, argumentēti apstiprina vai apšaubā cita lasītāja – literatūrpētnieka – izteiktos apgalvojumus. - Izvēlas vienu literatūrpētnieka tēzi savam pārdomu darbam. - Rezumē savu lasītāja pieredzes izpēti gaitu; apstiprinot vai noliedzot argumentē apgalvojumu tēzē.

Pēta eksistenciālisma virzienam raksturīgus darbus un emigranta tēlu literatūrā.	• Iepazīstas ar eksistenciālisma virzienam raksturīgiem darbiem, salīdzina izlasītos darbus tematiski un stilistiski eksistenciālisma filozofijas kontekstā, veido literāras piezīmes par izrakstītajām atziņām. • Raksturo emigranta tēlu pasaules (Ē. M. Remarks) un latviešu literatūrā (G. Janovskis <i>Sōla</i>, T. Ķīķauka <i>Putni</i> u. c.). • Interpretē liriskā es tēlu (A. Egliša vai G. Saliņa, vai cita autora) dzejā, veido viena autora liriskā es sociālā tīkla profilu, analizē dzejoļos izmantotos valodiskos līdzekļus, kultūras zīmes. • Uztājas ar dzejas lasījumu, veidojot dzejas kompozīciju. • Lasa vienu M. Ziverta kamerlugu (piem., <i>Pēdējā laiva</i>, <i>Tvans</i>). Saskata lugas iespējas tēla un idejas interpretācijā. Attēlo etīdē kādu lugas epizodi, atklājot eksistenciālisma idejas.
Pēta modernisma darbu motīvus mūsdienu literatūrā un radoši interpretē gūtos iespaidus un lasītāja pieredzi.	• Pēta viena motīva, piemēram, Pēra Ginta motīva, attīstību latviešu autoru dzejā, dzejprozā u. c. mākslās. Interpretāciju un tā kontinuitāti analizē laikmeta kontekstā – atrod literārajā darbā gan laikmetam būtisko, gan pierāda literārā darba (mākslas darba) vērtību neatkarīgi no laikmetam raksturīgām norisēm. • Sadarbojoties grupā, veido radio iestudējuma fragmentu, adaptējot kādu no iepazītajiem darbiem vai rada savām izjūtām atbilstošu jaunrades darbu. • Raksta atsauksmi par citu paveikto.

Mācību līdzekļi

Skola2030 mācību līdzeklis

Mācību materiāli

Akuraters, J. *Kalpa zēna vasara. Degošā sala*. Rīga : Zvaigzne ABC, 1996. 115 lpp. ISBN 9984042596

Bels, A. *Saucēja balss*. Rīga : Jumava, 2004. 185 lpp. ISBN 9984058026

Bodlērs, Š. *Launuma puķes*. Rīga : Zvaigzne ABC, 2013. 246 lpp. ISBN 9789934025259

Bretons, A. *Sirreālisma manifests*. 1924. *Karogs*, Nr. 12., 1990.

Bulgakovs, M. *Meistars un Margarita*. Tulk. Ojārs Vācietis. Rīga : Jumava, 2015. 431. lpp. ISBN 9789934118449

Burima, M. *Modernisma koncepti 20. gadsimta sākuma latviešu literatūrā*. Rīga : LU Literatūras, folkloras un mākslas institūts, 2011. 326 lpp. ISBN 9789934820908

Čaks, A. *Mana paradīze*. No: *Kopoti raksti*. 1. sēj. Sast. V. Rūmnieks. Rīga : Zinātne, 1991, 135.–293. lpp. ISBN 5796602675

Eko, U. *Neglituma vēsture*. Rīga : Jāņa Rozes apgāds, 2008. 450 lpp. ISBN 9984232874

Elksne, Ā. *Vēstules tālajai zvaigznei*. Rīga : Liesma, 1978. 57 lpp.

Eglītis, A. *Mīlestība, dzīvība, mūžība*. Rīga : Zvaigzne ABC, 2020. 207 lpp. ISBN 9789934081286

Grots, J. *Vēstules Solveigai*. Lībeka : Kursas, 1950. 62 lpp.

Hamsuns, K. *Pāns*. Rīga : Valters un Rapa, 2008. 211 lpp. ISBN 998480531X

Hamsuns, K. *Viktorija*. Rīga : Grāmatu draugs, 1952. 128 lpp.

Ibsens, H. *Pērs Gints*. Rīga : Zvaigzne ABC, 2017. 253 lpp. ISBN 9789934066306

Ikstena, N. *Mīlestība*. Rīga : Dienas Grāmata, 2019. 216 lpp. ISBN 9789934546884

Ivbulis, V. *Uz kurieni, literatūras teorija?* Rīga : LU, 1995. 286 lpp.

Janovskis, G. *Sōla*. Rīga : Zvaigzne ABC, 2019. 208 lpp. ISBN 9789934081224

Kamī, A. *Svešinieks. Mēris*. Rīga : Zvaigzne, 1989. 289 lpp. ISBN 5405001546

Kolmane, I. d/f *Pasaules Nepasaule*. Rīga : Studija "Deviņi", 2001.

Košeleja, S. *Vientulības ministrija*. Rīga : Zvaigzne ABC, 2019. 112 lpp. ISBN 978 9934083280

Krekle, M. *Mīlestības skartie*. Rīga : Lauku Avīze, 2010. 287 lpp. ISBN 9984827763

Kuzmins, S. *Pilsētas šamaņi*. Rīga : Dienas Grāmata, 2016. 168 lpp. ISBN 9789934536167

Ķezbere, E. *Vēstules Pēram Gintam*. Lībeka : J. Šīna apgāds, 1949. 73 lpp.

- Ķīkauka, T. *Putni*. Kopenhāgena : Imanta, 1969. 124 lpp.
- Lācītis, V. *Stroika ar skatu uz Londonu*. Rīga : Mansards, 2010. 197 lpp. ISBN 9789984812649
- Latviešu rakstnieku portreti. Trimdas rakstnieki*. Atb. red. Hausmanis, V. Rīga : Zinātne, 1995. 2. izd. 146 lpp. ISBN 5796610414
- Mauriņa, Z. *Modernisti un viņu abstraktie radījumi*. No: *Dzejnieku uzdevums mūsdienās*. Rīga : Zvaigzne ABC, 1997. 117 lpp. ISBN 9984048829
- Muktupāvela, L. *Šampinjonu derība*. Rīga : Daugava, 2002. 369 lpp. ISBN 9984644901
- Neiburga, S. *Stum, stum*. Rīga : Valters un Rapa. 2004. 246 lpp. ISBN 9984768090
- Radzobe, S. *"Kosmopolītu lieta" un Aleksandrs Čaks*. Rīga : LU, 2017. 208 lpp. ISBN 9789934182457
- Remarks, Ē. M. *Triumfa arka*. Rīga : Liesma, 1983. 426 lpp.
- Repše, G. *Retināts gaiss*. Rīga : Dienas Grāmata, 2019. 203 lpp. ISBN 9789934546969
- Rožkalne, A. *Palma vējā*. Rīga : Pētergailis, 1998. 156 lpp. ISBN 9984504670
- Saliņš, G. *Satiksīties Miglas krogā pie Melnās saules*. Rīga : Preses nams, 1993. 168 lpp. ISBN 9984-00-036-2
- Stumbre, L. *Kronis. Deviņas īsas lugas*. Rīga : AGB, 2000. 528 lpp. ISBN 9984663272
- Šķipsna, I. *Puse patiesības un citi stāsti*. Rīga : Zvaigzne ABC, 2019. 188 lpp. ISBN 9789934081262
- Tabūns, B. *Modernisma virzieni latviešu literatūrā*. Rīga : Zinātne, 2003. 184 lpp. ISBN 9984698696
- Tomašs, J. *Melnie darba cimdi*. Rīga : Pētergailis, 64 lpp. ISBN 9789984334332
- Veira, E. *Telpa bez ūdens jeb pelēkie fraktāļi* (absurda drāma pēc Kamī Mēris motīviem; studentu filma). Rīga : Studija: Latvijas Kultūras akadēmija, 2016.
- Vērdiņš, K. *Vēstules Solveigai*. No: *Es: dzejoļi 2004–2008*. Rīga : Neputns, 2008. 103 lpp. ISBN 9789984807188
- Viguls, A. *Grāmata*. Rīga : Orbīta, 2018. 110 lpp. ISBN 9789934875304
- Viļķina, L. *100 mūsu laikmeta rakstnieki*. Rīga : Zvaigzne ABC, 2003. 222 lpp. ISBN 9984225879
- Vulfa, V. *Deloveja kundze*. Rīga : Atēna, 2006. 175 lpp. ISBN 9984342085
- Zariņš, G. *Stāsti*. Rīga : Zvaigzne ABC, 2005. 100 lpp. ISBN 9984363678
- Ziverts, M. *Kamerlugas*. Rīga : Zinātne, 1989. 535 lpp. ISBN 5796602853
- Aija pēc Jaunsudrabiņa*. Regnāra Vaivara iestudējums Dailes teātrī. TV24 [tiešsaiste]. 2010. g. [skatīts 2019. g. 16. nov.]. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=S-j88BSelU4>
- Ibsens, H. *Pērs Gints* Nacionālajā teātrī. Rīta panorāma [tiešsaiste]. 2016. g. [skatīts 2019. g. 16. nov.]. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=HFo6NjVjZKI>
- Ibsens, H. *Pērs Gints*, animācijas filma ar subtitriem latviešu valodā. Mana filmu studija [tiešsaiste]. 1979. g. [skatīts 2019. g. 16. nov.] Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=oUGrpN21qkQ>
- Jaunsudrabiņš, J. *Aija*. Letonika.lv [tiešsaiste]. b. g. [skatīts 2019. g. 16. nov.]. Pieejams: <https://www.letonika.lv/literatura/Reader.aspx?r=263>
- Jaunsudrabiņš, J. *Jaunsaimnieks un velns*. Letonika.lv [tiešsaiste]. b. g. [skatīts 2019. g. 16. nov.]. Pieejams: <https://www.letonika.lv/literatura/Reader.aspx?r=292>
- Ostups, A. *Bodlēja lasīšanas politika*. Satori [tiešsaiste]. 2013. g. [skatīts 2019. g. 16. nov.]. Pieejams: <http://www.satori.lv/article/bodlera-lasisanas-politika>
- Pilsēta mūsdienās*. Dokumentālā fotogrāfija. Ģ. Raģelis [tiešsaiste]. b. g. [skatīts 2019. g. 16. nov.]. Pieejams: <http://www.girtsragelis.lv/tag/pilsetas-piezimes/>
- Stumbre, L. *Cikls Stopētāji*. LR arhīvs [tiešsaiste]. 2017. g. Pieejams: <https://latvijasradio.lsm.lv/lv/lr/>
- Taurens, J. *Kad krāsas zaudēs spožumu, acs ies skatīties uz ausi. SIRREĀLISMA GRAMATIKA*. Studija.lv [tiešsaiste]. 2001. g. [skatīts 2019. gada 15. nov.]. Pieejams: <http://studija.lv/?parent=1840>
- Tifentāle, A. *Sirreālisms kā fotomākslas 'tēvs' un 'māte'* [tiešsaiste]. 2010. g. [skatīts 2019. gada 15. nov.]. Pieejams: <http://www.delfi.lv/kultura/news/art/alise-tifentale-sirrealisms-ka-fotomakslas-tevs-un-mate.d?id=30180913>

Starppriekšmetu saikne

Latviešu valoda	Mākslinieciskās izteiksmes līdzekļi, dzejas valodas tēlainība; stilistika, daiļliteratūras stilistika, rakstnieks un valoda viņa literārajos darbos, rakstnieka individuālais stils. Termini, leksika – laikmeta atspoguļotāja, vārda nozīmes veidošanās konkrētā kontekstā, valodas funkcionālie stili, valoda sociālajos tīklos, publiska runa, argumentācija, atsauksme, eseja, pārspriedums.
Kultūras pamati, Kultūra un māksla I (vizuālā māksla), Kultūra un māksla I (mūzika), Kultūra un māksla I (teātra māksla)	Modernisms vizuālajā māksla. Modernisms mūzikā. Lugas fragmenta atveidojums teātra mākslas formā.
Sociālās un pilsoniskās mācību jomas pamatkursi	20. gs. nozīmīgākie vēstures notikumi.

Metodiskais komentārs

Saturs	Temata apguvē svarīgi gūt priekšstatu par modernisma literatūrai raksturīgām iezīmēm, pētīt daiļdarbu paraugus, salīdzināt tos ar citu mākslas veidu darbiem un radoši izmēģināt idejas. Skolotājas var brīvi izvēlēties, vai aplūkot visas modernisma literatūras izpausmes vai iedziļināties atsevišķos modernisma virzienos, kuri vairāk raksturīgi latviešu literatūrā. Ir dažādas iespējas šī temata realizācijā – var aplūkojamus aspektus izvēlēties kopīgi, var izmantot jau piedāvāto shēmu, var ļaut katram skolēnam veikt izvēli. Pētniecībai ieteicams izvēlēties dažādu autoru (U. Eko, H. Kortasārs, Dž. Faulzs, S. Rušdī, P. Hēgs, G. Markess, P. Zīskinds, G. Grass, Č. Palanjuks, E. Borhess u. c.) literāros darbus. Ja izpētei tiek izvēlēts sirreālisms, noderīgi ir tādi autori kā I. Šķipsna, J. Einfelds, T. Ķīkauka, V. Sņķere, E. Raups, L. Stumbre u. c. Svarīgi ir sekot literatūras aktualitātēm un savlaicīgi reaģēt uz tiem jaunākajiem literārajiem darbiem, kas atspoguļo kādu būtisku tendenci, piedāvā citu skatījumu vai eksperimentē ar vārdu, izteiksmes līdzekļiem vai teksta kompozīciju.
Caurviju prasmes	Šajā tematā aktualizētas šādas caurviju prasmes: digitālā pratība, sadarbība, kritiskā domāšana un problēmrisināšana; jaunrade un uzņēmējspēja; pašvadīta mācīšanās.

Papildu iespējas

Līdztekus modernisma virzienu izziņai literatūrā noskaidro un veido modernisma sienu vai citu objektu vai sadarbībā ar citu mācību priekšmetu skolotājiem (filozofijas, psiholoģijas, fizikas, vizuālās mākslas u. c.) rada digitālu darbu, kurā atklāj jaunā gadsimta vientuļības traģisma dominanti, Frīdriha Ničes pārcilvēka ideju, Zīgmunda Freida psihoanalīzes teorijas pamataspektus, relativitātes teoriju, iepazīst zināmākās modernisma personības vizuālajā mākslā un viņu darbus: Klodu Monē (impresionisms), Pablo Pikaso (kubisms), Gustavu Klimtu (simbolisms), Salvadoru Dalī (sirreālisms), Anrī Matīsu (fovisms), Edvardu Munku (ekspresionisms) u. c. Izveido pasaules/Eiropas karti un norāda vietas, kur atrodas modernisma mākslinieku ievērojamākie darbi/rakstnieku muzeji u. c. objekti. Var veidot kultūras tūrisma maršrutu/projektu un, iespējams, to pat īstenot.

Pēta “jaunā cilvēka” tēlu Š. Bodlēra un A. Čaka dzejā un A. Eglīša prozā, saskata līdzības E. A. Po un Š. Bodlēra literāro darbu manifestācijā.

Skolēni var izvēlēties dažādus aspektus izpētei, piemēram, krāsu izmantojuma tendences XX gs. sākuma agrīnā modernisma izteiksmē rakstošo autoru darbos. Ieteicams izmantot Jāņa Jaunsudrabiņa tēlojumu krājumu *Kolorēti zīmējumi*. Sasaistot romantisma un modernisma virzienu, var salīdzināt krāsu izmantojumu F. Bārdas lirikā un dabas tēlojumos un J. Jaunsudrabiņa triloģijā *Aija*.

Aplūko literārus darbus un autoru likteņus varas sabiedrībā. Diskutē par tematu *Radīt vai klusēt. Mākslinieks varas sabiedrībā*. Aplūko, piemēram, M. Bulgakova romānu *Meistars un Margarita* (atsauces uz F. Ermleres romānu *Meistarstīķis* sērijā *Rīgas detektīvs*; M. Čaklā dzeju, G. Priedes lugu *Trīspadsmitā*, R. Kalniņa s/f *Elpojiet dziļi*). Pēta sižeta līnijas romānā. Sistematizē informāciju par romāna ietekmi un refleksijām pasaules kultūrā. Diskutē par romāna žanra definējumu, vietu pasaules kultūrā. Franču grupa latviešu kultūrā/mākslinieka brīvības jautājums. Skolēni iepazīstas ar darbiem, piemēram, G. Repšes romānu *Ugunszīme*, K. Fridrihsona, G. Repšes *Mala*, L. Stumbres *Maija*. *Cher Ami*. (Franču grupa: *Viņi nekad nerunāja par politiku, tikai par kultūru. Kultūras Rondo*, LR arhīvs.) Atzīmē laika līknē literāro darbu nozīmīgākos notikumus, papildina to ar vēstures un kultūras fona notikumiem. Vērtē idejas spilgtumu dažādos mākslas veidos. Veido infografiku/dokumentālu filmu/filmas fragmentu par mākslinieka izdzīvošanas veidiem, iekļaujot atsauces uz izlasītajiem darbiem.

Latviešu literātu un mākslinieku modernistu grupa *Elles ķēķis*. Skolēni iepazīstas ar literārajiem darbiem. Veido tekstuālu un vizuālu izstādi/pastkaršu komplektu par tematu *Lielpilsēta dažādu laiku latviešu dzejā*.

Lasa I. Ziedoņa *Epifānijas* un dzejprozu (K. Vērdiņš, I. Ābele, A. Ostups, L. Zolnerovičs u. c.). Skolēni veido filozofisku/ironisku/paradoksu epifāniju atziņu krājumu, raksta tam priekšvārdu, noformē to, publicē un vērtē to. Skolēni veic mini pētījumu par mūsdienu autoru dzejprozas iezīmēm.

Skolēni analizē literāru/a darbu/darba fragmentu, veic pētniecisku darbu par kādu literāru parādību dažādos kultūras laikmetos. Piemēram, holokausta tematika (M. Ziverts *Pēdējā laiva*/Ē. Vilks *Pusnakts stundā*/M. Bērziņš *Svina garša*, A. Ezergailis *Holokausts vācu okupētajā Latvijā 1941–1944*, D. Šimanis s/f *Puika ar suni*/I. Zandere *Puika ar suni. Stāsts par nosargātu noslēpumu* u. c.). Skolēni diskusijā vērtē jēdzienus – cilvēce, atbildība, pienākums, nejaušība – izlasītā/o darba/u kontekstā. Satikšanās vai vientuļība (G. Repše *Septiņi stāsti par mīlu* vai L. Stumbre cikls *Deviņas īsas lugas*, vai A. Kaugera luga *Artis klusē*, *Alise klusē* un J. Valka stāsts *Artis klusē*, *Alise klusē*). Diskusija par satikšanos un nesatikšanos. Iestudē vai veido literāru kolāžu. Trauksme vai miers. Iekļaušanās modernajā pilsētā un jaunas stilistikas meklējumi.

Ieteicams izmantot digitālos resursus, piemēram, klausāmdiskus: V. Lācītis *Strojka ar skatu uz Londonu*, A. Manfelde *Zemnīcas bērni*, *Rakstnieks tuvplānā*. Andrejs Eglītis DVD, kā arī V. Kairiša spēlfilmu *Melānijas hronika* un V. Braslas filmu *Aija* u. c.

1. Antīkais literatūrā	2. Viduslaiki literatūrā	3. Renesanse literatūrā	4. Klasicisms literatūrā	5. Romantisms literatūrā	6. Reālisms literatūrā	7. Modernisms literatūrā	8. Postmodernisms un laikmetīgās literatūras aktualitātes
---------------------------------------	---	--	---	---	---------------------------------------	---	--

8. Postmodernisms un laikmetīgās literatūras aktualitātes.

Iepriekšējo kultūras vērtību jaunā dzīve un mākslinieciskās pašizpaušmes daudzveidība.

Ieteicamais laiks temata apguvei: 18 stundas.

Temata apguves mērķis: piedaloties gan radošos, gan pētnieciskos eksperimentos, gūt priekšstatu par aktualitātēm laikmetīgajā – postmodernajā un metamodernajā – 20. gs. beigās un 21. gs. literatūrā, par māksliniecisko izpaušmju daudzveidību, dažādu virzienu koeksistenci, modernisma klātesamību, saskatīt un analizēt šo māksliniecisko sistēmu iezīmes literārajos darbos.

Sasniedzamie rezultāti:

Ziņas	Prasmes
• Laikmetīgo literatūru raksturo dažādu virzienu klātesamība un pārklāšanās, moderno literatūru raksturo specifiskas pazīmes. (VSK.K.Li.1.) • Laikmetīgajā literatūrā tiek atklāta mūsdienu pasaule un tās vērtības, postmoderno un metamoderno literāro darbu iepazīšana veido intelektuālo, estētisko un emocionālo pieredzi. (VSK.K.Li.2.) • Radošajā procesā, pētot postmodernās un metamodernās literatūras vēstījuma īpatnības, paplašinās kultūras pieredze, rodas jaunas idejas un inovācijas. (VSK.K.Li.3.) • Laikmetīgā literatūra atklāj un veido sabiedrības uzskatus par vērtībām, raksturo laikmetu un atklāj šī laikmeta nozīmīgas problēmas. (VSK.K.Li.4.)	• Salīdzina postmodernās un metamodernās literatūras raksturīgās pazīmes literāros darbos. Skaidro dažādu kultūru atsauces laikmetīgajā mākslā. (K.O.1.1.) • Salīdzina un interpretē postmodernās un metamodernās literatūras žanriem raksturīgo. Laikmetīga darba radīšanai mērķtiecīgi izmanto lasītāja pieredzes laikā apgūto – sižetiski kompozicionālos un vēstījumu veidojošos aspektus, daudzveidīgus izteiksmes līdzekļus, valodiskos un ritmu veidojošos elementus. (K.O.1.9.) • Izvēlas un vērtē literāros darbus saskaņā ar lasītāja mērķi – būt lietpratējam, jaunradītājam un producentam –, lai apzināti veidotu savu estētisko gaumi. (K.O.1.10.) • Salīdzina un interpretē tipoloģiski līdzīgus, bet dažādos vēsturiskos periodos tapušus mākslas darbus. Nosaka, kā tajos atspoguļotas konkrētās sabiedrības vērtības. Diskutē par jaunu tipu rašanos un laikmetīgās kultūras formu daudzveidību. (K.O.2.6.) • Analizē savu kā mākslas darba uztvērēja (skatītāja, klausītāja, lasītāja), kultūras un sabiedriskos procesos iesaistīta dalībnieka pieredzi personīgi nozīmīgu vērtību sistēmas veidošanā. Sarunā ar vienaudžiem prot pamatot savu viedokli par kultūras un mākslas nozīmi katra personībā. (K.O.2.8.) • Analizējot un novērtējot kultūras izpausmes un literārus darbus, izvēlas un prasmīgi izmanto atbilstošu analīzes metodi. (K.O.3.2.) • Pamatojoties uz dzīves un literāro procesu novērojumiem, ģenerē jaunas mākslinieciskas idejas, formulē savu personīgo attieksmi pret sabiedrību un pašam nozīmīgām idejām un procesiem. Izvēlas radošā darba mērķus atbilstoši formulēto ideju nozīmīgumam un īstenošanas iespējām. (K.O.3.4.) • Izvērtē radošā projekta mērķu realizāciju un īstenošanas procesu. Analizē vai modelē, kā šo produktu uztvers citi. (K.O.3.7.) • Radošā projekta vai literāra darba radošā interpretācijā saskata un izvērtē domubiedru grupas un profesionāļu viedokļus par atšķirīgu līdzekļu izmantošanu līdzīgas tematikas darbos, akceptējot dažādus viedokļus. Argumentācijai izmanto avotus, t. sk. tīmekļa resursus, ievērojot atsauču lietošanu un autortiesību normas. (K.O.3.8.) • Prezentē savu darbu, izvēloties un pielāgojot uzstāšanās saturu, formu un izpildījumu situācijai un auditorijai, piedāvājot izvērtu savu izvēlu/apgalvojumu pamatojumu. (K.O.3.10.) • Patstāvīgi spriež par kultūras procesiem un literāriem darbiem, lai salīdzinātu sava laikmeta kultūras un mākslas procesus, to nozīmi sabiedrības vērtību veidošanā. Saskata mākslas, kultūras un citu cilvēku dzīves jomu kopsakarības konkrētos kultūrvēsturiskos periodos un mūsdienās un diskutē par tām. (K.O.4.1.) • Radošā projektā pēta un analizē mākslas valodas iespējas sabiedrības saliedēšanā un iecietības veidošanā mūsdienās, kultūras ietekmi uz sabiedrības procesiem. (K.O.4.3.) • Diskutē par laikmetīgās mākslas iespējām kritiski vērsties pret patērniecības ideoloģiju un tās negatīvajām sekām. (K.O.4.4.)

Komplekss sasniedzamais rezultāts	Ieradumi
• Piedalās daudzveidīgās diskusijās (pēc formas) par postmodernisma un metamodernisma aktuālajām problēmām. (K.O.2.6., K.O.2.8., K.O.4.4.) • Iesaistās pētnieciskos un radošos literāros eksperimentos, atspoguļojot iegūto izpratni par laikmetīgajā literatūrā raksturīgo, gūstot prieku par jaunrades vai pētnieciskā procesa gaitu un rezultātu. (K.O.3.4., K.O.3.9.) • Apkopo savu literāro pieredzi stenda prezentācijā, prezentē un izvērtē to. Uzklauša dažādus viedokļus par savu darbu, argumentēti iesaistās diskusijā par to. (K.O.3.7., K.O.3.8., K.O.3.10., K.O.4.1.)	• Attīsta ieradumu pilnveidot izpratni par sev un citiem būtiskām dzīves un mākslas vērtībām, lasot daudzveidīgus literārus darbus. (Tikums – atbildība; vērtība – kultūra) • Attīsta ieradumu apzināti pilnveidot savu emocionālo pasauli, lasot un interpretējot literārus darbus. (Tikums – līdzietība; vērtības – dzīvība, cilvēka cieņa) • Attīsta prasmi saskatīt literāra darba māksliniecisko vērtību, izprotot augstvērtīgas literatūras nozīmi, daudzveidīgi interpretējot izlasītās grāmatas vai jaunrades procesus. (Tikums – gudrība; vērtība – kultūra) • Veido ieradumu būt ieinteresētam un zinošam lasītājam, patstāvīgi izvēloties un lasot noteiktam mērķim, mācību uzdevumam atbilstošus, pilna apjoma daļlīderliteratūras darbus vai folkloras tekstus. (Tikums – gudrība; vērtība – kultūra) • Attīsta prasmi darboties ar literārajiem darbiem un papildu tekstiem, izmantojot bibliotēku un citus nepieciešamos (arī digitālos) resursus. (Tikums – gudrība; vērtība – kultūra) • Attīsta ieradumu būt zinošam, kulturālam un intelektuāli atvērtam, lasot dažādu kultūras laikmetu literāros tekstus, saskatot un salīdzinot citu laikmetu kultūras zīmes laikmetīgajā literatūrā, apzinoties tulkota literāra darba specifiku. (Tikums – gudrība; vērtības – kultūra, latviešu valoda) • Attīsta ieradumu analizēt literāru darbu, pētot tēlus, ideju, sižeta u. c. elementus, literatūras specifiskos izteiksmes līdzekļus un paņēmienus, veidus un žānrus, raksturojot satura un formas vienotību. (Tikums – gudrība; vērtība – kultūra) • Veido un attīsta ieradumu nebaidīties kļūdīties un izmēģināt dažādas pieejas, izvērtējot sava radošā literārā darba procesu un rezultātu, uzklaušot dažādus viedokļus un izsakot argumentētu vērtējumu citiem. (Tikumi – gudrība, drosme; vērtības – cilvēka cieņa, kultūra)
Jēdzieni: antiutopija, fantāzijas literatūra, hiperteksts, literāri eksperimenti, literatūras aktualitātes, literārās pieredzes kolāža, metamodernisms, postmodernisms, stenda prezentācija, utopija.	

Temata apguves norise

Postmodernisms, metamodernisms – kopīgais un atšķirīgais.	• Iepazīst teorētisko literatūru par postmodernismu, metamodernismu, formulē kopīgās un atšķirīgās pazīmes, veido kolektīvo domu karti uz tāfeles vai klases sienas. • Formulē lielos jautājumus, jēdzienus, kuri raksturo šo māksliniecisko sistēmu literatūru, piemēram, egalitārismu. Diskutē par tiem, atsaucoties uz iepriekš izpētītajiem faktiem un savu pieredzi. • Pēta dažādus mākslas darbus, saskata to raksturojošās pazīmes, apkopo konkrētos vērojumus, nosauc pierādījumus un raksta rezumējumu, kurai mākslinieciskajai sistēmai (postmodernismam, metamodernismam) pieder konkrētais piemērs. • Veido atgādni par postmodernismam un metamodernismam raksturīgo.
Postmodernisma un/ vai metamodernisma literatūras viena darba izpēte.	• Lasa kādu eksperimentālu darbu, piemēram, A. Ozoliņa <i>Dukts</i>, Marģera Zariņa <i>Viltotais Fausts jeb pārlabota un papildināta pavārgrāmata</i>, G. Bereļa <i>Mitomānija</i>, Gundegas Repšes <i>7 stāsti par mīlu</i>, J. Einfelda <i>Mēness bērns</i>, N. Ikstenas <i>Nieki un izpriecās</i>, P. Bankovska <i>Svētā Bokasīna koks</i> u. c. Izvērtē literāro darbu no idejas, sižeta un tēlu veidošanas viedokļa. Formulē mākslinieciskās sistēmas pazīmes, kuras raksturo šo darbu. Salīdzina savus priekšstatus par darbu ar literatūrzinātnieku viedokli. • Patstāvīgi izvēloties lomu – publicists vai rakstnieks –, veic uzdevumu. Raksta publicistisku rakstu par lasīto darbu saturisko un stilistisko savdabību, publicē to. Skolēni eksperimentē radošā darbā, izmantojot atsauces uz lasītiem literārajiem darbiem, noformē to, piemeklējot laikam un idejām atbilstošus laikmetīgās mākslas/mūzikas piemērus. • Argumentēti izvērtē darbus, ievērojot komentāru kultūru, cieņu pret darba veicēju.
Viena literārā žanra izpēte.	• Izvēlas padziļinātai izpētei vienu žanru, piemēram, utopija, antiutopija, fantāzija, fantastika, vai darbu. • Iepazīstas ar interneta enciklopēdijā <i>britannica.com</i> publicēto antiutopiju sarakstu – TOP 10, sk. 10 <i>Devastating Dystopias</i> [tiešsaiste]. b. g. [skatīts 2020. g. 7. apr.]. Pieejams: https://www.britannica.com/list/10-devastating-dystopias • Novērtē savu tulkošanas pieredzi, strādājot ar informāciju, tās tulkošanu. • Meklē, salīdzina un novērtē informāciju par antiutopijas žanru. Izvērtē informācijas ticamību un noderību dažādiem nolūkiem. • Pēta vienu 20. gs. autora, piemēram, J. Zamjatina, utopijas vai antiutopijas darbu. Grupē darbā attēlotos tēlus, saskata līdzības sabiedrībā dažādos vēstures posmos. Raksturo rakstnieka un konkrētā laikmeta varas attiecības, situāciju. • Vērtē darbā attēloto antipasauli. Pamato lasītā darba piederību antiutopijas vai utopijas žanram. • Izvēlas vienu no problēmām un piedāvā iespējamus risinājumus, izmantojot problēmas analīzes sistēmu. Formulē mūsdienu sabiedrības vērtības un anti vērtības. • Eksperimentējot rada mūsdienu tautasdziesmas. • Analizē žanra iezīmes un aktualitāti laikmetīgajā literatūrā, saskata un raksturo laikmetu raksturojošās problēmas un vērtības. • Sadarbojoties veido diskusiju raidījumu par darbā/os saskatītajām problēmām, to aktualitāti, par darba vietu un atspulgiem kultūrā, iekļaujot atsauces uz lasītajiem darbiem. • Piedalās radošā eksperimentā – formulē 10 noteikumus, lai pasaule būtu ideāla. Izmanto tos, rakstot darbu <i>Mana utopija</i>.

Vērtību izpēte laikmetīgajā literatūrā.	• Sadarbojoties diskutē par lielajām vērtībām mūsdienu pasaulē, salīdzina viedokļus, vienojas par vienas idejas padziļinātu izpēti metamodernisma/laikmetīgajā literatūrā. • Aplūko kādu tēmu, kurā izpaužas šīs vērtības, piemēram, savējais un svešais vai cilvēks izvēles situācijā, raksturojumu literatūrā. • Veic divu patstāvīgi lasītu darbu salīdzinājumu, savus secinājumus atspoguļo vizuālā veidā, piem., infografikā. • Referē klasē par saviem iespaidiem un secinājumiem. • Skolēni diskutē par atziņu, kas raksturo mūsdienu lasītāju/autoru/literatūru.
Radošā projekta izveide.	• Rezumējot savu literāro pieredzi, raksta viedokli – kas, kā un kāpēc raksturo tevi kā lasītāju. • Apkopo savu lasītāja pieredzi par modernisma, postmodernisma un metamodernisma literatūru un veido stenda prezentāciju. • Prezentē savu darbu literārā konferencē klasē vai skolā. • Izvērtē savu un citu darbus.

Mācību līdzekļi

Skola2030 mācību līdzeklis

Mācību materiāli

Atnest, neko neizbārstot. Diskusija par tulkošanas problēmām. *Domuzīme*. Nr. 2, 2017.

Auziņa, I. *Teksta analīze vidusskolā*. Rīga : Zvaigzne ABC, 2007. 102 lpp.

ISBN 9789934014093

Berelis, G. *Klusums un vārds*. Rīga : Daugava, 1997. 351 lpp. ISBN 9984531708

Berelis, G. *Melnas spalvas debesīs plīv. Tirraks*. Nr.1, 2014.

Berelis, G. *Neēd šo ābolu, tas ir mākslas darbs: postmodernisms un latviešu literatūra*. Rīga : Atēna, 2001. 243 lpp. ISBN 9789984635545

Berelis, G. *Rakstīt – fragmenti. Latvju Teksti*. Nr. 3, 2015.

Dzīve metropolē. *Veto Magazine*. Nr. 29, 2014, 11. feb.

Eko, U. *Kā uzrakstīt diplomdarbu?* Rīga : Jāņa Rozes apgāds, 2006. 319 lpp. ISBN 9984231925

Ivbulis, V. *Uz kuriem, literatūras teorija?* Rīga : LU, 1995. 286 lpp.

Kursīte, J. *Dzejas vārdnīca*. Rīga : Zinātne, 2002. 487 lpp. ISBN 9984698505

Matule, Z. *Performance Latvijā 1963–2009*. Rīga : Neputns, 2009. ISBN 9984807517

No modernisma līdz postmodernismam – interaktīvs mācību līdzeklis literatūrā

10.–12. klase (CD). Rīga : Latviešu valodas aģentūra. 2010. ISBN 9789984815282

Orvels, Dž. *Dzīvnieku ferma*. Tulk. Silvija Brice. Rīga : Zvaigzne ABC, 2016. 110. lpp.

ISBN 9789934052965

Ozoliņš, A. *Dukts*. Rīga : Liesma, 1991. 251 lpp. ISBN 5410009460

Personības. Laiks. Vide. Mācību filma literatūrā 10.–12.klasei. Rīga : Dd studio, 2011.

Repše, G. *Septiņi stāsti par mīlu*. Rīga : Zvaigzne ABC, 2013. 157 lpp. ISBN 9789934033902

Silis, V. *Aizstāvēt vērtības – kādas un kāpēc?* Domuzīme. Nr. 1, 2015.

Tabūns, B. *Modernisma virzieni latviešu literatūrā*. Rīga : Zinātne, 2003. 184 lpp.

ISBN 9984698696

Valeinis, V. *Ievads literatūzinātnē*. Rīga : Zvaigzne ABC, 2007. 222 lpp. ISBN: 9789984371740

Zariņš, M. *Viltotais Fausts jeb pārlabota un papildināta pavārgrāmata*. Rīga : Atēna, 2003.

354 lpp. ISBN 9984340376

Autortiesību likums [tiešsaiste]. b. g. [skatīts 2019. gada 15. nov.].

Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=5138>

Briedis, R. Dienesta izeja no postmodernas spēles teorijas. nra.lv [tiešsaiste].

2016. g. 22. feb. [skatīts 2019. g. 15. nov.]. Pieejams: [http://nra.lv/kultura/1](http://nra.lv/kultura/164141-ronalds-briedis-dienesta-izeja-no-postmodernas-speles-teorijas.htm)

64141-ronalds-briedis-dienesta-izeja-no-postmodernas-speles-teorijas.htm

Gubenko, I. *Metamodernisma neiespējamās iespējas* [tiešsaiste]. 2017. g. [skatīts

2019. g. 16. nov.]. Pieejams: [https://arterritory.com/lv/vizuala_maksla/raksti/18816-](https://arterritory.com/lv/vizuala_maksla/raksti/18816-metamodernisma_neiespejamas_iespejas)

metamodernisma_neiespejamas_iespejas

Kino. *Fokuss. Pokuss. Mārgers Zariņš*. Itv.lv. [tiešsaiste]. 2015. g. [skatīts 2019. gada

15. nov.]. Pieejams: [https://ltv.lsm.lv/lv/raksts/21.10.2015-kino.-fokuss.-pokuss.-](https://ltv.lsm.lv/lv/raksts/21.10.2015-kino.-fokuss.-pokuss.-margeris-zarins.id58455/)

margeris-zarins.id58455/

Kēncis, T. Mūsdienas pēc postmodernisma. Satori.lv [tiešsaiste]. 2014. g. [skatīts 2019. gada

15. nov.]. Pieejams: <http://www.satori.lv/article/musdienas-pec-postmodernisma>

Langa, L. Librets operai *Valentīna* [tiešsaiste]. b. g. [skatīts 2019. gada 15. nov.].
Pieejams: <https://www.opera.lv/lv/izrade/valentina/>

Ostups, A. Latviešu dzeja pēc modernisma: jauna apropriācijas ētika. [tiešsaiste]. 2017. g. [skatīts 2019. g. 16. nov.]. Pieejams: <https://www.punctummagazine.lv/2017/04/24/latviesu-dzeja-pec-postmodernisma-jauna-apropriacijas-etika/>

Priedītis, A. *Postmodernisma izbalinātie treknie skeleti* [tiešsaiste]. 2013. g. [skatīts 2019. gada 15. nov.]. Pieejams: <https://www.pietiek.com/raksti/postmodernisma-izbalinatie-treknie-skeleti>

Vējš, V. Latvijā nepamanītā māksla: performance un tās dokumentācija. Diena.lv. [tiešsaiste]. 2017. g. [skatīts 2019. gada 15. nov.]. Pieejams: <https://www.diena.lv/raksts/kd/maksa/latvija-nepamanita-maksa-performance-un-tas-dokumentacija-14170385>

Žvinklis, A. *Latviešu padomju folklorā* [tiešsaiste]. 2016. g. [skatīts 2019. gada 15. nov.].
Pieejams: http://www.lvi.lv/lv/LVIZ_2016_files/2%20numurs/A_Zvinklis_L_Jansons_Latviesu_padomju_LVIZ_2016_2.pdf

Starppriekšmetu saikne

Valodu mācību jomas pamatkursi	Termini, valodas funkcionālie stili, publicistikas valoda, vārda daudznozīmība, argumentācija, viedoklis, recenzija, raksts. Leksika – laikmeta atspoguļotāja –, termini, recenzija, publiska runa, autora stils. Teksta tulkošana.
Kultūras pamati, Kultūra un māksla I (vizuālā māksla), Kultūra un māksla I (mūzika), Kultūra un māksla I (teātra māksla)	Modernisma, postmodernisma, metamodernisma iezīmes mākslas darbos.
Sociālās un pilsoniskās mācību jomas pamatkursi	20. un 21. gs vēsturē – nozīmīgi notikumi un personības.

Metodiskais komentārs

Saturs	- Šajā tematā nozīmīgākais ir rezumēt izveidojušos literāro pieredzi, papildinot to ar laikmetīgajai literatūrai raksturīgām tendencēm. Tematā piedāvāts vērtēt postmodernās un metamodernās literatūras aspektus, aplūkojot vienu žanru, vienu tendenci un vienu spilgtu šī perioda autora darbu, lai noslēgumā veidotu stenda prezentāciju, kurā atspoguļotu savu literāro pieredzi. - Ja izpētes žanrs ir antiutopija, izvēlei noderēs Dž. Orvela pasaka <i>Dzīvnieku ferma</i> vai Dž. Orvela 1984, O. Hakslija <i>Sala</i>, R. Bredberija <i>451 grāds pēc Fārenheita</i>, V. Goldinga <i>Mušu pavēlnieks</i>, E. Bērdžesa <i>Mehāniskais apelsīns</i>, Zamjatina <i>Mēs</i>, G. Repšes <i>Sala</i> (krājumā <i>Šolaiku bestiārijs</i>). - Iespējams, jauniešiem saistoši būtu pētīt fantāzijas žanra vai tā saucamo jauniešu (<i>young adult</i>) literatūru. - Ieteicams literārās tendences aplūkot saistībā arī ar citu mākslas veidu darbiem, lai mācītos saskatīt kopsakarības un katra mākslas veida unikalitāti. - Apgūstot šo tematu, skolēni demonstrē prasmes piedalīties diskusijā, tāpēc vēlams piedāvāt dažādas diskusijas formas. - Skolēni rosināmi demonstrēt šī kursa laikā iegūtās radošās un pētnieciskās prasmes, rakstot radošus un pētnieciska rakstura darbus. - Ja piedāvātā stenda prezentācija šķiet pārlietu apjomīgs darbs, skolēni var izvēlēties līdzekļus un veidu, veicot radošu pašrefleksiju – mans literārās pieredzes izaugsmes ceļš.
---------------	---

	• Temata apgūvē ieteicams pētīt literatūras aktualitātes periodikā (<i>Domuzīme, Konteksts, Latvju Teksti</i> u. c.) un plašsaziņas līdzekļos (<i>Satori, Punctum</i> u. c.), Rīgas, Liepājas, Daugavpils augstskolu zinātniskajos izdevumos. • Skolēns mācību procesā pievērs uzmanību savas literārās pieredzes izaugsmei. Izmantojot snieguma līmeņu aprakstu, novērtē prasmes pētniecisko un radošo darbu izstrādē.
Caurviju prasmes	Šajā tematā aktualizētas šādas caurviju prasmes: kritiskā domāšana un problēmrisināšana; jaunrade un uzņēmējspēja; pašvadīta mācīšanās.
Papildu iespējas	• Pēta jaunākās literatūras tendences. LaLiGaba, kultūras balvu un notikumu aktualitāte. Skolēni iepazīstas ar aktualitātēm, iesaistās literāro darbu vērtēšanā, veido kultūras notikumu gada topu, statistiku par gada literārajām norisēm. Raksta recenziju/atsauksmi par kādu jaunākās literatūras darbu, publicē to. • Skolēni iepazīst informāciju par sociālistisko reālismu kā utopijas veidu, vērtē padomju laika atspoguļojumu J. Sudrabkalna dzejā (vai A. Sakses/V. Lāča prozā) un padomju laika tautasdziesmās. Skolēni vērtē padomju laika realitāti, iepazīstoties ar dokumentālo prozu par šī laika notikumiem. Skolēni formulē mūsdienu sabiedrības baušļus. • Pēta tendences jaunākajā dzejā. Vizuālie un audiālie dzejoli (L. Briedis, A. Auziņa, E. Bākule-Veira, E. Pelšs, tekstu grupa <i>Orbīta</i> u. c.). Dzejas slams. Dzejas performances. Skolēni iepazīstas ar dzejas paraugiem, veido tematisko un stilistisko domu karti. Eksperimentē, veidojot savu audiālo, vizuālo dzejoli, dzejas performanci vai organizē dzejas slama sacensības. • Pēta rokoperu tekstus (piem., M. Zālīte <i>Kaupēn, mans mīļais</i>, I. Gaile <i>Āda/A. Manfelde Adata</i>, var izmantot I. Kalniņš <i>Ei, jūs tur!</i> [tiešsaiste]. b. g. Pieejams: https://www.youtube.com/watch?v=IQxTYmk-CNw; A. Vilcāns. <i>Fausts. Deus ex Machina</i> (CD, 1999). Skolēni iepazīst literāra teksta interpretāciju rokoperas žanrā, izvēlas laikmetīgu darbu un izstrādā koncepciju šī darba interpretācijai. • Pēta jauniešu literatūras (<i>young adult</i>) tendences. • Iepazīstas ar tendencēm literatūrā. Klasikas citātisms, alūzija mūsdienu literatūrā (S. Kuzmins, A. Foma, K. Vērdiņš, R. Briedis). Žanru hibridizācija. Hiperteksts, sk. H. Matulis. <i>Hiperteksta manifests</i> [tiešsaiste]. 2007. g. 20. jūl. [skatīts 2020. g. 6. apr.]. Pieejams: http://www.satori.lv/article/hiperteksta-manifests; <i>Hiper_teksts. Karogs</i>, 2007. gada novembris. Skolēni saskata alūzijas un kultūzīmes laikmetīgajos darbos. Eksperimentē, veidojot hipertekstu virtuālajā vidē. • Iepazīstas un iesaistās novada, pilsētas literārās norisēs. Skolēni iepazīst sava novada/pilsētas utt. literātus un viņu darbus, izmanto tos radošās aktivitātēs, piemēram, kāda skolas pasākuma scenārijā, literārā pēcpusdienā utt. • Skolēni iepazīstas ar tulkotās literatūras specifiku un problēmām (Otto Ozols. <i>Viena romāna tulkošanas dēkas</i>. Domuzīme. Nr.2, 2016.; krājums <i>Valoda tulkojumā</i>. Sak. Anita Rožkalne. Rīga : Latviešu valodas aģentūra, 2015. 311. lpp. ISBN 9789984829074). Skolēni analizē literāru darbu tulkošanas aspektus, eksperimentē, tulkojot kādu jaunākās literatūras darbu vai darba fragmentu. Vērtē tulkojumu valodas kvalitāti, ja iespējams, salīdzina ar oriģinālu. Eksperimentē, radot titrus kāda literāra darba ekranizācijai. • Veic pētījumu par kādu jaunākās literatūras autoru/iem, raksta pētniecisku darbu par šī autora stilu. • Noskaidro, kas ir vieglā valoda (M. Rozenberga. <i>Iepazīstam vieglo valodu: Kā skan vieglajā valodā tulkots Blaumanis un Skalbe?</i> [tiešsaiste]. 2016. g. 27. maijs. [skatīts 2020. g. 6. apr.]. Pieejams: http://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/iepazistam-vieglo-valodu-ka-skan-vieglaja-valoda-tulkots-blaumanis-un-skalbe.a184764/). Eksperimentē, pārveidojot kādu literāru darbu vieglajā valodā. • Diskusiju iespējamie temati – <i>Kultūras krīze sabiedrībā; Masu kultūra; Literatūra – ceļš uz sevis izpratni</i> –, atklājot literāru darbu iespējas psiholoģijas, filozofijas, ētikas u. c. studijās. • Raksta eseju vai veic radoši pētniecisko darbu <i>Kāda tu esi, modernisma literatūra?</i>

Pielikumi

1. pielikums

Mācību priekšmetu kursu programmu paraugos lietotie kodi

Atsaucei uz standartu¹ mācību priekšmetu kursu programmu paraugos izmantoti šādi plānoto skolēnam sasniedzamo rezultātu (SR) un lielo ideju (Li) kodi. (Standarta pielikumi, kuros lietoti šie kodi, atrodami Skola2030 tīmekļa vietnē.)

SR kodi

Piemērs:

VL.O.2.1.		
VL.	O.	2.1.
Mācību joma (visu mācību jomu apzīmējumus sk. tabulā)	Kursa apguves līmenis (visu kursu apguves līmeņu apzīmējumus sk. tabulā)	Mācību jomas SR kārtas numurs standartā
		2.1. Izvēlas, atlasa un izmanto informāciju no dažādiem avotiem sava teksta izveidei saskaņā ar konkrētajām vajadzībām un mācību mērķiem. 2.1. Lai daudzpusīgi izziņātu noteiktu problēmu, jautājumu vai tematu un veidotu savu tekstu, mērķtiecīgi izvēlas, kārtā, analizē un vērtē informāciju, salīdzinot dažādos avotos publicēto tekstu saturu un tajos izmantotos valodas līdzekļus. 2.1. Pēta valodas un literatūras jautājumu atspoguļojumu plašsaziņas līdzekļos, lai pēc noteiktiem kritērijiem izvērtētu informāciju un veidotu spriedumus par šo ziņu kvalitāti, aktualitāti un izmantojamību savu tekstu izveidei.

Li kodi

Piemērs:

VSK.S.Li.6.		
VSK.	S.	Li.6.
Vispārējās vidējās izglītības pakāpe	Mācību joma	Mācību jomas SR kārtas numurs standartā
		6. Jebkurš informācijas avots, kas ataino norises sabiedrībā pagātnē un mūsdienās, ir vērtējams kritiski.

Kursu apguves līmeņu apzīmējumi

V	Vispārīgais līmenis
O	Optimālais līmenis
A	Augstākais līmenis

Mācību jomu apzīmējumi

V	Valodu mācību joma	
	VL	Latviešu valoda
	VS	Svešvaloda
K	Kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību joma	
S	Sociālā un pilsoniskā mācību joma	
D	Dabaszinātņu mācību joma	
M	Matemātikas mācību joma	
T	Tehnoloģiju mācību joma	
F	Veselības, drošības un fiziskās aktivitātes mācību joma	

¹ Ministru kabineta 2019. gada 3. septembra noteikumi Nr. 416 "Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības programmu paraugiem".

2. pielikums

Pamatkursā Literatūra I plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti

Vispārīgais apguves līmenis	Optimālais apguves līmenis
VSK.K.Li.1. Katru laikmetu un sabiedrību raksturo tai specifiskas kultūras pazīmes, kas radoši tiek izteiktas dažādos mākslas veidos	
	K.O.1.1. Atšķir kultūrai raksturīgās pazīmes nozīmīgākajos kultūrvēsturiskajos periodos un dažādos pasaules reģionos. Raksturo katra kultūrvēsturiskā perioda, reģiona kultūru un mūsdienu kultūru dažādību, un mākslas starpdisciplināritāti. Saskata paralēles un atšķirības līdzīga satura viena mākslas veida darbā (vizuālā, audiālā, muzikālā, literārā, skatuviskā) un citos mākslas veidos.
	K.O.1.9. Salīdzina un interpretē dažādiem literatūras veidiem un žanriem raksturīgo. Laikmetīgas dzejas, prozas, dramaturģijas darba radīšanai mērķtiecīgi izmanto sižetiski kompozicionālos un vēstījumu veidojošos aspektus, daudzveidīgus izteiksmes līdzekļus – valodiskos (piem., aliterāciju, asonansi) un ritmu veidojošos elementus (piem., atskaņas, pantmēru), izprotot mijiedarbes procesu literatūrā un individuālā stila veidošanā.
	K.O.1.10. Izvēlas un vērtē literāros darbus saskaņā ar lasītāja mērķi – būt lietpratējam, jaunradītājam un producentam –, lai apzināti veidotu savu estētisko gaumi.
VSK.K.Li.2. Kultūras procesi un mākslas darbi pauž sabiedrības vērtības, to pārmantojamību un transformāciju, veido intelektuālo, estētisko un emocionālo pieredzi	
	K.O.2.1. Vērtē klātienē piedzīvotos vai dokumentētus (video, audio, aprakstos) kultūras notikumus pēc mērķtiecīgi izvēlētiem kritērijiem. Individuāli kritiski reflektē par savu kultūras pieredzi un iedvesmu jaunradei. Grupā diskutē par māksliniecisko, intelektuālo un emocionālo pieredzi.
	K.O.2.5. Raksturo Latvijas kultūras kanona vērtības dažādos kontekstos, mērķtiecīgi integrē kultūras mantojuma elementus radošā vai pētniecības (vizuālās mākslas, mūzikas, literatūras, teātra mākslas, starpdisciplinārā) projektā. Diskutē par Latvijas kultūras kanona vērtību un citu kultūras mantojuma elementu ietekmi Latvijas kultūrvides veidošanā.
	K.O.2.6. Salīdzina un interpretē tipoloģiski līdzīgus, bet dažādos vēsturiskos periodos tapušus mākslas darbus (vizuālajā mākslā, audiovizuālajā mākslā, arhitektūrā, mūzikā, literatūrā, teātra mākslā). Nosaka, kā tajos atspoguļotas konkrētās sabiedrības vērtības. Diskutē par jaunu tipu rašanos un laikmetīgās kultūras formu daudzveidību.
	K.O.2.7. Saskata kopsakarības starp vienaudžu mākslinieciskās jaunrades aktivitātēm un mūsdienu, kā arī tradicionālajiem kultūras artefaktiem, kultūras varoņiem, zīmēm un simboliem, rituāliem, svētkiem, Latvijas reģionu kultūras vērtībām (piem., Latvijas kultūrvēsturiskie novadi, latgaliešu, lībiešu un suitu kultūrtelpa).

Vispārīgais apguves līmenis	Optimālais apguves līmenis
	K.O.2.8. Analizē savu kā mākslas darba uztvērēja (skatītāja, klausītāja, lasītāja), kultūras un sabiedriskos procesos iesaistīta dalībnieka pieredzi personīgi nozīmīgu vērtību sistēmas veidošanā. Sarunā ar vienaudžiem prot pamatot savu viedokli par kultūras un mākslas nozīmi katra personībā.
	K.O.2.9. Saskata savas personības izaugsmei būtiskas multilingvālās un multikulturālās pasaules vērtības, pamato savu izvēli.
VSK.K.Li.3. Radošajā procesā, iedvesmojoties no kultūras konteksta un sabiedrības vajadzībām, paplašinās kultūras pieredze, rodas jaunas idejas un inovācijas	
	K.O.3.1. Īsteno radošu projektu (piem., mākslas akciju, koncertprojektu, literāru jaunrades darbu, skatuvisku priekšnesumu, performanci), lai uzlabotu dzīves kvalitāti, veidotu estētisku vidi, paustu savu nostāju un risinātu sabiedrībai svarīgus jautājumus. Radošo procesu dokumentē, analizē, prezentē un par to reflektē.
	K.O.3.2. Analizējot un novērtējot kultūras izpausmes un mākslas darbus, izvēlas un prasmīgi izmanto noteiktam mākslas veidam piemērotas analīzes metodes. Lieto tās savu un citu vienaudžu māksliniecisku pašizpausmju vērtēšanai.
	K.O.3.4. Pamatojoties uz dzīves un mākslas procesu novērojumiem, estētiskiem un ētiskiem impulsiem, ģenerē jaunas mākslinieciskas idejas, formulē savu personīgo attieksmi pret sabiedrībai un pašam nozīmīgām idejām un procesiem. Izvēlas radošā projekta mērķus atbilstoši formulēto ideju nozīmīgumam un īstenošanas iespējām.
	K.O.3.5. Pēta kultūras jomas un radošo organizāciju struktūru. Iepazīst šo jomu specifiskās profesijas (izstādes kurators, mūzikas izpildītāja vai literāta aģents, tulkotājs, kultūras projektu menedžeris, skaņu, gaismu operators, video operators, režisors, producents u. c.), klātienē pētot profesijā strādājošos. Plāno un organizē sava radošā projekta gaitu, sadarbojas komandas veidošanā atbilstoši izvēlētai un iepazītā mākslas veida specifikai.
	K.O.3.8. Radošā projekta vai literāra darba radošā interpretācijā saskata un izvērtē domubiedru grupas un profesionāļu viedokļus par atšķirīgu līdzekļu izmantošanu līdzīgas tematikas darbos, akceptējot dažādus viedokļus. Argumentācijai izmanto avotus, t. sk. tīmekļa resursus, ievērojot atsauču lietošanu un autortiesību normas.
	K.O.3.9. Piedzīvo radoša procesa un jaunrades prieku, pozitīvas emocijas vizuālajā mākslā, mūzikā, literārā darbībā, skatuviskā priekšnesumā vai uzvedumā, improvizācijā un rezultatīvā komandas sadarbībā.

Vispārīgais apguves līmenis	Optimālais apguves līmenis
K.V.3.10. Lieto skaidru, izteiksmīgu un pārliecinošu runu, mērķtiecīgus žestus, orientējas telpā un pārvalda savu ķermeni atbilstoši uzstāšanās mērķiem efektīvas publiskas uzstāšanās nodrošināšanai un sadarbībai ar auditoriju.	K.O.3.10. Uzskatāmi un pārliecinoši prezentē savu radošo vai pētniecības darbu, izvēloties un pielāgojot uzstāšanās saturu, formu un izpildījumu situācijai un auditorijai, piedāvājot izsvērtu savu izvēļu/apgalvojumu pamatojumu. Sadarbojas ar auditoriju, analizējot un diskutējot par sava darba rezultātu un pieņemot atšķirīgus viedokļus.
VSK.K.Li.4. Kultūras procesi rada pārmaiņas sabiedrībā. Mākslas darbiem ir mākslinieciska, sociāla un ekonomiska vērtība	
	K.O.4.1. Patstāvīgi spriež par kultūras procesiem un mākslas darbiem (vizuālajiem, audiālajiem, audiovizuālajiem, literārajiem, skatuves, starpdisciplinārajiem), lai salīdzinātu sava laikmeta kultūras un mākslas procesus, to māksliniecisko potenciālu un nozīmi sabiedrības vērtību veidošanā un prezentēšanā. Saskata mākslas, kultūras un citu cilvēka dzīves jomu (zinātņu, politikas, sadzīves, reliģijas) kopsakarības konkrētos kultūrvēsturiskos periodos un mūsdienās un diskutē par tām.
	K.O.4.2. Analizē personību (mākslinieku, arhitektu, mūziķu, komponistu, literātu, tulkotāju, aktieru, režisoru u. c.) lomu kultūras un mākslas vēsturē, kultūras un sabiedriskajos procesos mūsdienās, viņu ietekmi uz jaunu stilu veidošanos un pārmaiņām sabiedrībā.
	K.O.4.5. Skaidro atšķirības starp mākslas produkta radīšanas mērķiem – mākslas darbs kā mākslinieciska un autora darbībai personīga vērtība, mākslas darbs kā komercprodukts, mākslas darbs kā pilsoniskās līdzdalības veidotājs, mākslas darbs kā sociāls vai politisks komentārs, mākslas darbs ar terapeitisku funkciju, mākslas darbs ar manipulatīvu funkciju.

3. pielikums

Plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti caurviju prasmēs, beidzot vispārējās vidējās izglītības pakāpi

1. Kritiskā domāšana un problēmrisināšana:

- 1.1. mērķtiecīgi formulē precīzus jautājumus, lai kritiski analizētu kompleksas situācijas un abstraktas idejas. Izzina kontekstu, to analizē, kritiski izvērtē, kā arī sintezē un interpretē informāciju, lai sasniegtu konkrētu mērķi. Gūst vispusīgu, precīzu informāciju par kompleksiem jautājumiem, izvērtē tās ticamību un analizē, kādēļ atsevišķās situācijās iegūt ticamu informāciju ir grūti;
- 1.2. kompleksās situācijās spriež no konkrētā uz vispārīgo un no vispārīgā uz konkrēto. Pamana loģiskās argumentācijas kļūdas savos un citu izteikumos, novērš tās. Argumentē, pierādot izteiktā apgalvojuma ticamību un veidojot pamatotus secinājumus;
- 1.3. nosaka aktuālas vajadzības, precīzi formulē kompleksu problēmu un pamato nepieciešamību to risināt, izvirza mērķi, piedāvā vairākus risinājumus, izvērtē tos attiecībā pret mērķi, izvēlas īstenot labāko;
- 1.4. kompleksās, neskaidrās situācijās patstāvīgi izstrādā problēmas risinājuma plānu un īsteno to, izvēloties, lietojot un pielāgojot piemērotas problēmrisināšanas stratēģijas, elastīgi reaģē uz neparedzētām pārmaiņām, izvērtē paveikto un gūtos secinājumus izmanto arī citā kontekstā.

2. Jaunrade un uzņēmējspēja:

- 2.1. interesējas par atklājumiem un inovācijām, proaktīvi meklē jaunas iespējas, kā efektīvi uzlabot savu un citu dzīves kvalitāti, rosina uzlabot esošo situāciju, pieņem nepieredzētus, kompleksus izaicinājumus, saglabā emocionālu līdzsvaru un atvērtību nenoiektības apstākļos;
- 2.2. raugoties uz situāciju no dažādiem skatpunktiem, pamana jaunas iespējas, mērķtiecīgi un elastīgi izmanto vai attīsta pats savas ideju radīšanas stratēģijas, lai nonāktu pie jauniem un noderīgiem risinājumiem, efektīvi organizē resursus (cilvēku, zināšanu, kapitāla, infrastruktūras), lai īstenotu savu ieceru, patstāvīgi meklē, izvērtē un atbildīgi izmanto citu idejas, kā arī piedāvā savas, lai iedvesmotu citus;
- 2.3. gan patstāvīgi, gan grupā attīsta ideju ilgtermiņīgā piedāvājumā, kļūdas un grūtības izmanto kā iespēju izaugsmei.

3. Pašvadīta mācīšanās:

- 3.1. regulāri un atbilstoši savām vajadzībām izvirza īstermiņa un ilgtermiņa mērķus, formulē kritērijus, pēc kuriem izvērtēt, vai mērķis ir sasniegts, plāno mērķa īstenošanas soļus, uzņemas atbildību par savu lomu soļu īstenošanā un mērķu sasniegšanā;
- 3.2. patstāvīgi un regulāri analizē un reflektē par savas darbības saistību ar emocijām, personiskajām īpašībām un uzvedību, rod veidus, kā attīstīt spējas pārvaldīt savu domāšanu, emocijas un uzvedību;
- 3.3. patstāvīgi izvēlas, pielāgo un rada savas domāšanas stratēģijas kompleksās situācijās;
- 3.4. pieņemot atbildīgus lēmumus, vada emocijas sociāli pieņemamā veidā un orientējas uz iespējām, ieguvumiem un pozitīviem risinājumiem;
- 3.5. patstāvīgi izmanto kritērijus, kas palīdz īstenot darba uzraudzīšanu un pilnveidošanu, izvērtē, apkopo un turpmākā darba procesā mērķtiecīgi izmanto gūto pieredzi.

4. Sadarbība:

- 4.1. plāno un īsteno personisko un grupas mērķu sasniegšanai nozīmīgu, cieņpilnu verbālu, neverbālu un digitālu komunikāciju;
- 4.2. piedalās gan viendabīgas, gan neviendabīgas grupas darba procesā, pieņem viedokļu atšķirības, dalībnieku dažādo pieredzi un spējas, prognozē, novērš un risina domstarpības un konfliktus, tostarp digitālā vidē;
- 4.3. mācību procesā un sabiedriskajā dzīvē apzināti orientējas uz kopīgo labumu un grupai nozīmīgu mērķu sasniegšanu, spēj pārstāvēt savas un respektēt citu intereses, ja grupas un paša vajadzības atšķiras.

5. Pilsoniskā līdzdalība:

- 5.1. skaidro un pamato savu skatījumu par kopsakarībām gan vietējā, gan globālā mērogā, izvērtē individu, sabiedrības un vides mijiedarbību;
- 5.2. balstoties savās vērtībās un cienot citu vērtības, izsvērti izvēlas pasākumus un ikdienas situācijas, kurās iesaistīties un iesaistīt citus, cieņpilni pamatojot savu nostāju, prot atteikties, ja pasākums neatbilst vērtībām, un spēj nepakļauties grupas spiedienam, paliekot saistīts ar tiem, kuriem nepiekrīt;

- 5.3. skaidro savas rīcības sekas un uzņemas par tām atbildību ikdienas situācijās, lokālos un globālos procesos;
- 5.4. patstāvīgi un kopā ar citiem gūst pieredzi, iesaistoties risinājumu meklēšanā un īstenošanā, kas palīdz uzlabot dzīves kvalitāti.

6. Digitālā pratība:

- 6.1. lai īstenotu daudzveidīgas ieceres, mērķtiecīgi izvēlas vai pielāgo un efektīvi izmanto atbilstošas digitālās tehnoloģijas;
- 6.2. analizē digitālās komunikācijas ieguvumus un riskus, atbildīgi uzvedas un komunicē digitālajā vidē atbilstoši savām un citu interesēm;
- 6.3. kritiski analizē mediju radīto realitāti un informācijas ticamību, uzņemas atbildību rīkoties, lai novērstu nekvalitatīva mediju satura radīto ietekmi, un, radot savu mediju saturu, ievēro privātuma, ētiskos un tiesiskos nosacījumus;
- 6.4. analizē un novērtē tehnoloģiju lomu dažādos kontekstos, izvērtē veselīgus un drošus tehnoloģiju lietošanas paradumus, ievēro un pielāgo tos savām vajadzībām, reflektē par savu digitālo identitāti un tās atbilstību savām un sabiedrības interesēm.

4. pielikums

Skolēnam attīstāmie ieradumi literatūrā vispārējā vidējās izglītības pakāpē

- Attīsta ieradumu apzināti pilnveidot savu emocionālo pasauli, lasot un interpretējot folkloras tekstus un literārus darbus.
- Attīsta ieradumu pilnveidot izpratni par sev un citiem būtiskām dzīves un mākslas vērtībām, lasot daudzveidīgus literārus darbus un folkloras tekstus.
- Attīsta ieradumu brīvi un patstāvīgi izkopt savas radošās prasmes, rakstot saskaņā ar dotu paraugu vai patstāvīgi; ar izpratni lietot autortiesību dažādos aspektus.
- Veido un attīsta ieradumu nebaidīties kļūdīties un izmēģināt dažādas pieejas, izvērtējot sava radošā literārā darba procesu un rezultātu, uzklusot atšķirīgus viedokļus un izsakot argumentētu vērtējumu par cita viedokli.
- Veido ieradumu būt ieinteresētam un zinošam lasītājam, patstāvīgi izvēloties un lasot noteiktam mērķim, mācību uzdevumam atbilstošus pilna apjoma daiļliteratūras darbus vai folkloras tekstus.
- Attīsta prasmi darboties ar literārajiem darbiem un papildu tekstiem, izmantojot bibliotēku un citus nepieciešamos (arī digitālos) resursus.
- Attīsta ieradumu būt zinošam, kulturālam un intelektuāli atvērtam, lasot dažādu kultūras laikmetu literāros tekstus, saskatot un salīdzinot citu laikmetu kultūras zīmes laikmetīgajā literatūrā, apzinoties tulkota literāra darba specifiku.
- Attīsta prasmi saskatīt literāra darba māksliniecisko vērtību, izprotot augstvērtīgas literatūras nozīmi, daudzveidīgi interpretējot izlasītās grāmatas vai jaunrades procesus.
- Attīsta ieradumu analizēt literāru darbu, pētot tēlus, ideju, sižeta u. c. elementus, literatūras specifiskos izteiksmes līdzekļus un paņēmienus, veidus un žanrus, raksturojot satura un formas vienotību.
- Attīsta ieradumu saskatīt literāra darba atšķirību no citiem mākslas darbiem, salīdzinot, analizējot un interpretējot dažādu mākslas veidu izteiksmes līdzekļus.

5. pielikums

Kultūras izpratnes un pašizpausmes mākslā mācību jomas pamatkursu tematu pārskats

Kultūras pamatu pamatkurss (vispārīgajā mācību satura apguves līmenī)

1. Kultūras izpratne un izpausmes sabiedrībā Kā atšķiras dažādu laikmetu mākslas darbi un ko tie stāsta par sava laika sabiedrības vērtībām?	2. Kultūras piederība un identitāte Kā pilnveidot savu personību, līdzdarbojoties kultūras aktivitātēs, jaunradē, kopienas tradīcijās, stiprinot piederību vietai, valstij, kopienai, izrādot pretestību unifikācijas riskiem?	3. Kultūras mantojuma daudzveidība Kā izzināt kultūras mantojumu un piedalīties tā saglabāšanā, uzturēšanā un pārrādīšanā?	4. Kultūras pieprasījums un piedāvājums Kā izprast kultūras auditorijas vajadzības un radīt sociāli un ekonomiski nozīmīgu kultūras un mākslas produktu?
--	--	--	--

Kultūra un māksla I (vizuālā māksla/mūzika/teātra māksla) pamatkursi (optimālajā mācību satura apguves līmenī)

1. Kultūras izpratne un izpausmes sabiedrībā Kultūras noteiktais dzīvesveids. Kultūras izpausmju, vērtību mainība laikā.	2. Kultūras mantojuma daudzveidība Kultūras mantojums personīgajā un ikdienas pieredzē. Mantojuma veidošanās un nozīme. Dažādu mantojuma veidu saglabāšana, praktizēšana un tālāknodešana.	3. Kultūras piederība un identitāte Kultūras nozīme savas un vienaudžu identitātes veidošanā: valoda un kultūrtelpa. Latviskās kultūrtelpas saglabāšana. Kultūras piederība un identitāte daudzveidīgā kultūrvidē.	4. Kultūras pieprasījums un piedāvājums Kultūras patēriņš. Profesionālās nodarbinātības iespējas kultūras un radošajā sektorā.
5. Radošā/pētniecības procesa pieredze Tēls un ideja laikmeta kontekstā. Mākslas izteiksmes līdzekļu starpdisciplināritāte radošā darbībā.			

Literatūra I pamatkurss (optimālajā mācību satura apguves līmenī)

1. Antīkais literatūrā Antīkās pasaules kultūras zīmju lasījums dažādu laiku literatūrā. Varoņa tēla daudzveidība tolaik un tagad.	2. Viduslaiki literatūrā Viduslaiku kultūras divdaļība: kristietības un tautas kultūras zīmju meklēšana un jaunu zīmju radīšana literatūrā.	3. Renesanse literatūrā Cilvēka pašvērtības, mākslinieciskās daudzveidības attīstība un renesanses laika ideju interpretācija citu laikmetu literatūrā.	4. Klasicisms literatūrā Klasicisma laikmeta kultūras zīmes – normas un to pārkāpšana dažādu laikmetu literatūrā.	5. Romantisms literatūrā Radošas personības unikalitāte un neparastums. Ikdienību noliedzoši ceļa meklējumi cauri laikiem.	6. Reālisms literatūrā Atšķirīgais un līdzīgais reālisma virziena literatūrā. Sociālās vides nozīme, personības vērtību atveide literatūrā.	7. Modernisms literatūrā Jaunas formas un satura meklējumi un eksperimenti literatūrā.	8. Postmodernisms un laikmetīgās literatūras aktualitātes Iepriekšējo kultūras vērtību jaunā dzīvē un mākslinieciskās pašizpaušmes daudzveidība.
--	---	---	---	--	---	--	--

6. pielikums

Mācību satura apguvei izmantojamie mācību līdzekļi un resursi

Izmantošanas nolūks	Mācību līdzekļu veids	Mācību līdzekļi
Mācību stundu sagatavošanai un demonstrējumiem	Metodiskie materiāli	Vietnes: http://maciunmacies.valoda.lv/maci https://visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/metmat.shtml www.literatura.lv www.garamantas.lv www.laligaba.lv https://lasamkoks.lv/pieaugusie/lat/bernu_un_jauniesu_zurija Vārdnīcas u. c.
	Darba piederumi	Daudzveidīgi kancelejas piederumi (papīrs, līmlapiņas, šķēres u. c.)
	Modeļi	Didaktiskās spēles u. c.
	IT un ierīces, kuras ir savietojamas ar IT	Programmatūra tekstaapstrādei, videoapstrādei u. tml.
Skolēniem darbam (individuālajam/pāru/grupu darbam)	Mācību materiāli	Literāro darbu teksti atbilstoši programmai vai patstāvīgai izvēlei (https://lasamkoks.lv/lat/bernu_un_jauniesu_zurija/2580-bernu-jauniesu-un-vecaku-zurija-2019)
	Darba piederumi	Daudzveidīgi kancelejas piederumi (papīrs, līmlapiņas, šķēres u. c.)
	Iekārtas	Planšetes vai klēpjatori
	Modeļi	Didaktiskās spēles u. c.

Izmantošanas nolūks	Mācību līdzekļu veids	Mācību līdzekļi
Skolēniem informācijas ieguvei	Drukātā izziņas literatūra	Literārā periodika
	Elektroniskie izziņas avoti	Vietnes: letonika.lv (<i>skolai jāabonē</i>) garamantas.lv iesaisties.lv literatura.lv latvianliterature.lv enciklopedija.lv memorialiemuzeji.lv u. c.
	Iekārtas	Projektors, datu kamera, skandas, audioieraksta sistēma, mikrofons, videokamera
	Iekārtas vienai darba vietai	Planšetes vai klēpjdatori

DOMĀT. DARĪT. ZINĀT.

Valsts izglītības satura centra īstenotā projekta "Kompetenču pieeja mācību saturā" mērķis ir izstrādāt, aprobēt un pēctecīgi ieviest Latvijā tādu vispārējās izglītības saturu un pieeju mācīšanai, lai skolēni gūtu dzīvei 21. gadsimtā nepieciešamās zināšanas, prasmes un attieksmes.

Projekts Nr. 8.3.1.1/16/I/002 Kompetenču pieeja mācību saturā

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA
Eiropas Sociālais
fonds

I E G U L D Ī J U M S T A V Ā N Ā K O T Ņ Ē